

МАЛИКОВ Н.Х.

АНГЛИСӢ БИДУНИ МУАЛЛИМ

Лугати англисӢ-тоҷикӣ ▶ феълҳои нодурусти забони англисӣ
▶ грамматика ▶ машқҳо ▶ матнҳо

ХУДОМУӢЗИ

ЗАБОНИ

АНГЛИСӢ

МАЛИКОВ Н.Х.

ХУДОМУЗИ ЗАБОНИ АНГЛИСӢ

ДУШАНБЕ
2016

Маликов Н.Х.

Худомӯзи забони англисӣ. Душанбе: 2016. 192 с.

«Худомӯзи забони англисӣ» ҷанбаи умумии омӯзишӣ дошта, метавонад мавриди истифодаи донишҷӯёни мактабҳои оливу миёна ва коргарони касбу пешаи гуногун қарор гирад.

© Маликов Н.Х., 2016.

МУҚАДДИМА

Густариши рӯзафзуни равобити фарҳангию иҷтимоӣ ва иқтисодии Тоҷикистони соҳибистиқлол бо мамалики мухталифи дунё ба ҳар як фарди ҷумҳурии мо маълуму равшан аст. Дар ин ҷода забони англисӣ ҳамчун забони муштарак саҳми хеле чашмрасе дошта, боиси афзоиши иртиботи муттақобил миёни миллату халқиятҳои гуногуни олам мегардад. Зеро забони англисӣ имрӯз дар 12 мамлакати дунё ҳамчун забони яқум, яъне чун забони расмӣ - давлатӣ, дар 33 мамлакат ҳамчун забони дуюм, яъне чун забони муоширати байни миллатҳо истифода шуда, дар 56 мамлакати дунё ҳамчун забони хориҷӣ омӯхта мешавад.

«Худомӯзи забони англисӣ» барои мутахассисони соҳаи мушаххас пешбинӣ нашудааст. Он ҷанбаи умумии омӯзишӣ дошта, метавонад мавриди истифодаи хонандагони синфҳои болоии мактабҳои миёнаву литсейҳо, донишҷӯёни мактабҳои олии ва коргарони касбу пешаи гуногун қарор гирад. Инчунин ёдовар мешавем, ки ин китоб ҳамчун «худомӯз» аввалин бор ба хонандаи тоҷикзабон ба забони модариаш пешкаш мешавад. Бинобар ҳамин аз хонандагони арҷманд эҳтиромона хоҳиш мекунем, ки агар норасоие дар китоб мушоҳида намоянд, аз роҳнамоӣ ба мо дарёф надоранд, то ки дар ҷопҳои баъдина ислоҳ гардад.

СУХАНЕ ЧАНД РОЦЕЪ БА СОХТИ КИТОБ ВА ТАРЗИ ИСТИФОДАИ ОН

Пеш аз ҳама хотирнишон месозем, ки шумо бо «худомӯз» сарукур хоҳед дошт ва ҳангоми истифодаи он шуморо қабл аз ҳама дарки он масъулият зарур аст, ки шумо забонро мустақилона, ба ёрии омӯзгор меомӯzed. Аз ин сабаб, дар ин амр аз шумо саъю кӯшиш, диққату заковати ҷиддӣ талаб карда мешавад.

Худомӯз аз 20 дарс мураттаб гаштааст. Шаш дарси аввали он ба масъалаҳои фонетикӣ бахшида шудаанд ва дар он дарсҳо шумо бо аломатҳои транскрипсияи фонетикӣ, бо қоидаҳои хондани ҳар як ҳарфи алифбои забони англисӣ дар ҳолатҳои гуногун шиносӣ пайдо мекунед. Дар дарсҳои фонетикӣ дар баробари қоидаҳои хондани ҳарфҳои инчунин ҳолатҳои истисноӣ, яъне ҳолатҳои ғайри нашудани ин ё он қоидаҳои хониш дода мешаванд. Омӯзиши ҷиддии шаш дарси аввали китоб ба шумо имкон медиҳад, ки дар хондану навиштан ва талаффузи дурусти калимаҳои забони англисӣ дониши амиқ пайдо кунед. Зимни шарҳи қоидаҳои хондани ҳарфҳои оид ба ҳар як қоидаи хондан калимаҳои зиёде мисол оварда мешаванд. Дар охири дарсҳои мазкур машқҳои фонетикӣ дода мешаванд, ки иҷрои онҳо маълумоти шуморо оид ба ҳар як аз он дарсҳо мустақкам хоҳад кард.

Хотиррасон месозем, ки дар дарси аввал мо тамоми овозҳои транскрипсияи фонетикиро шарҳ додаем ва он ба шумо имкон медиҳад, ки зимни кор бо китобҳои гуногуни дарсӣ ва луғатҳои мушкилоти худро осон созед. Лекин барои осонии кори шумо дар ин китоб ҳангоми шарҳи калимаҳо дар дарсҳои фонетикӣ мо аз ҳарфҳои алифбои тоҷикӣ истифода кардем ва лозим мешуморем, ки баъзе нуктаҳоро ин ҷо шарҳ диҳем. Таркиби ҳарфҳои «th» овозҳои «з» ва «с» медиҳад ва онро на монанди «с» ва «з» -и тоҷикӣ бояд талаффуз намуд. Зимни талаффузи он овозҳои нӯги забон бояд дар байни дандонҳои болою поён қарор гирад. Нуктаи дигар он аст, ки пас аз овозҳои садонок дар баъзе мавридҳо аломати ду нукта»:» истифода шудааст ва аз он далолат мекунанд, ки овози пеш аз ду нукта қарор доштара бояд дароз талаффуз кунед.

Аз дарси ҳафтум шурӯъ намуда дарсҳо ба масъалаҳои грамматикӣ бахшида мешаванд ва дар он дарсҳо шумо бо намудҳои гуногуни ибораву ҷумлаҳои забони англисӣ, бо истифодаи ҳиссаҳои гуногуни нутқ ошноӣ пайдо мекунед. Дар дарсҳои мазкур ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволий бо овардани мисолҳои гуногун шарҳ дода мешаванд. Дар он дарсҳо дар

баробари шарҳи мавзӯю масъалаҳои гуногуни грамматикӣ боз матнҳо, сӯҳбатҳо, супоришҳои грамматикӣ оварда мешаванд. Сараввал ин ё он мавзӯи грамматикӣ шарҳ меёбад, пас дар матн вэ сӯҳбатҳо он мавзӯю мустақкам карда мешавад. Супоришҳои ҳар як дарс асосан ҳамон мавзӯи грамматикӣ дар худ таҷассум менамоянд, ки маҳз дар ҳамон дарс матраҳ гардидааст. Дар охири дарсҳои грамматикӣ калимаву ибораҳои нав бо тарҷумаашон дода мешаванд.

Ҳамчунин дар дарсҳои мазкур фасле бо сарлавҳаи «Do you know?» (Оё медонед?) ҷой дода шудааст, ки дар бораи зиндагӣ, расму оин, дастовардҳои мардуми мамӯлики гуногуни дунё ба шумо маълумот медиҳад. Дар омода сохтани маводи фасли «Do you know?» ва дар интиҳоби баъзе аз матнҳои китоб аз дастурҳои таълимии «Blueprint» ва «Interchange», ки дар ҳориҷа ба таъри расидаанд, истифода шудааст.

Дар китоб зиёда аз 1600 калимаву ибораҳои забони англисӣ кор фармуда шудаанд. Зимни кор бо худомӯз аз шумо талаб карда мешавад, ки ҳар як масъалаи грамматикӣ дар дарсҳо шарҳёфтара ба таври ҷиддӣ омӯзед, матнҳо ва маводи фасли «Do you know?»-ро даҳонӣ тарҷума кунед, бо сӯҳбатҳо машқ кунед, супоришҳоро ҳаттӣ иҷро кунед ва ҳамаи калимаву ибораҳои нави ҳар як дарсро аз ёд кунед.

Дар охири китоб рӯйхати феълҳои нодурусти забони англисиро дар се шакл ҷойгузин кардем, ки доништани онҳо низ ҳатмист.

Инак, худомӯзро дар ихтиёри шумо воғузошта умедворем, ки бо заковату матонат ва иродаи қавии хеш ҳамаи мушкиливу моневҳои сари роҳи омӯзишро паси сар мекунед.

Муваффақ бошед!
Good luck!

Муаллиф

АЛИФБОИ АНГЛИСИ

Шакли ҳарфҳо	Номи ҳарфҳо	Кадам овозҳоро ифода мекунад
Aa	эй	эй, э, а, о, эа
Bb	би	б
Cc	си	с, к, ч, ш
Dd	ди	д
Ee	и	и:, е, ў, эй,ю, ия
Ff	еф	ф
Gg	чи	гч
Hh	эйч	ҳ
Ii	ай	ай, и, и:, ў, ая
Jj	чей	ҷ
Kk	көй	к
Ll	эл	л
Mm	эм	м
Nn	эн	н
Oo	оу	о, у, оу, о:, а:, ў:
Pp	пи	п
Qq	кю	кв
Rr	а	р
Ss	эс	с, з, ш
Tt	ти	т
Uu	ю	ю, а, у, ў:, юа
Vv	ви	в
Ww	даблю	в
Xx	экс	кс, гз
Yy	вай	ай, и, й
Zz	зед	з

ДАРСИ ЯКУМ

2. Ҳичои кушода ва баста.

1. Транскрипсияи фонетикӣ.

Транскрипсияи фонетикӣ чист ва бо кадом мақсад истифода мешавад? Барои ба ин савол посух додан мо бояд аввал каме дар бораи овозҳо ва ҳарфҳо маълумот диҳем. Нутқи мо аз маҷмӯи калимаҳо иборат аст. Калимаҳо бошанд, аз овозҳои ҳарфҳо таркиб ёфтаанд. Овозро мо мешунавем ва ҳарфро менависем. Дар забони тоҷикӣ ҳар як овоз бо як ҳарф ифода мешавад. Масалан, мо овози «ҳ»-ро талаффуз мекунем ва онро бо ҳарфи «ҳ» менависем. Калимаи «модар» аз панҷ ҳарф иборат аст ва зимни талаффузи он мо панҷ овозро мешунавем. Бояд гуфт, ки ҳолати мазкур дар забони англисӣ ба таври дигар зоҳир мегардад. Як ҳарфи англисӣ на як овоз, балки овозҳои гуногунро метавонад ифода кунад, яъне як ҳарф якчанд ҳел хонда мешавад. Бинобар ҳамин 26 ҳарфе, ки дар алифбои англисӣ мавҷуданд, боиси мавҷудияти 46 овоз гаштаанд. Чунин фарқияти калони байни ҳарфҳои овозҳои забони англисӣ зарурати ба миён омадан ва истифода шудани транскрипсияи фонетикӣ ба майдон овардааст. Транскрипсияи фонетикӣ хатти махсуси овознависӣ буда, аз аломатҳои махсуси фонетикӣ иборат аст. Аломатҳои мазкур барои дуруст талаффуз кардани калимаҳо ба мо кӯмак мекунанд. Дар калимаи «mother» (модар) мо шаш ҳарфро мушоҳида мекунем. Ба транскрипсияи ин калима, яъне ба навишти овозии он назар кунед: [mɑ:zɜ]. Чӣ тавре ки мебинед, дар транскрипсияи он чор аломат мавҷуд аст. Дар калимаи мазкур шаш ҳарф аз худ чор овоз ба вачуд овардаанд. Ҳамин тариқ, аксарияти калимаҳои забони англисӣ дар байни навишт ва талаффузашон дорои фарқият мебошанд.

Транскрипсияи фонетикӣ дар сатҳи истифодаи байналхалқӣ қарор дорад ва дар тамоми луғатномаҳои англисӣ истифода мешавад. Аз ин рӯ, донишмандон барои ҳар як шахсе, ки азми омӯختани забони англисӣ мекунад, лозим аст. Зеро донишмандон ба мо имкон медиҳад, ки калимаҳои забони англисиро беҳато нависем ва талаффуз кунем.

Дар ин дарс мо дар бораи ҳамаи аломатҳои фонетикӣ, ки дар транскрипсия мавҷуданд, маълумот медиҳем, чӣ тавр ифода ёфтанд, чи тавр талаффуз шудан ва ба кадом овозҳои забони тоҷикӣ монанд будани онҳоро шарҳ медиҳем.

ОВОЗҲОИ САДОНОК

Аввал овозҳои садоноки транскрипсияи фонетикиро дида мебароем.

[a:] -ин овоз «а»-и дароз аст. Талаффузи он ба талаффузи овози «а» дар охири калимаҳои зерини тоҷикӣ монанд аст: ронанда, бофанда, хонанда. Овози мазкурро бояд дароз талаффуз кунем.

[æ] —ин овоз «а»и кӯтоҳ аст ва чун овози «а» дар калимаҳои зерини тоҷикӣ талаффуз мешавад: чап, гап, сағ.паст. Онро тез бояд талаффуз намуд.

[i:] - овози «и»-и дароз. Монанди овози «и» дар калимаҳои тоҷикии шир.тир.пир, фил. Онро дароз талаффуз кардан лозим аст.

[i] - овози «и»-и кӯтоҳ. Чун овози «и»дар калимаҳои pista, чистон, тифлон, гиләм, сифат, китоб, ҳисоб. Он кӯтоҳ талаффуз карда мешавад.

[ɔ:] - овози «о»-и дароз. Мисли овози «о» дар калимаҳои барно, раъно, савдо, пайдо. Дароз талаффуз карда мешавад.

[ɔ] - овози «о»-и кӯтоҳ. Монанди овози «о» дар калимаҳои хона, чобук, нозук, сохт, бохт. Кӯтоҳ талаффуз карда мешавад.

[u:] - Овози «у»-и дароз. Чун овози «у» Дар калимаҳои бус, бусид, пуш, пушид, руз. Дароз талаффуз мешавад.

[u] - Овози «у»-и кӯтоҳ. Монанди овози «у» дар калимаҳои кунҷ, чуфт, тунд, муфт. Кӯтоҳ талаффуз карда мешавад.

[e] - Овози «э». Чун овози «э» дар калимаҳои бед, шер, чен.

[ɛ] - Ин овоз ҳам ба овози «а» ва ҳам ба овози «э»-и забони модарии мо монанд аст. Барои талаффузи он даҳонро баҳри талаффузи «а» тайёр кунед, лекин «э» талаффуз кунед.

[ɒ] - Ин овоз бошад, дар калимаҳои англисӣ хеле тез ва номаълум талаффуз мешавад. Чи хеле ки дар қисмати ҷанубии Тоҷикистон калимаи «гул»-ро «гл» талаффуз мекунанд. Дар талаффузи «гл» байни овозҳои «г» ва «л» овозе ҳаст, ки хеле тез талаффуз мешавад. Пас ин овози англисӣ ба ҳамон овози тоҷикӣ монанд аст.

[ɔ:] ин овоз ба овозҳои «у» ва «ӯ»-и тоҷикӣ монанд аст ва дароз талаффуз карда мешавад.

[ai:] - Овози «ай». Бо он дар калимаҳои зерин дучор меоём:
байн, май, хайр.

[ei] - Овози «эй». Мисли калимаи тоҷикии эй.

[oi:] - Овози «ой». Дар калимаҳои лой, бой, чой, пойтахт мавҷуд аст.

[au] - Овози «ау», дар забони тоҷикии мо вучуд надорад.

[ou] - Овози «оу». Ин овоз низ дар забони модарии мо нест.

[iə] - Овози «иэ». Дар забони тоҷикӣ нест.

ОВОЗҲОИ ҲАМСАДО

Аксариати овозҳои ҳамсадои забони англисӣ чун овозҳои ҳамсадои забони модарии мо талаффуз мешаванд. [b]-Овози «б»

[p] - Овози «п»

[g] - Овози «г»

[k] - Овози «к»

[v] - Овози «в»

[f] - Овози «ф»

[z] - Овози «з»

[s] - Овози «с»

[d] - Овози «д»

[t] - Овози «т»

[j] - Овози «ҷ»

[tʃ] - Овози «ч»

[ʒ] - Овози «ж»

[ʃ] - Овози «ш»

[l] - Овози «л»

[m] - Овози «м»

[n] - Овози «н»

[h] - Овози «ҳ»

[r] - Овози «р»

[ju:] - Овози «ю» (йу)

[je] - Овози «е» (йе)

[jo] - Овози «ё» (йо)

[ja] - Овози «я» (йа).

[w] - Дар талаффузи ин овоз лабҳоро барои талаффузи «у» тайёр карда, «в» талаффуз кунед.

[ŋ] - Чун овози «н», лекин бо димоғ талаффуз мешавад.

[o] - Чун овози «с», лекин ҳангоми талаффуз кардани он забон дар байни дандонҳо қарор мегирад.

[ð] Чун овози «з», лекин ҳангоми талаффуз кардани он забон дар байни дандонҳо қарор мегирад.

Ҳиҷои кушода ва баста

Алифбои англисӣ аз 26 ҳарф иборат буда, онро 20 ҳамсадо ва 6 садонок ташкил медиҳанд. Тафовути байни ҳамсадоҳои тоҷикию англисӣ чандон калон нест. Аксар вақт ҳамсадоҳои англисӣ низ чун ҳамсадоҳои мо ҳар кадомашон як овозро ифода мекунанд. Дар баробари ин ҳолатҳое низ ҳастанд, ки ду ва зиёда ҳамсадои англисӣ дар якҷоягӣ овозҳои дигарро ба вуҷуд меоранд.

Миёни садонокҳои тоҷикию англисӣ бошад, фарқияти қиддӣ вуҷуд дорад. Садонокҳои мо ҳар яке як овозро ба вуҷуд меоранд. Лекин ҳар як садонок забони англисӣ якчанд овоз ба вуҷуд меорад. Яке аз омилҳои асосии чунин ҳолатро доро будани садонокҳои англисӣ қарор доштани онҳо дар ҳиҷоҳои кушода ва баста мебошад. Пас ҳиҷоҳои баста ва кушода чистанд?

Ҳиҷои кушода

Дар ҳолатҳои зерин ҳиҷо кушода маҳсуб мешавад:

1. Агар калима аз як ҳиҷо иборат бошад ва ҳарфи охирини он садонок бошад. Мисол:

no[ноу], go[гоу], my[май], sky[скай], try[трай], me[ми:], he[ҳи:].

2. Агар ду садонок паиҳам оянд. Дар чунин ҳолат садонокҳои дуюм чун ифодакунандаи ҳиҷои кушода ҳисобида шуда, талаффуз намешавад. Мисол:

boat[боут], suit[сют], tie[тай], pie[пай], meet[ми:т].

3. Агар ҳамсадо аз ду тараф бо садонок ихота шуда бошад. Дар чунин ҳолат низ садонокҳои дуюм нишондиҳандаи ҳиҷои кушода буда, худ талаффуз намеёбад. Мисол:

ice[айс], time[тайм], name[нейм], face[фейс], age[эйч].

Ҳиҷои баста

Дар ҳолатҳои зерин ҳиҷо баста ҳисобида мешавад:

1. Агар пас аз садонок як ё якчанд ҳамсадо омада бошад. Мисол: cat[кэт], man[мэн], bag[бэг], lamp[лэмп], lip[лип], lift[лифт].

2. Агар ду ҳамсадо паиҳам дар байни садонокҳо омада бошанд. Мисол: doctor [доктэ], picture [пикчэ], mister [мистэ], hunter [хантэ].

Инак, шумо дар бораи овозҳои транскрипсияи фонетикӣ ва ҳиҷоҳои кушодаю баста маълумот пайдо кардед. Дар дарсҳои минбаъда хоҳед донист, ки маҳз кадом ҳарфҳо ва таркибҳои ҳарфӣ овозҳои дар боло зикршударо ба вуҷуд меоранд.

ДАРСИ ДУЮМ

Қоидаҳои хондани садонокҳои «Аа» ва «Ее»

Садоноки «Аа» [эй]

Ин садонок ҳарфи аввали алифбои англисӣ мебошад. Садоноки «Аа» вобаста аз он, ки дар чигуна ҳиҷо қарор дорад ва кадом ҳарфҳо онро иҳота кардаанд, [эй], [э], [а:], [о:], [эя] хонда мешавад.

1. Дар ҳолатҳои зерин [эй] хонда мешавад:

1. Дар ҳиҷои кушода:

name [нэйм]	gate [гэйт]
face [фэйс]	game [гэйм]
spade [спэйд]	cave [кэйв]
brave [брэйв]	fame [фэйм]

2. Пеш аз садонокҳои «i» ва «y» омада бошад, дар яқоягӣ бо он садонокҳо.

nail [нэйл]	day [дэй]
chain [чэйн]	may [мэй]
rain [рэйн]	say [сэй]
tail [тэйл]	tray [трэй]

2. Дар ҳиҷои баста [э] хонда мешавад.

cat [кэт]	black [блэк]
man [мэн]	hand [хэнд]
map [мэп]	candy [кэнди]

3. Дар ҳолатҳои зерин [а:] хонда мешавад.

1. Агар пеш аз ҳамсадои «г» ояд

car [ка:]	park [па:k]
dark [да:k]	garden [га:дн]

2. Агар пеш аз ҳамсадои f ояд ва пас аз ҳамсадои f боз ҳарфи ҳамсадо омада бошад.

draft [дра:фт]	after [а:фте]
----------------	---------------

craft [кра:фт]

afternoon [а:фтенун]

3. Агар пеш аз ҳамсадои «п» ояд ва пас аз ҳамсадои «п» боз ҳарфи ҳамсадо омада бошад.

plant [пла:нт]

answer [а:нсэ]

4. Агар пеш аз ҳамсадои «s» ояд ва пас аз ҳамсадои «s» боз ҳарфи ҳамсадо омада бошад.

ask [а:ск]

class [кла:c]

mask [ма:ск]

glass [гла:c]

5. Агар пеш аз таркиби ҳарфҳои «th» омада бошад.

bath [ба:c]

father [фа:зэ]

path [па:c]

rather [ра:зэ]

4. Дар ҳолатҳои зерин [о:] ҳонда мешавад:

1. Агар пеш аз ҳамсадои «w» омада бошад. Бояд қайд намуд, ки дар ин маврид ҳамсадои «w» худ талаффуз намешавад.

awl [о:л]

saw [со:]

awful [о:фул]

hawk [ҳо:k]

2. Агар пас аз ҳамсадои «w» омада бошад.

war [во:]

water [во:тэ]

Истисно:

Бояд хотирнишон сохт, ки қоидаи мазкур ҳолати истисноӣ низ дорад, ё ин ки қоидаи [о:] талаффуз шудани садоҳои «а» пас аз ҳамсадои «w» на ҳамеша риоя мешавад. Садоҳои «а» пас аз ҳамсадои «w» ҳамчунин [о], яъне «о»-и кӯтоҳ низ талаффуз меёбад.

want [вонт]

wash [ваш]

3. Пеш аз садоҳои «и» омада бошад, яқоя б он.

pause [по:з]

audit [о:дит]

cause [ко:з]

auditor [о:дитэ]

4. Пеш аз садоҳои «l» омада бошад ва пас аз ҳамсадои «l» боз ҳарфи ҳамсадо ояд.

ball [бо:л]

talk [то:k]

hall [ҳо:л]

walk [во:k]

5. Агар пеш аз таркиби ҳарфҳои «r» омада бошад, яқоя бо онҳо [эя] талаффуз мешавад.

hair [хэя]
fair [фэя]

pair [пэя]
stair [стэя]

Садоники «Ее» [i:]

Садоники «Ее» ҳарфи панҷуми алифбои англисӣ ба шумор меравад. Ин садоник: [е], [у:] [эй], [ю:], [ия] хонда мзшавад.

I. Дар ҳолатҳои зерин [и:] хонда мешавад.

1. Дар ҳиҷои кушода.

he [хи:]
eve [и:в]

evil [и:вл]
mete [ми:т]

2. Агар ду садоники «е» паси ҳам омада бошанд.

tree [три:]
green [гри:н]

street [стри:т]
sweet [сви:т]

3. Агар пеш аз садоники «а» омада бошад, яқоя бо он.

tea [ти:]

clean [кли:н]

team [ти:м]

Истисно: Қоидаи мазкур дар калимаҳои зерин риоя намешавад,

break [брэйк]

great [грэйт]

steak [стэйк]

4. Агар дар байни ҳамсадои «с» ва садоники «и» омада бошад.

ceiling [си:лин] receive [риси:в]

II. Дар ҳиҷои баста [э] хонда мешавад.

egg [эг]

bed [бэд]

leg [лэг]

left [лэфт]

pen [пэн]

bell [бэл]

hen [хэн]

neck [нэк]

III. Дар ҳолатҳои зерин [у:] хонда мешавад.

1. Пеш аз ҳамсадои «г» омада бошад

her [хӯ:]

servant [сӯ:вэнт]

herd [хӯ:д]

kerchief [кӯ:чиф]

IV. Дар ҳолатҳои зерин [ей] хонда мешавад.

1. Агар пеш аз садоники «у» омада бошад, дар яқоягӣ бо он.

grey [грей]

prey [прей]

Истисно:

Калимаи «кеу» истисно аз қоидаи мазкур буда, дар хондани ин калима қоидаи боло риоя намешавад.

key [ки:]

2. Пеш аз таркиби ҳарфҳои «igh» омада бошад, дар якҷоягӣ бо онҳо.

eight [эйт]

weight [вэйт]

V. Агар пеш аз ҳамсадои «w» омада бошад, дар якҷоягӣ бо он [ю:] хонда мешавад.

new [ню:]

few [фю:]

dew [дю:]

mew [мю:]

VI. Дар ҳолатҳои зерин [иа] хонда мешавад.

1. Агар пеш аз таркиби ҳарфҳои «ag» омада бошад ва пас аз ҳамсадои «г» дигар ҳарфе вучуд надошта бошад.

eaг [ия]

neaг [ния]

cleaг [клия]

heaг [ҳия]

2. Агар ду садои «е» пеш аз ҳамсадои «г» омада бошанд.

beeaг [бия]

peeaг [пия]

СУПОРИШҶО

1. Ҳамаи он қоидаҳои, ки дар боло оид ба хондани садонокҳои «Аа» ва «Ее» зикр шудаанд, аз худ кунед. Талаффузи дурусти ҳамаи мисолҳои овардашударо дар хотир нигоҳ доред.

2. Дар зер як қатор калимаҳо оварда шудаанд, ки дар таркибашон садонокҳои «а» ва «е» доранд. Он калимаҳо ба таври омехта дода шудаанд, аз рӯи қоидаҳои дар боло зикршуда калимаҳоро ба гурӯҳҳо ҷудо кунед ва кӯшиш кунед, ки онҳоро бехато талаффуз кунед.

Camp, sharp, pea, red, service, made, back, marble, small, ten, sweep, pale, ray, fan, basket, me, peace, dewberry, spade, play, cap, far, we, pet, task, grass, wall, meet, beach.

ДАРСИ СЕЮМ

Қоидаҳои хондани садонокҳои «i» ва «u» Садоноки «i» [ай]

Садоноки «i» ҳарфи нуҳуми алифбои англисӣ мебошад. Ин садонок [ай], [и], [и:], [ʏ], [ая] хонда мешавад.

I. Дар ҳолатҳои зерин [ай] хонда мешавад:

1. Дар ҳиҷои кушода.

time [тайм]

rise [райз]

tide [тайд]

like [лайк]

Истисно:

Қоидаи зикршуда ҳолати истисноӣ ҳам дорад ва дар ҳиҷои кушода агар пас аз садоноки «i» ҳамсадои «v» ояд, садоноки «i» на [ай], балки [и] хонда мешавад.

give [гив]

live [лив]

2. Пеш аз таркиби ҳарфҳои «gh», «ld», «nd».

high [хай]

hind [хайнд]

sight [сайт]

wild [вайлд]

mild [майлд]

mind [майнд]

Истисно:

Баъзе вақтҳо ҳарфи «i» пеш аз таркиби ҳарфҳои «ld» ва «nd» на [ай], балки [и] хонда мешавад.

window [виндоу]

wind [винд]

II. Дар ҳиҷои баста [и] хонда мешавад:

lip [лип]

gift [гифт]

III. Дар байни калима агар пеш аз садоноки «e» омада бошад, яқоя бо он[и:] хонда мешавад.

field [фи:лд]

priest [при:ст]

Истисно: Дар калимаи «friend» қоидаи мазкур риоя намешавад.
friend [френд]

IV. Дар байни калима агар пеш аз ҳамсадои «r» қарор дошта бошад ва пас аз «г» ҳарфи ҳамсадо ояд, [y:] хонда мешавад.

girl [гy:л]	skirt [скy:т]
bird [бy:дл]	first [фy:ст]
shirt [шy:т]	birch [бy:ч]

V. Дар ҳолатҳои зерин [ая] хонда мешавад.

1. Агар пеш аз ҳамсадои «г» ояд ва пас аз «г» ҳарфи садонок омада бошад.

wire [вая]	fire [фая]
------------	------------

2. Агар пеш аз садоноки «е» ояд ва пас аз «е» ҳамсадои «г» омада бошад.

fiery [фаяри]

3. Агар пеш аз садоноки «а» омада бошад.

trial [траял]	diary [даяри]
dial [даял]	diamond [даямэнд]

4. Агар пеш аз садоноки «о» омада бошад. lion [лаян] violet [ваялит].

Садоноки «U u» [ю]

Садоноки «U u» ҳарфи бисту якуми алифбои англисӣ мебошад. Ин садонок [ю:], [y:], [y:], [a], [юэ], [ю] хонда мешавад.

I. Дар ҳиҷои кушода [ю:] хонда мешавад.

duty [дю:ти] mute [мю:т] music [мю:зик] fume [фю:м]

II. Дар ҳиҷои кушода агар пас аз ҳарфҳои «j», «l», «r» ояд, [y:] хонда мешавад.

June [чу:н]	rule [py:л]
juice [чу:с]	true [тpy:]
blue [бly:]	fruit [фpy:т]

Пеш аз ҳамсадои «г» ояд [y:] хонда мешавад.

fur [фy:]	turn [тy:н]
burn [бy:н]	curse [кy:с]

IV. дар ҳиҷои баста [a] хонда мешавад.

up [ап]	shut [шат]
nut [нат]	brush [браш]
hunt [хант]	uncle [анкл]

Истисно:

Қоидаи зикршуда, яъне [a] ҳонда шудани садоноки «u» дар хичои баста, дар калимаҳои зерин риоя намешавад.

put [пут]

full [фул]

push [пуш]

pull [пул]

bush [буш]

bull [бул]

V. Агар пеш аз ҳамсадои «r» ояд ва пас аз «r» ҳарфи садонок омада бошад [юэ] хонда мешавад.

pure [пюэ]

cure [кюэ]

VI. Агар дар байни ҳамсадои «d» ва садонокҳо ояд, хонда намешавад.

guard [га:д]

guess [гес]

guest [гест]

guide [гайд]

СУПОРИШҲО

1. Қоидаҳои хондани садонокҳои «l» ва «u»-ро бо ҳолатҳои истисноиашон аз худ кунед.

2. Бо истифода ва риояи қоидаҳои номбаршуда калимаҳои зеринро талаффуз кунед:

pine, right, fish, kirk, size, fright, rich, firm, find, flight, pink, fir, kind, stick, hire, piece, tire, niece, cute, nurse, but, lunch, truth, purse, fun, fume.

ДАРСИ ЧОРУМ

Қоидаҳои хониши садонокҳои «Оо» ва «Уу» Садоноки «Оо» [оу]

Садоноки «О о» ҳарфи понздаҳуми алифбои англисӣ мебошад. Ин садонок дар ҳолатҳои гуногун [оу], [о], [ой], [а:], [ау], [ауэ], [о:], [ʊ:], [y:], [y] хонда мешавад.

I. Дар ҳолатҳои зерин [оу] хонда мешавад:

1. Дар ҳиҷои кушода.

rose [роуз]

rope [роуп]

joke [ҷоук]

home [ҳоум]

hope [ҳоуп]

stone [стоун]

1. Агар пеш аз садоноки «а» омада бошад, яқоя бо он.

boat [боут] goat [гоут] coat [коут] road [роуд]

Метавон гуфт, ки дар қоидаи зикршуда низ «о» дар ҳиҷои кушода қарор дорад.

2. Агар пеш аз таркиби ҳарфҳои «ld» қарор дошта бошад.

old [оулд]

cold [коулд]

gold [гоулд]

colt [коулт]

3. Агар пеш аз ҳамсадои «w» омада бошад ва w ҳарфи охири калима бошад.

slow [слоу]

window [виндоу]

row [роу]

low [лоу]

II. Дар ҳиҷои баста [о] хонда мешавад.

box [бокс]

top [топ]

stop [стоп]

shop [шоп]

III. Дар ҳолатҳои зерин [ой] хонда мешавад.

1. Агар пеш аз садоноки «i» ояд, яқоя бо он.

point [пойнт]

boil [бойл]

2. Агар пеш аз садоноки «u» қарор дошта бошад, яқоя бо он.

boy [бой]

toy [той]

IX. Агар ду садоноки «о» паиҳам оянд, [y:] хонда мешаванд.

too [ту:]

soon [су:н]

spoon [спу:н]

room [ру:м]

Истисно:

Қоидаи мазкур чунин ҳолатҳои истисноӣ дорад:

1. Ду садоноки «о» пеш аз ҳамсадои «к» на [y:], балки [y] хонда мешавад.

book [бук]

look [лук]

2. Дар калимаҳои зерин низ ду садоноки «о» на [y:], балки [y] хонда мешавад.

good [гуд]

wood [вуд]

3. Дар калимаҳои зерин ду садоноки «о» на [y:], балки [a] хонда мешавад.

blood [блад]

flood [флад]

4. Дар калимаҳои зерин ду садоноки «о» на [y:], балки [o:] хонда мешавад.

door [до:]

floor [фло:]

Садоноки «Ү у» [вай]

Садоноки «Ү у» ҳарфи бисту панҷуми алифбои англисӣ мебошад. Дар алифбои англисӣ ин садоноки баҳснок ба шумор рафта, онро гурӯҳе аз забоншиносон садонок мешуморанд ва гурӯҳи дигар ҳамсадо ҳисоб мекунанд. Бояд гуфт, ки ин садонок ҳам ҳислатҳои садонокҳо ва ҳамчунин ҳислатҳои ҳамсадоҳоро дорад. Мо онро дар гурӯҳи садонокҳо дида мебароем.

Садоноки мазкур [ай], [и], [у], [ая], [ӣ] хонда мешавад.

I. Дар ҳиҷои қушода [ай] хонда мешавад.

sky [скай]

type [тайп]

fly [флай]

style [стайл]

II. Дар ҳолатҳои зерин [i] хонда мешавад.

1. Дар ҳиҷои баста.

gyp [чип]

symbol [симбол]

2 .Агар дар охири калимаҳои духиҷой ва бисёрҳиҷой ояд ва дар зери зада қарор надошта бошад.

lady [лейди]

fancy [фэнси]

III. Агар пеш аз ҳамсадои «г» ояд ва пас аз «r» ҳарфи ҳамсадо омада бошад, [y:] хонда мешавад.

myrtle [мў:тл]

myrmidon [мў:мидэн]

Ҳолати зикршуда кам дучор меояд

IV. Агар пеш аз таркиби ҳарфҳои «re» ояд, якҷоя бо онҳо [ая] хонда мешавад.

tyre [тая]

lyre [лая]

V. Дар аввали калима [й] хонда мешавад.

yes [йес]

yard [йад]

СУПОРИШҶО

I. Қоидаҳои дар боло зикршударо аз худ кунед. Хусусан, ба қоидаҳои хондани садоҳои «о», ки хеле зиёданд, ҳамчунин ба ҳолатҳои истисноии хондани он садонок аҳамияти зарурӣ диҳед.

II. Калимаҳои зеринро аз рӯи қоидаҳои дар боло баёншуда хонед.

note, snow, noise, mother, drown, worm, try, yet, goal, pot, store, comfort, down, fool, system, sold, yellow, cost, glove, born, shoot, merry, bone, frog, honey, about, more, shy, dirty.

ДАРСИ ПАНЧУМ

Қоидаҳои хондани ҳамсадоҳо. Ҳамсадоҳои Bb, Cc, Dd, Ff, Gg, Hh, Jj, Kk, Ll, Mm.

Дар дарсҳои гузашта мо қоидаҳои хондани ҳарфҳои садонокро омӯхтем. Ҳоло ба омӯзиши хондани ҳарфҳои ҳамсадо шурӯъ мекунем. Чӣ тавре ки огоҳ ҳастед, мо ба омӯзиши шаш ҳарфи садонок се дарсро бахшидем. Ҳарчанд ҳамсадоҳои забони англисӣ 20-то бошанд ҳам, мо ба таҳлили онҳо ду дарсро ҷудо мекунем. Чунки аксарияти онҳо аз чиҳати талаффуз ба ҳамсадоҳои тоҷикӣ шабоҳат доранд. Чӣ хеле ки мулоҳиза фармудед, ҳар як ҳарфи садонок то 10-то овоз меофарад. Бояд хотирнишон намуд, ки бар хилофи садонокҳо ҳарфҳои ҳамсадо гоҳо танҳо як овозро ифода мекунанд. Дар баробари ин ҳамсадоҳои низ ҳастанд, ки дар таркибҳои гуногуни ҳарфҳои овозҳои гуногунро ифода мекунанд.

Дар ин дарс мо даҳ ҳарфи ҳамсадоро аз рӯи тартиби алифбо ба навбат меомӯзем.

Ҳамсадои «ВЪ» [би:]

Ҳамсадои «Вв» ҳарфи дуҷуми алифбои англисӣ ба шумор меравад.

I. Асосан «б» хонда мешавад.

boy [бой]

bread [брэд]

II. Дар ҳолатҳои зерин хонда намешавад:

1. Агар дар охири калима пас аз ҳамсадои «т» омада бошад.

lamb [лэм]

bomb [боум]

climb [клайм]

2. Агар пеш аз ҳамсадои «т» омада бошад.

debt [дет]

doubt [даут]

Ҳамсадои «Сс» [си:]

Ҳамсадои «Сс» ҳарфи сеҷуми алифбои англисӣ мебошад. Ин ҳамсадо [к], [с], [ч], [ш] хонда мешавад.

Дар аксарияти ҳолатҳо [к] хонда мешавад.

cat [кэт] clean [кли:н]

II. Пеш аз садонокҳои «е», «l», «у» ояд, [с] хонда мешавад.

face [фейс] city [сити]

cycle [сайкл]

III. Агар пеш аз ҳамсадои «h» ояд, якҷоя бо он [ч] хонда мешавад.

child [чайлд] rich [рич]

Истисно:

Қоидаи мазкур ҳолатҳои зерини истисноиро дорост:

1. Дар калимаҳое, ки аз забонҳои латинӣ ва юнонӣ ба забони англисӣ ворид гаштаанд, таркиби ҳарфҳои «ch» на [ч], балки [к] хонда мешавад. Шумораи чунин калимаҳо дар забони англисӣ зиёд нестанд. Баъзеи онҳо:

school [ску:л] chemistry [кемистри]

2. Дар калимаҳое, ки аз забони франсавӣ ба забони англисӣ ворид гаштаанд, таркиби ҳарфҳои «ch» на [ч], балки [ш] хонда мешавад. Миқдори чунин калимаҳо низ дар забони англисӣ зиёд нест.

machine [мэшин] champagne [шэмпейн]

Ҳамсадои «Dd» [ди:]

Ҳамсадои «Dd» ҳарфи чоруми алифбои англисӣ мебошад.

I. Асосан [д] хонда мешавад.

dog [дог] address [эдрес] spade [спэйд]

II. Агар дар байни калимаҳои мураккаб пас аз ҳамсадои «п» ояд, хонда намешавад.

grandmother [грэнмазэ] landlord [лэнло:д]

Ҳамсадои «Ff» [эф]

Ҳамсадои «f» ҳарфи шашуми алифбои англисӣ буда, ҳамеша [ф] хонда мешавад.

fun [фан] roof [ру:ф]

Ҳамсадои «Gg» [чи:]

Ҳамсадои «Gg» ҳарфи ҳафтуми алифбои англисӣ мебошад.

1. Асосан [г] хонда мешавад.

gold [гоулд] grey [грей] garden [га:дн]

II. Пеш аз садонокҳои «е», «i», «у» ояд, [ч] хонда мешавад.

gentle [ченгл] page [пейч] pups [чипс]

Истисно:

Қоидаи зикршуда гоҳо риоя намешавад ва ҳолатҳоеро низ дучор омадан мумкин аст, ки ҳамсадои «д» пеш аз садонокҳои «е» ва «i» на [ч], балки [г] хонда мешавад. Баъзе мисолҳо:

finger [фингэ] tiger [тайге] give [гив]

III. Дар ҳолатҳои зерин хонда намешавад.

1. Агар пеш аз ҳамсадои «п» омада бошад.

gnat [нет] gnu [ну:]

2. Агар пас аз ҳамсадои «п» омада бошад.

morning [мо:нин] long [лон] bring [брин]

Истисно:

Агар ҳамсадои «g» пас аз ҳамсадои «п» омада бошад ва пас аз «g» ҳамсадоҳои «l» ва «г» оянд, ҳамсадои «g» пас аз «п» хонда мешавад.

single [сингл]

angry [энгри]

Ҳамсадои «Hh» [эйч]

Ҳамсадои «Hh» ҳарфи ҳаштуми алифбои англисӣ мебошад.

I. Асосан «ҳ» хонда мешавад.

help [хелп] his [хиз]

II. Дар аввали калимаҳои зерин хонда намешавад.

heir [эя] honest [онист] honour [онэ] hour [ава]

Ҳамсадои «Jj» [чей]

Ҳамсадои «Jj» ҳарфи даҳуми алифбои англисӣ мебошад. Ин ҳамсадо ҳамеша [ч] хонда мешавад.

job [чоб]

jug [чаг]

jar [ча:]

jam [чэм]

Ҳамсадои «Kk» [кей]

Ҳамсадои «Кк» ҳарфи ёздаҳуми алифбои англисӣ мебошад.

I. Асосан «к» хонда мешавад.

keep [ки:п] book [бук] take [тейк]

II. Дар аввали калима пеш аз ҳамсадои «п» хонда намешавад.

knee [ни:] knife [найф]

Ҳамсадои «L l» [эл]

Ҳамсадои «Ll» ҳарфи дувоздаҳуми алифбои англисӣ мебошад.

I. Асосан «л» хонда мешавад.

leg [лег] land [лэнд] small [смо:л]

II. Агар дар байни садоноки «а» ва ҳамсадои «к» ояд, хонда намешавад

chalk [чо:к] walk[vo:k]

Ҳамсадои «Mm» [эм]

Ҳамсадои «Mm» ҳарфи сиздаҳуми алифбои англисӣ буда, ҳамеша [м] хонда мешавад.

man [мэн] map [мэп] room [ру:м]

СУПОРИШҶО

1 Қоидаҳои хондани ҳамсадоҳои зикршударо аз худ кунед.

2. Калимаҳои зеринро бо риояи қоидаҳои боло хонед.

dumb, nice, clever, cave, watch, cherry, dog, candy, grandfather, fan, fat, large, gentleman, gun, flag, belong, interesting, hat, happy, harm, joint, joke, king, kiss, lift, stool, mop, time, made.

ДАРСИ ШАШУМ

1. Қоидаҳои хондани ҳамсадоҳо. Ҳамсадоҳои Nn, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Ww, Xx, Zz.

Дарси зерин низ ба омӯзиши ҳарфҳои ҳамсадо бахшида мешавад. Мо дар ин дарс даҳ ҳамсадои боқимондаи алифбои англисиро аз назар мегузаронем.

Ҳамсадои «N n» [эн]

Ҳамсадои «Nn» ҳарфи чордахуми алифбои англисӣ мебошад. Ин ҳамсадо қоидаҳои зерини хонданро дорост:

I. Асосан [н] хонда мешавад.

nose [ноуз]

many [мени]

II. Дар охири калима пас аз ҳамсадои «m» хонда намешавад.

autumn [о:тем]

hymn [ҳим]

Ҳамсадои «P p» [пи:]

Ҳамсадои «P p» ҳарфи шонздахуми алифбои забони англисӣ мебошад.

I. Асосан [п] хонда мешавад.

pond [понд]

top [топ]

II. Агар пеш аз ҳамсадои «h» ояд, яқоя бо он [ф] хонда мешавад.

phase [фэйз]

photo [фоутоу]

Ҳолати зикршуда асосан дар он калимаҳои дучор меояд, ки аз забонҳои юнонӣ ва латинӣ ба забони англисӣ ворид гаштаанд.

Ҳамсадои «Q q» [кю]

Ҳамсадои «Q q» ҳарфи ҳабдахуми алифбои англисӣ мебошад. Ин ҳамсадо яке аз ҳарфҳои камистифодашавандаи алифбои англисӣ ба шумор меравад. Ҳамсадои «Q q» асосан яқоя бо садоҳои «и» омада, [кв] хонда мешавад.

quite [квaйт] queen [кви:н] quarter [кво:тэ]

Ҳамсадои «R [a:]

Ҳамсадои «Rr» ҳарфи ҳаждаҳуми алифбои англисӣ мебошад. Ин ҳамсадо қоидаҳои зерини хонданро дорост:

1. Пеш аз садонокҳо [p] хонда мешавад.
red [ред] bread [брэд] free [фри:]

II. Дар ҳолатҳои зерин хонда намешавад:

1. Пас аз садонокҳо.
sharp [ша:p] hard [ҳа:d] born [бо:н]

2. Дар байни ду садонок.

here [хэя] where[вэя]

Хотирнишон месозем, ки пас аз садонокҳо ва дар байни ду садонок талаффуз нашудани ҳамсадои «г» қоидаи ҳатмӣ нест. Зеро ҳам дар Британияи Кабир ва ҳам Амрикову дигар кишварҳои англисзабон қисме аз мардум қоидаи зикршударо риоя мекунанд ва қисме не. Пас ҳамсадои «г» -ро агар пас аз садонокҳо ва дар байни садонокҳо талаффуз кунем ҳам, хатое нахоҳад шуд.

Ҳамсадои «S s» [эс]

Ҳамсадои «S s» ҳарфи нуздаҳуми алифбои забони англисӣ мебошад.

I. Дар ҳолатҳои зерин [с] хонда мешавад:

1. Дар аввали калима.

son [са:n] spend [спенд] step [степ]

2. Дар охири калима пас аз ҳамсадоҳои бечаранги «к», «р».

books [букс] cats [кэтс] lips [липс]

Бояд гуфт, ки дар ҳолати мазкур ҳамсадои «s» асосан ба вазифаи бандиҳои исмиҳо баромад мекунад.

II. Дар ҳолатҳои зерин [з] хонда мешавад:

1. Дар охири калимаҳо пас аз ҳамсадоҳои чарангдор.

hens [хэnz] legs [леgz] stools [сту:лз]

Дар мисолҳои зикршуда низ ҳамсадои «s» чун бандиҳои исмиҳо баромад мекунад.

2. Дар охири калимаҳо пас аз садонокҳо.

is [из]

boys [бойз]

ties [тайз]

trees [три:з]

Истисно:

Дар калимаҳои зерин қоидаи мазкур риоя нашуда, ҳамсадои «s» дар охири калима пас аз садонокҳо на [з], балки [с] хонда мешавад.

us [ас]

this [зис]

yes [йес]

bus [бас]

3. Дар байни ду садонок.

please [пли:з]

rise [райз]

rose [роуз]

nose [ноуз]

Истисно:

Қоидаи болоӣ, яъне дар байни ду садонок [з] хонда шудани ҳамсадои «s» дар калимаҳои зерин риоя намешавад. Дар ин калимаҳо ҳамсадои «s» дар байни ду садонок [с] хонда мешавад:

house [хаус]

mouse [маус]

close [клоус]

use [ю:с]

goose [гу:с]

paradise [пэрэдайс]

base [бейс]

Аз ҳашт калимаи номбаршуда 3-тои онҳо, яъне калимаҳои «mouse», «close» ва «use» ду тарзи хониширо доро мебошанд. mouse [маус] - муш (исм) mouse [мауз]-муш қалбидан (феъл) close [клоус]- маҳкам (сифат) close [клоуз]- маҳкам қардан (феъл) use [юс]- истифода (исм) use [юз]- истифода қардан (феъл).

III. Агар пеш аз ҳамсадои «h» ояд, дар якҷоягӣ бо он [ш] хонда мешавад.

shop [шоп]

mushroom [машрум]

Ҳамсадои «T t» [ти:]

Ҳамсадои «Tt» ҳарфи бистуми алифбои англисӣ ба шумор меравад. Ин ҳамсадо бо қоидаҳои зерин хонда мешавад:

I. Асосан «t» хонда мешавад.

take [тэйк]

rent [рент]

II. Якҷоя бо ҳамсадои «h» дар ҳолатҳои зерин [з] хонда мешавад:

1. Дар таркиби калимаҳои ёрирасони нутқ. Ҳоло он калимаҳои ёрирасонро дар зер меорем, ки таркиби ҳарфҳои «th» дар он калимаҳо [з] хонда мешавад.

the [зэ]	they[зэй]
this[зис] that[зэт]	their[зэйя]
these[зи:з]	them[зем]
those[зоуз]	with[виз]
then [зен]	there[зэя]
	than [зэн]

2. Дар байни ду садонок.

mother [ма:зэ]	brother [бра:зэ]
other [а:зэ]	rather [ра:зэ]

III. Якҷоя бо ҳамсадои «h» дар ҳолатҳои боқимонда [с] хонда мешавад.

thin[син]	month [манс]
thick [сик]	three [сри:]

Ҳамсадои «V v» [ви:]

Ҳамсадои «V v» ҳарфи бисту дуҷуми алифбои англисӣ буда, асосан [в] хонда мешавад.

van [вэн]	vase [ва:з]
love [ла:в]	dove [да:в]

Ҳамсадои «W w» [даблӯ]

Ҳамсадои «Ww» ҳарфи бисту сеҷуми алифбои англисӣ мебошад.

I. Асосан [в] хонда мешавад

wage [вэйч]	wall [во:л]
swim [свим]	sweep [сви:п]

II. Дар аввали калима пеш аз ҳамсадои «г» хонда намешавад.

write [райт]	wrong [рон]
wrist [рист]	wry [рай]

III. Агар бо ҳамсадои «h» якҷоя ояд бо қоидаҳои зерин хонда мешавад:

1. Агар пас аз таркиби ҳарфҳои «wh» садоноки «о» ояд, ҳамсадои «w» хонда намешавад.

who [ху:]	whole [ҳоул]
whom [хум]	whose [ху:з]

2. Агар пас аз таркиби ҳарфҳои «wh» садонокҳои дигар оянд, ҳамсадои «h» хонда намешавад.

what [вот]	when [вен]
which [вич]	why [вай]

Ҳамсадои «X x» [экс]

Ҳамсадои «x» ҳарфи бисту чоруми алифбои англисӣ мебошад. Ин ҳамсадо бо қоидаҳои зерин хонда мешавад:

I. Агар дар байни ду садонок қарор дошта бошад, [гз] хонда мешавад.

exam [игзэм]	example [игзэмпл]
--------------	-------------------

II. Дар ҳолатҳои боқимонда [кс] хонда мешавад

ax [экс]	box [бокс]
text [тэктс]	six [сикс]

III. Дар аввали калима [з] хонда мешавад. Калимаҳои, ки дар аввалашон ҳамсадои «x» доранд, аз забони латинӣ ба англисӣ дохил шудаанд.

xenon [зенан]	hexoh [зиэрокс]
---------------	-----------------

Ҳамсадои «Z z» [зед]

Ҳамсадои «Z z» ҳарфи бисту шашуми алифбои англисӣ мебошад. Он аз ҳарфҳои камистифода буда, асосан [з] хонда мешавад.

zero [зиероу]	lazy [лэйзи]
crazy [крэйзи]	daze [дэйз]

Инак мо бо қоидаҳои хондани ҳарфҳои алифбои англисӣ ошно гардидем. Фақат чун илова метавонем хотирнишон созем, ки боз баъзе таркибҳои ҳарфҳои метавонанд боиси пайдо шудани ин ё он овоз гарданд. Дар зер бо баъзе аз он таркибҳои ҳарфӣ низ ошно хоҳем гашт.

I. Таркиби ҳарфҳои «ture» дар якҷоягӣ [чэ] хонда мешавад.

picture [пикчэ]	culture [калчэ]
furniture [фү:ничэ]	lecture [лекчэ]

II. Таркиби ҳарфҳои «sure» дар якҷоягӣ [шэ] хонда мешавад.

pressure [прешэ]	tonsure [таншэ]
------------------	-----------------

СУПОРИШҶО:

I. Қоидаҳои хондани ҳамсадоҳо ва таркибҳои гуногуни ҳарфҳоро бо ҳолатҳои истисноиашон аз худ кунед.

II. Калимаҳои зеринро аз рӯи қоидаҳои болоӣ хонед:

long, pet, spring, days, wing, fox, motion, bring, elephant, summer, shame, white, future, mention, thank, ring, hats, blush, where, direction, sink, corn, frogs, dish, next.

Эзоҳ:

Мо шаш дарси аввалро пурра ба фонетикаи забони англисӣ бахшидем. Дар он дарсҳо шумо бо қоидаҳои гуногуни хондани ҳарфҳо шинос шудед. Агар ҳамаи қоидаҳои зикршударо нағз аз худ кунед, шумо дар хондани калимаҳои забони англисӣ бо мушкилиҳо дучор нахоҳед гашт. Бо назардошти он, ки шумо бо қоидаҳои хондани ҳарфҳо ошноӣ пайдо кардед, мо дар дарсҳои минбаъда калимаҳоро асосан бе транскрипсияи фонетикӣ истифода хоҳем кард.

ДАРСИ ҲАФТУМ

1. Ҷонишинҳои шахсӣ.
2. Феъли «To be» ва тасрифи он дар замони ҳозира.
3. Пешояндҳои in, at, in front of, behind.

ҶОНИШИНҲОИ ШАХСӢ (PERSONAL PRONOUNS)

Дар забони англисӣ ҷонишинҳои шахсии зерин вучуд доранд:

Шумораи танҳо

Шахси I I [ай]- ман

Шахси II you [ю:] - ту

Шахси III he [ҳи:] - вай (чинси мардона), she

[ши:] - вай (чинси занона) it [ит] - вай (барои чизҳои бечон ва ҳайвонот)

Шумораи чамъ

Шахси I we [ви:] - мо (моён)

Шахси II you [ю:] - шумо (шумоён)

Шахси III they [зей] - онҳо

Ҷонишини шахси якуми танҳо, яъне «I» - ман ҳамеша бо ҳарфи калон навишта мешавад. Ҷонишинҳои боқимонда бошанд, танҳо дар аввали ҷумла бо ҳарфи калон навишта мешаванд. Чӣ хеле ки мушоҳида намудед, барои ҷонишинҳои тоҷикии «ту» ва «шумо» як хел ҷонишин, яъне «you» истифода мешавад. Бояд гуфт, ки ҷонишини англисии «you» асосан «шумо» тарҷума мешавад. Зеро дар забони англисӣ ҳам ба калонсолон ва ҳам ба хурдсолон «шумо» гуфта муроҷиат мекунанд. Азбаски дар забони тоҷикӣ ҳолати зикршуда на ҳамеша риоя мешавад, шумо метавонед, ки ҷонишини шахсии «you»-ро вобаста ба шароит дар мавридҳои лозимӣ ҳам «шумо» ва ҳам «ту» тарҷума кунед.

Дар забони тоҷикӣ бо ҷонишини шахсии «вай» мо метавонем ҳам ба мард ҳам ба зан ва ҳамчунин ба ҳайвоноту ашё муроҷиат намоем. Таваҷҷӯҳ кунед:

Вай модари ман аст.

Вай писари боодоб аст.

Вай сағи доно аст.

Вай китоби англисӣ аст.

Лекин дар забони англисӣ ҳолати зикршуда ба воситаи се ҷонишини шахсӣ ифода мегардад. Барои мард «he», барои зан «she» ва барои ҳайвону ашё «it» истифода мешавад.

ФЕЪЛИ «TO BE» ВА ТАСРИФИ ОН ДАР ЗАМОНИ ҲОЗИРА

Феъли «To be» дар забони тоҷикӣ «будан» тарҷума мешавад. Пеш аз он ки феъли мазкурро дар забони англисӣ дар замони ҳозира тасриф кунем, бояд донем, ки маънии калимаи «тасриф» чист?

Тасриф гуфта, дар забони модарии мо аз рӯи шахсу шумора тағйир ёфтани асосҳо ва шаклҳои замони феълҳоро меноманд.

Феъли «To be» барои шахсҳои яқум, дуюм ва сеюм дар шумораҳои танҳо ва ҷамъ ба тариқи зерин тасриф мешавад:

I am [эм] -Ман мебошам.	We are - Мо мебошем.
You are [а:] - Ту мебошӣ.	You are - Шумо мебошед.
He is [и:з] -Вай мебошад.	They are - Онҳо мебошанд.
She is - Вай мебошад.	
It is - Вай мебошад.	

Ба мисолҳо таваҷҷӯҳ кунед:

I am a worker -Ман коргар мебошам.

You are a worker - Ту коргар мебошӣ.

He is a worker.- Вай коргар мебошад.

She is a worker - Вай коргар мебошад.

We are workers- Мо коргар мебошем.

You are workers - Шумо коргар мебошед.

They are workers - Онҳо коргар мебошанд.

Дар мисолҳои боло ҷангоми тасрифи феъли «To be» шумо пеш аз калимаи «worker» ҳарфи «а»-ро дида истодаед. Бояд зикр намуд, ки он артикли номуайяни мебошад. Артикли «а» хоси исмҳои буда, пеш аз исми номуайяни танҳо гузошта мешавад. Артикли мазкур на [эй], балки [э] талаффуз мешавад. Одатан он яқҷоя бо исми талаффуз мегардад. Мисол:

A worker [э вӯ:кэ]

Чӣ тавре ки мебинед, пеш аз исмҳои ҷамъ артикли мазкур дида намешавад. Хотиррасон мекунем, ки сонитар мо дарсеро пурра ба артиклҳои муайяни ва номуайяни бахшида, дар бораи онҳо ба шумо маълумоти ҷамъатарафа хоҳем дод. Чизи дигаре, ки шумо дар мисолҳои боло мушоҳида намудед, мувофиқати мубтадо ва хабар

аз рӯи шахсу шумора мебошад. Ҳамаи он ҷонишинҳои шахсие, ки мо истифода бурдем, дар он ҷумлаҳо ба вазифаи мубтадо омадаанд. Исми «коргар» бошад, ба вазифаи хабар омадааст. Дар ҷумлаи «I am a worker» ҷонишини шахсии «I» дар шумораи танҳо омадааст. Аз ин рӯ, исми «worker» ҳам дар шумораи танҳо қарор дорад. Дар ҷумлаи «we are workers» ҷонишини шахсии «We» дар шумораи ҷамъ қарор дорад. Пас исми «worker» низ дар шумораи ҷамъ, яъне дар шакли «workers» омадааст. Тарҷумаи тоҷикии ҷумлаҳои зикршуда чунин аст:

Ман коргар мебошам.

Мо коргар мебошем.

Азбаски забони модарии мо аз лиҳози сарфу наҳв яке аз забонҳои бойтарини дунё ба шумор меравад, феъли англисии «To be» метавонад дар забони тоҷикӣ «будан, ҳаст, аст» тарҷума шавад ва ҳамчунин феъли мазкурро мо метавонем бо бандҳои хабарии забони модариамон ифода намоем. Мисолҳои зеринро ба тарҷумаи тоҷикиашон дида мебароем:

I am a teacher.

He is a teacher

1. Ман омӯзгор мебошам.

1. Вай омӯзгор мебошад.

2. Ман омӯзгор ҳастам.

2. Вай омӯзгор аст.

3. Ман омӯзгорам.

We are teachers.

1. Мо омӯзгор мебошем.

2. Мо омӯзгор ҳастем.

3. Мо омӯзгорем.

Боз якчанд мисоли дигар:

I am a driver - Ман ронанда ҳастам. She is an actress - Вай ҳунарпеша аст. They are doctors - Онҳо пизишк ҳастанд.

Дар мисолҳои боло, дар ҷумлаи дуюм пеш аз калимаи «actress» шумо артикли «an»-ро мебинед. Агар исм бо ҳарфи садонк шурӯъ шавад, артикли номуайянии «a»

дар шакли «an» меояд.

Ҳамаи он мисолҳои, ки мо то ин лаҳза бо феъли «To be» истифода намудем, дар шакли тасдиқӣ вучуд доштанд. Пас шакли инкории он ҷумлаҳо чӣ гуна ба амал меояд? Барои ба даст овардани шакли инкории ҷумлаҳо пас аз шаклҳои феъли «To be» дар замони ҳозира, яъне пас аз «am», «is», «are» ҳиссаҳои инкории «not» илова мешавад. Таваҷҷӯҳ кунед:

I am not a student - Ман донишҷӯ нестам.

You are not a doctor - Ту пизишк нестӣ.

They are not workers - Онҳо коргар нестанд.

Дар забони англисӣ ҳам дар навишт ва ҳам дар талаффузи калимаву ибораҳо шаклҳои пурра ва мухтасар истифода мешаванд. Ба навишти пурра ва мухтасари ибораҳои зерин нигаред:

I am not- I'm not

You are not - You aren't.

He is not- He isn't.

Дар ибораи якум шакли феъли «To be», яъне «am» мухтасар шудааст. Дар ибораҳои дуюму сеюм ҳиссаҳои инкории «not» мухтасар шудааст. Ба ҳамаи ҳарфи ихтисоршуда аз боло аломати апостроф гузошта мешавад. Шакли пурра ва мухтасари калимаву ибораҳо ҳангоми навиштан истифода мешаванд, лекин ҳангоми гуфтугӯӣ бисёртар аз шаклҳои мухтасари калимаву ибораҳо истифода мекунанд. Дар баробари шаклҳои тасдиқию инкорӣ шакли саволии ҷумлаҳо низ вучуд дорад. Саволҳо метавонанд, ки умумӣ, алтернативӣ (интиҳобӣ) ва махсус бошанд.

Саволҳои умумӣ

Саволҳои умумӣ чунин саволҳоянд, ки ба онҳо мо «ҳа» ва ё «не» гуфта ҷавоб медиҳем. Саволҳои умумӣ чӣ тавр сохта мешаванд? Мо аввал як мисол дар шакли тасдиқӣ меорем:

I am a doctor.

Барои он ки шакли саволии ҷумлаи мазкур ба даст ояд, ҷонишини шахсии «I» ва шакли феъли «To be», яъне «am» ҷойҳояшонро иваз мекунанд:

Am I a doctor?

Ман пизишк ҳастам?

Ҷавоби тасдиқии саволи боло дар шаклҳои пурра ва мухтасар чунин аст:

Yes, I am a doctor - Ҳа, ман пизишк ҳастам.

Yes, I am - Ҳа.

Ҷавоби инкории он бошад, дар шаклҳои пурра ва мухтасар чунин аст:

No, I am not a doctor - Не ман пизишк нестам.

No, I am not-Не.

Мисолҳои дигар:

Is she a worker?

Yes, she is.

No, she isn't.

Are you a driver?

Yes, you are.

No, you aren't.

Are we doctors?

Yes, we are.

No, we aren't.

Ҷонишинҳои шахсии якум ва дуюм дар шумораҳои танҳову ҳамъ ҳангоми саволу ҷавоб метавонанд якдигарро иваз кунанд. Ё

худ, ҷонишинҳои шахсии «I», «you», «we» метавонанд зимни саволу ҷавоб якдигарро иваз кунанд. Ин ҷойивазкунӣ аз он вобаста аст, ки соҳиби савол кист ва ба он савол кӣ ҷавоб мегуяд. Таваҷҷӯҳ кунед:

Am I a student? Yes, I am.

Дар мисоли боло мо савол дода, боз ба он савол худамон посух дода истодаем. Лекин одатан ба саволи як шахс шахси диғар ҷавоб мегуяд. Аз ин рӯ, тарзи зерини саволу ҷавоб низ вучуд дорад:

Am I a teacher? Yes, you are.

Are you a driver? Yes, I am.

Are you doctors? No, we are not.

Чунин тарзи ҷойивазкунии ҷонишинҳо ба ҷонишинҳои шахсии «he» «she» ва «they» дахл надорад:

Is she a doctor? Yes, she is. Are they drivers? No, they aren't.

Ҳангоми ҷавоб гуфтан ба саволҳо пас аз калимаҳои «yes» ва «no» аломати вергул гузошта мешавад.

Саволҳои алтернативӣ (интихобӣ)

Саволи алтернативӣ аз ду қисмат иборат буда, қисматҳои он бо ҳамдигар ба воситаи пайвандаки ҷудои «or» [o:] пайваст мегарданд. Пайвандаки «or» дар забони модарии мо «ё» тарҷума мешавад.

Мисол:

Am I a driver or a doctor?

Ман ронанда ҳастам ё пизишк?

You are a driver.

Ту ронанда ҳастӣ?

Is she an actress or a teacher?

She is an actress.

Are they workers or farmers?

They are farmers.

Ба саволи алтернативӣ мо «ҳа» ва «не» гуфта посух намедихем, балки ба таври мушаххас ба он ҷавоб мегардонем.

Саволҳои махсус

Барои сохтани саволҳои махсус пеш аз шаклҳои феъли «To be» калимаҳои махсуси саволи гузошта мешаванд. Яке аз чунин калимаҳои махсус калимаи саволии «what» [vot] мебошад. Калимаи мазкур ба тоҷикӣ «чӣ?», «чӣ хел?» тарҷума мешавад. Дар

саволхое, ки мо ҳоло дида мебароем, калимаи «what» чӣ гуна касбро доро будани инсонро мефаҳмонад.

What is she?

Вай кист? (Вай чикора аст?)

She is a teacher.

Вай омӯзгор аст.

Мисолҳои дигар:

What are they?

They are farmers.

What am I?

You are a doctor.

What are you?

I am a driver.

Мо дар мисолҳои дар боло овардаамон ҳангоми тасрифи феъли «To be» ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволиро аз назар гузаронидем. Феъли «To be» дар ҳамаи он мисолҳо асосан аз касбу кор хабар дод. Боз чигуна мавридҳои истифодаи ин феъл мавҷуданд? Феъли «To be» ҳамчунин барои ифодаи номи инсон истифода мешавад:

I am Lola.

He is Nasim.

You are Mirzo.

She is Sabrina.

We are Rustam and Akram.

They are Tom and Pete.

I am not Anvar.

I am Daler.

She is not Sitora.

She is Adiba.

Am I Karim?

Yes, you are.

Is she Lena?

No, she isn't. She is Olya.

Are they Lola and Daler?

Yes, they are.

Am I Tom or Pete?

You are Pete.

Is he Anvar or Amir?

He is Anvar.

Ҳангоми пурсидани исми одамон аз калимаи саволи «who» [ху:] - кӣ истифода карда мешавад.

Who are you? I am Mirzo. Ту кистӣ? Ман Мирзо ҳастам.

Мисолҳои дигар:

Who is she? She is Munira.

Who are they? They are Madina and Lola. Who are you? We are Olim and Vera.

ПЕШОЯНДҲОИ

in, at, in front of, behind

Феъли «To be» инчунин аз макони ҷойгиршавии инсон, ҳайвонот ва ашё хабар медиҳад. Пеш аз овардани мисолҳои лозимӣ яқчанд пешоянди маконро шарҳ медиҳем.

Пешоянди «in»

Пешоянди in ба тоҷикӣ «дар», «дар даруни», «дар дохили» тарҷума мешавад.

in the room - дар хона. in the street - дар куча. in the box - дар даруни қуттӣ.

Пешоянди «at»

Пешоянди «at» ба тоҷикӣ «дар», «дар назди» тарҷума мешавад. Шумо каме болотар мушоҳида кардед, ки пешоянди «in» ҳам «дар» тарҷума мешавад. Пас дар кадом маврид пешоянди «in» ва дар кадом лаҳза пешоянди «at» истифода карда мешавад? Пешоянди «at» ҳамон вақт маънии «дар»-ро ифода мекунад, ки ашхос дар маконе бо мақсади муайяну мушаххас қарор дошта бошанд. Ҳоло се мисол бо пешоянди «in» ва се мисол бо пешоянди «at» оварда, фарқияти пешояндҳои мазкурро аён месозем:

1. The boys are in the street. Бачаҳо дар куча мебошанд.

2. Akram is in the room. Акрам дар ҳона аст.

3. The girls are in the garden! Духтарон дар боғ мебошанд.

1. The students are at the institute.

2. The teacher is at the lesson.

3. The workers are at the plant.

1. Донишҷӯён дар донишкада мебошанд.

2. Омӯзгор дар дарс мебошад.

3. Коргарон дар корхона (фабрика) мебошанд.

Дар се мисоли аввал бо кадом мақсад дар куча, хона ва боғ будани ашхос аниқ нест. Лекин дар се мисоли охир, ки аз пешоянди «at» истифода шудааст, ба мо хуб равшан аст, ки донишҷӯён бо мақсади хондан дар донишкада, омӯзгор бо мақсади таълим додан дар дарс ва коргарон бо мақсади кор кардан дар корхона қарор доранд.

Пешоянди «at» он вақт бо маънои «дар назди» меояд, ки сухан аз хусуси ашё равад:

at the window - дар назди тиреза.

at the blackboard - дар назди тахтаи синф.

Пешоянди «in front of»

Ин пешоянд «дар пеши», «дар рӯ ба рӯи» тарҷума мешавад: in front of the shop- дар пеши мағоза, in front of the university - дар рӯ ба рӯи донишгоҳ.

Пешоянди «behind» [биҳайнд]

Ин пешоянд «дар паси», «дар пушти», «дар оқиби» тарҷума мешавад: behind the door - дар паси дар,
behind the wall - дар паси девор.

Акнун тасрифи феъли Tto be»-ро бо истифодаи пешояндҳои зикршуда ба воситаи ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволи аз назар мегузаронем: She is in the street. Ashraf is in front of the door. I am behind the door. They are at the university.

Ҷумлаҳои инкорӣ

Sobir isn't in the room.
We aren't behind the wall.
Olim and Said aren't in front of the shop.

Ҷумлаҳои саволи

Is Karim in the street? Yes, he is.
Are they behind the wall? No, they aren't.
Am I in the bedroom? No, you aren't.

Саволҳои махсус

Ҳоло саволҳои махсусро бо воситаи калимаи саволи «where» [вэя] месозем. Калимаи «where» ба тоҷикӣ «дар кучо?», «ба кучо?» тарҷума мешавад. Мо дар мисолҳои зерин калимаи «where»-ро бо маънои «дар кучо?» истифода хоҷем кард.

Where am I?	You are behind the tree.
Where is she?	She is in the street.
Where is Madina?	She is in front of the shop.

Where are Murod and Rustam? They are at the institute.

Хотиррасон мекунем, ки ҳангоми дар таркиби ибораю ҷумлаҳои истифода кардани пешояндҳо пас аз онҳо артикли муайянии «the» истифода карда мешавад.

Аз ҳамин дарс сар карда, мо фаслери зери сарлавҳаи «Do you know?» («Оё медонед?») дар дарсҳои оянда ҷой медиҳем. Фасли мазкур шуморо бо маълумоти ҷолибе оид ба қору зиндагӣ ва дастовардҳои мардуми кишварҳои гуногуни дунё рӯбарӯ месозад. Ҳоло бошад ин фасл оид ба мавқеи забони англисӣ маълумот медиҳад.

DO YOU KNOW? ENGLISH TODAY

English is the first language in 12 countries. Number of speakers 350 million.

People use English as a second language in 33 countries. Number of speakers: 400 million.

People study English as a foreign language in 56 countries. The 10 most studied foreign languages are English,

French, Spanish, Italian, Russian, Arabic, German, Chinese, Japanese, Turkish.

СУПОРИШҶО:

I. Ба ҷои нуқтаҳо ҷонишинҳои шахсии лозимиро гузоред:

1.... am Rustam and... is Lola.

2.... are at the window.

3.... are drivers and... are actors.

4.... is in front of the car.

5.... are Zamira and Anvar

6.... is an actress.

II. Ҷумлаҳои зерини тоҷикиро, ки дар шаклҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволи дода шудаанд, ба англисӣ тарҷума кунед:

1. Том донишҷӯ аст. 2. Мадина дар кучо аст? 3. Рустам дар паси дарахт нест. 4. Ман рӯзноманигор нестам. 5. Ту дар кучой? 6. Шумоён кистед? 7. Ту чикора ҳастӣ? 8. Салим пизишк аст.

III. Ба саволҳо ҷавоб гардонед:

1. Are you in the room? 2. Who is she? 3. Are they singers? 4. Where are Olim and Nodir? 5. Am I a dentist? 6. Are you Nargis or Lola? 7. Are we students or pupils? 8. Is Tahmina in the garden?

IV. Ба ҷои нуқтаҳо шаклҳои лозими феъли «To be» - «am», «is», «are»-ро гузоред.

1. Nasim... in the shop and Alisher is behind the car. 2. We... bakers 3.... Karim a student? 4.... they farmers or drivers? 5.... I in front of the library? 6.1... in the street and he is at the window.

ЛУФАТ

as - ҳамчун, монанди
pupil - хонанда, мактабхон
baker - нонпаз, нонво
people - одамон, мардум
bedroom - хонаи хоб
room - хона, утоқ
car-мошини сабукрав
Russia- Россия
Chinese - чинӣ, хитой
country - мамлакатҳо
driver-ронанда
dentist - дандонпизишк, духтури дандон
English-англисӣ
farmer - фермер
foreign-хориҷӣ
french - франсавӣ
garden - боғ
German - олмонӣ, немисӣ
Italian-италияӣ
Japanese - японӣ, ҷопунӣ
journalist- рӯзноманигор
language - забон
library - китобхона
most - бештар
number - шумора, рақам
second - дуюм
shop- мағоза, дӯкон
singer- сароянда, ҳофиз,
Spanish-испанӣ
speaker-гуянда
studied - омӯхташаванда
study - омӯзиш, омӯхтан
today-имрӯз
tree-дарахт
Turkish - туркӣ
university - донишгоҳ
use-истифода кардан
word – калима

ДАРСИ ҲАШТУМ

1. Чамъбандии исмҳо.
2. Ҷонишинҳои ишоратӣ.

ЧАМЪБАНДИИ ИСМҲО

Дар дарси ҳафтум шумо аллакай баъзе исмҳоро дар шакли чамъашон дучор омадед. Ҳоло бошад, оид ба чамъбандии исмҳои забони англисӣ маълумоти муфасссале хоҳед гирифт. Исмҳои шумурдашаванда ва шумурданашаванда мебошанд. Дар забони англисӣ исмҳои шумурдашавандаро «*countable nouns*» ва исмҳои шумурданашавандаро «*uncountable nouns*» меноманд. Пеш аз он ки чамъбандии исмҳоро дар забони англисӣ аз назар гузаронем, як рӯҷӯи кӯтоҳ ба чамъбандии исмҳои тоҷикӣ мекунем. Ба исмҳои зерин нигаред:

хона - хонаҳо, ҷаноб - ҷанобон, моҳӣ - моҳиён, бача - бачагон, абрӯ - абрӯвон.

Чӣ хеле ки мебинед, исмҳои тоҷикӣ дар шакли чамъ ба худ суффиксҳои чамъбандии гуногунро мегиранд. Пас чунин ҳолат дар забони англисӣ чи гуна сурат мегирад?

Нишондиҳандаи асосии шакли чамъи исмҳо дар забони англисӣ бандаки «s» мебошад, ки дар охири исмҳо меояд. Лекин ба ҷуз ин исмҳои англисӣ низ як қатор нозуқиҳо ва қоидаҳои чамъбандии ба худ хосро доранд, ки ҳоло то ҳадди имкон ба ин масъала рӯшанӣ меандозем.

Қоидаи 1.

Агар исмҳо бо овозҳои ҳамсадои бечаранги «к», «р», «t» ба охир расида бошанд, дар охири онҳо бандаки «s» ҳамроҳ карда мешавад ва ҳамчунин «с» талаффуз карда мешавад:

book - books

китоб - китобҳо

week-weeks

ҳафта - ҳафтаҳо

lip-lips:

лаб-лабҳо

cat - cats

гурба - гурбаҳо

hat - hats

кулоҳ - кулоҳҳо

Қоидаи 2

Агар исмҳр бо овозҳои ҳамсадои чарангдор тамои шаванд, дар охирашон бандаки «s» часпонида ва [з] хонда мешавад: room - rooms [ру:мз] хона - хонаҳо

bag - bags [бэгз]

сумка - сумкаҳо

spoon - spoons [спу:нз]

қошук - қошукҳо

Қоидаи 3

Агар исмҳр бо овозҳои садонок ба охир расанд, дар охирашон бандаки «s» ҳамроҳ карда мешавад ва [з] талаффуз мешавад:

tree - trees [три:з]

дарахт - дарахтон

knee - knees [ни:з]

зону-зонуҳо

day - days [дейз]

рӯз-рӯзҳо

toy - toys [тойз]

бозича - бозичаҳо

Қоидаи 4

Агар исмҳо бо овози садоноки «o» ба охир расанд, дар охирашон бандаки «es» часпонида мешавад ва [з] талаффуз мешавад:

hero - heroes [хиреоуз]

қаҳрамон - қаҳрамонон

photo - photoes [фотоуз]

сурат - суратҳо

Қоидаи 5

Агар исмҳо бо овозҳои ҳамсадоҳои шавшувдор, яъне бо «s», «sh», «x», «ch», «z» ба охир расанд, дар охирашон бандаки «es» ҳамроҳ карда мешавад ва [из] талаффуз карда мешавад:

bus - buses

автобус - автобусҳо

glass - glasses

стакан - стаканҳо

bench - benches

харак - харакҳо

box - boxes

қутти - қуттиҳо

fox - foxes

рубоҳ - рубоҳҳо

Қоидаи 6

Баъзе аз исмҳои, ки бо ҳамсадои «f» бо таркиби ҳарфҳои «fe» ба охир мерасанд, бо қоидаи зерин ҳамбандӣ мешаванд. Дар ин гуна исмҳо аввал ҳамсадои «f» бо ҳамсадои «v» иваз карда

мешавад, сипас бандаки «es» ҳамроҳ карда мешавад ва [з] талаффуз мешавад:

shelf - shelves
knife - knives

рафи китобмонӣ
корд – кордҳо

Қоидаи 7

Агар исмҳо бо ҳамсадои «у» ба охир расанд ва ҳарфи пеш аз охирашон ҳамсадо бошад, аввал садоноки «у» бо садоноки «i» иваз карда мешавад, баъд бандаки «es» ҳамроҳ карда мешавад:

lady - ladies
story - stories

хонум - хонумҳо
ҳикоя - ҳикояҳо

Қоидаи 8

Гуруҳи начандон калони исмҳо низ ҳастанд, ки ба онҳо қоидаи қадимаи ҷамъбандӣ хос аст. Аз ин рӯ, онҳо на аз рӯи қоидаҳои дар боло зикршуда, балки ба таври махсус ҷамъбандӣ мешаванд. Онҳо камшуморанд ва онҳоро бояд нағз дар хотир нигоҳ дошт:

man-men
woman - women
child -children
foot -feet
tooth -teeth
mouse - mice

мард-мардҳо
зан - занҳо
кӯдак-кӯдакон
пой-пойҳо
дандон-дандонҳо
муш -мушҳо

Қоидаи 9

Исмҳои шумурданашаванда бошанд, ҷамъбандӣ намешаванд, онҳо танҳо дар шакли танҳо вуҷуд доранд. Пеш аз исмҳои шумурданашаванда артикли номуайянии «a» гузошта намешавад. Баъзеи онҳо:

meat – гушт
tea – ҷой
oil – раған

water-об
butter - маска
bread- нон

Қоидаи 10

Бар хилофи исмҳои, ки дар қоидаи нухӯм зикр шуданд, боз исмҳои низ ҳастанд, ки фақат дар шакли ҷамъ вуҷуд доранд: trousers - шим scissors - қайчи

ҶОНИШИНҲОИ ИШОРАТӢ DEMONSTRATIVE PRONOUNS

Дар дарси гузашта мо бо ҷонишинҳои шахсӣ шинос шудем. Ҳоло бошад, ҷонишинҳои ишоратиро аз назар мегузаронем. Дар забони англисӣ ҷонишинҳои ишоратии зерин мавҷуданд:

дар шумораи танҳо	дар шумораи ҷамъ
this [зис]- ин, ҳамин	these [зи:з]-инҳо
that [зет]- он, ҳамон, вай.	those [зоуз]- онҳо, вайҳо.

Бо ҷонишинҳои «this» ва «these» мо он ашёву мафҳумҳоро ишора мекунем, ки дар наздамон ҷойгир шудаанд. Бо ҷонишинҳои «that» ва «those» бошад, он ашёву мафҳумҳоро ишора мекунем, ки дар фосилаи дуртаре аз мо қарор доранд.

Ҷумлаҳои зеринро бо тарҷумаи тоҷикиашон аз назар мегузаронем:

This is a cat.	Ин гурба аст.
That is a dog.	Вай сағ аст.
These are cats.	Инҳо гурбаҳо ҳастанд.
Those are dogs.	Онҳо сағҳо ҳастанд.

Дар мисолҳои боло бо истифода аз ҷонишинҳои ишоратӣ мо аз номи исмҳои огоҳ шудем. Ҳоло бошад бо илова намудани сифатҳо аз ҷигунагии исмҳои низ хабардор мешавем:

This is a big stone.	That is a red pencil.
These are big stones.	Those are red pencils.

Акнун ҷумлаҳои инкориро аз назар мегузаронем:

This is not a book.
These are not parrots.
That is not a copybook.
These aren't tables.
This isn't a recorder.
Those are not plates.
That isn't a fork.
These aren't chairs.

Ҳоло саволҳои умумӣ, алтернативӣ ва махсусро бо истифодаи ҷонишинҳои ишоратӣ ва исмҳои танҳоӣ ҷамъ аз назар мегузаронем:

Саволҳои умумӣ:

Is that a pen? No, that isn't. Is this a fork? Yes, it is. Is that a spoon? No, it isn't.

Мо дар боло ба чор саволи умумӣ ҷавоб гардонидем. Шумо ба ҷавобҳои саволҳои сеюму чорум диққат диҳед. Мо дар он мисолҳо

ҳангоми савол додан аз ишора ҷонишинҳои «this» ва «that» истифода кардем. Ҳангоми ҷавоб гардонидан бошад, шумо ҷонишини «it»-ро дида истодаед. Мо дар дари гузашта «it»-ро ҳамчун ҷонишини шахси шарҳ дода будем. Бояд гуфт, ки «it» ҳамчун ҷонишини ишоратӣ низ истифода шуда, ҳаммаъноӣ ҷонишинҳои «this» ва «that» мебошад. Аз ин сабаб, метавонад дар мавридҳои лозимӣ он ҷонишинҳоро иваз кунад. **Мисолҳои дигар:**

Are these kittens? Yes, these are. Are those stones? No, those aren't.

Are these books? No, they aren't. Are those plates? Yes, they are.

Дар мисолҳои мазкур бошад, ҳангоми ҷавоб гуфтан ба саволҳои сеюму чорум мо ҷонишини шахсии «they»-ро истифода кардем. Зеро ҷонишини шахсии «they» низ метавонад дар мавридҳои лозимӣ ҷонишинҳои ишоратии «these» ва «those» -ро иваз кунад.

Саволҳои алтернативӣ:

Is this a cat or a kitten? It is a kitten. Is that a dog or a puppy? It is a puppy. Are these balls or stones? These are balls. Are those pens or pencils? They are pens.

Is this cat big or small? It is small. Are these pencils red or green? These are green.

Саволҳои махсус:

What is this? This is a desk. What is that? That is a tree. What are these? These are bags. What are those? Those are benches.

DO YOU KNOW THE COST OF LIVING IN THE UNITED STATES

Monthly expenses for a person with a salary of \$ 20 000 a year - (\$ 1666 a month),

1. Food \$250
2. Doctor \$40
3. Telephone \$35
4. Life insurance \$ 25
5. Gas \$110
6. House payment \$ 216
7. Electricity, \$140
8. Entertainment \$ 40
9. Car insurance \$ 25
10. Shopping \$103

11. Car payment \$129

12. Taxes \$250

Total\$ 1409

Рақамҳои дар боло зикршуда шуморо бо маош ва хароҷоти якмоҳаи мардуми Иёлоти Муттаҳидаи Амрико шинос карданд. Аз ҳамин дарс шуруъ намуда, мо минбаъд дар дарсҳоямон намудҳои гуногуни сӯҳбатро низ ҷой медиҳем. Ҳоло як намуди сӯҳбатро пешкаши шумо мегардонем.

CONVERSATION

- Hello, Madina.
- Hi, Daler.
- How are you?
- I'm fine, Thanks. And you?
- I am O.K. Good bye, Madina.
- Bye, Daler.

СУПОРИШҶО

I. Ҷумлаҳои зеринро тарҷума кунед:

1. Инҳо гулҳо ҳастанд? 2. Онҳо варзишгар мебошанд. 3. Ин сар нест. 3. Вай гурбаи калон нест. 5. Вай кудак аст. 6. Ин табар аст. 7. Табар дар паси дарахт аст? 8. Онҳо дар кучоанд? 9. Духтарон дар боғ ҳастанд. 10. Ин гилемча аст.

II. Ба саволҳо ҷавоб гардонед:

1. Is this an ax or a knife? 2. Are those flowers? 3. Where is the copybook? 4, what is that? 5. Are these maps? 6. What are those? 7. Are these spoons or forks? 8. Is that a cup or a glass? 9. What are these? 10. Is this a hen or a parrot?

III. Ҷонишинҳои ишоратии this, that, these, those ва феълҳои is, are-ро дар ҷойҳои лозимӣ гузоред:

1. Is... a sofa? 2. That...a mouse. 3. These...hens and... are parrots. 4....this a bed or a sofa? 5. These... legs. 6. Where... the map? What... those? 8. Where... the mice? 9. This... a chair and...is an arm-chair. 10 These...cups and...are glasses.

4 .Дар зер ҷумлаҳо дар шакли тасдиқӣ дода мешаванд. Аз ҳар яки онҳо сетой савол тартиб диҳед: саволи умумӣ, саволи алтернативӣ, саволи махсус.

Намуна:

- That is a cat
a. Is that a cat?
b. Is that a cat or a dog?
c. What is that?
1. These are forks.
2. Those are cherries.
3. This is a hand.
4. That is a leg.
5. These are toys.
6. Those are sofas.
7. That is a child.
8. This is a face.
9. Those are maps.
10. These are plants.

ЛУҒАТ

armchair - кресло

month- моҳ

ax - табар

a month -як моҳ, дар як моҳ

ball - тўб

monthly -моҳона

bed-кат

OK-хуб,ҳамааш чо ба чо

big-калон

parrot -тўти

bush -бутта, буттазор

payment - пардохт, андоз

bye-шакли мухтасари калимаи «Goodbye»-хайр

pen- ручка

pencil -қалам

chair - курсӣ, стул

person-инсон, шахс

cherry - олуболу

piano - пианино

class - синф

picture - расм, сурат

classroom - синфхона

plant - корхона, завод

copy book - дафтар

plate - табақча
cost - нарх, арзиш
puppy - сагча
cup-пиёла
recorder - магнитофон
desk - курсии мактабӣ
rose - садбарг
dog-sag
rug-гилемча
electricity - қувваи барқ
salary - маош, музди меҳнат
entertainment- дилхушӣ, истироҳат
shopping - харид
expense - харҷ
small - хурд, майда
face - рӯй
sportsman – варзишгар
fine-хуб
stone -санг
flat - хонаи истиқоматӣ
table-миз, стол
lower -гул
taxes-андозҳо
food - хӯрок, хӯрокворӣ
thank - ташаккур кардан
fork - чангол (барои хӯрокхӯрӣ)
thanks - ташаккур
Good- bye - хайрбод, видоъ
the United States -Иёлоти Муттаҳида
green-сабз.
total-умумӣ
hall-зал
wall-девор
hand - даст
with - бо, бо ҳамроҳии
Hello-салом
year— сол
hen-мурғ
a year-яксол.даряксол
Hi - салом
map - харита

ДАРСИ НУҲУМ

1. Сифат
2. Чонишинҳои соҳибӣ (намуди якум)

СИФАТ

Сифат дар забони англисӣ *«adjective»* ном дорад. Сифат ниомат ва ҷигунагии ашёро мефаҳмонад. Ҳоло ба воситаи ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволи истифодаи сифатро дар забони англисӣ аз назар мегузаронем. Аввал якчанд мисол бо тарҷума меорем.

This is a small room.	Ин хонаи хурд аст.
That is a big cow.	Вай гови калон аст.
These are red flowers.	Инҳо гулҳои сурх ҳастанд.
Those are green trees.	Онҳо дарахтони сабз ҳастанд.

Мисолҳои дигар:

These are good boys, but those are bad boys. This is a black cat. This is a red flag. This isn't a white flag. That isn't a kind woman. Is this a green tree? Yes, it is. Is that a good boy? No, it isn't. Are these red flags? Yes, they are.

Are those white horses? No, they aren't

Дар ҳамаи мисолҳои болоӣ, ки мо бо истифодаи сифат овардем, сифат пеш аз исм қарор дорад. Тарзи дигари истифодаи сифат низ вуҷуд дорад, яъне дар ҷумла сифат метавонад, ки баъд аз исм ҳам ояд. Мисолҳоеро бо тарҷумаашон меорем:

This room is small.	Ин хона хурд аст.
The room is small.	Хона хурд аст.
These flowers are red.	Ин гулҳо сурх ҳастанд.
The flowers are red.	Гулҳо сурх ҳастанд.
Is that woman pretty?	Yes, she is.
Are these flags red?	No, they aren't.
Are those dogs kind or angry?	They are angry.
Are the days short or long in summer?	They are long

Инак, тарзи дуҷуми истифодаи сифатро дар ҷумлаҳо аз назар гузаронидем. Мо ҷумлаҳои саволиро ҳам бо истифодаи сифатҳо баррасӣ намудем, лекин саволҳои мазкур умумӣ ва алтернативӣ буданд. Ҳоло бошад бо истифодаи сифатҳо саволҳои махсусро

истифода мебарем. Дар дарсҳои гузашта мо калимаи саволии «what»-ро истифода карда будем. Асосан мо калимаи «what»-ро пеш аз шаклҳои феъли «To be», яъне пеш аз «am», «is», «are» дучор омада будем. Дар он дарсҳо калимаи «what» бо маънои «чӣ» ва «чикора» истифода шуда буд. Бояд гуфт, ки калимаи «what» агар пеш аз исм ояд, маънии «кадом»-ро истифода мекунад. Ҳоло мисолҳои меорем, ки дар онҳо калимаи «what» бо маъноҳои «чӣ», «чикора» ва «кадом» истифода шудааст. Муқоиса кунед:

What is this?

This is a book.

Ин чист?

Ин китоб аст.

What are they?

They are doctors.

Онҳо чикора ҳастанд?

Онҳо пизишк ҳастанд.

What street is this?

This is Khayom street.

Ин кадом куча аст?

Ин кучаи Хайём аст.

Мисолҳои дигар:

What city is this? It's Dushanbe

What team is that? It's «Pamir»

What flats are those? These are flats Five and Six.

Ибораи «What kind of»

Ибораи мазкур маънои «чӣ хел», «чӣ гуна»-ро доро мебошад. Мисолҳо: What city is this? This is Dushanbe. Ин кадом шаҳр аст? Ин Душанбе аст. What kind of city is Dushanbe? Душанбе чӣ гуна шаҳр аст? It is a big beautiful city. Вай шаҳри калони зебо аст.

Мисолҳои дигар:

What kind of book is this?

It is an interesting book.

What kind of men are those?

They are strong men.

What kind of dogs are these?

These are clever dogs.

What kind of car is that?

It's a new car.

Ибораи «What colour»

Ин ибора «чӣ хел ранг» ва ё «чӣ ранг» тарҷума мешавад. Ибораи мазкур замоне ба мо лозим мешавад, ки аз ранги ашё пурсон шавем.

Мисолҳо:

What colour are the cars?

They are blue.

Ранги мошинҳо чӣ хел аст?

Ранги онҳо кабуд аст.

What colour is the dog? It's black. Ранги сар чӣ хел аст? Сиёҳ аст. What colour are these flags? They are red. Ранги ин байрақҳо чӣ гуна аст? Сурх аст. What colour are the flags? They are white. Ранги байрақҳо чӣ хел аст? Сафед аст.

Боз чанд мисоли дигар:

What colour are the cars?	They are blue.
What colour is the sky?	It's blue too.
What colour is that rose?	It's white.
What colour are those roses?	They are white too.

ҶОНИШИНҲОИ СОҲИБӢ

Дар забони англисӣ ҷонишинҳои соҳибӣ «*possessive pronouns*» ном доранд. Мо аллакай дар бораи ҷонишинҳои шахсӣ ва ишоратӣ маълумот дорем. Ҳоло ҷонишинҳои соҳибиро аз назар мегузаронем. Ҷонишинҳои соҳибӣ ба ки тааллуқ доштани исмро мефаҳмонанд. Дар забони англисӣ ду намуд ҷонишинҳои соҳибӣ мавҷуданд. Мо ҳоло намуди якуми ҷонишинҳои соҳибӣ, яъне намуди оддии онҳоро дида мебароем.

Шумораи танҳо

Шахси I my [май] - аз они ман
Шахси II your [ё] - аз они ту
Шахси III his [ҳиз] - аз они вай (ҷинси мардона), her [хӯ:] - аз они вай (ҷинси занона), its [итс] - аз они вай (барои ҳайвонот ва ашё)

Шумораи чамъ

Шахси I our [ава] - аз они мо
Шахси II your [ё:] - аз они шумо
Шахси III their [зея] - аз они онҳо
Чӣ хеле ки дида истодаед, барои шахси дуҷуми танҳо ва шахси дуҷуми чамъ ҷонишини соҳибии «*your*» истифода бурда мешавад. Барои шахси сеҷуми танҳо бошад, се ҷонишини соҳибӣ кор фармуда мешавад, яъне ҷонишини соҳибии «*his*» ба мард тааллуқ доштани исм, ҷонишини соҳибии «*her*» ба зан тааллуқ доштани исм ва ҷонишини соҳибии «*it*» ба ҳайвоноту ашё тааллуқ доштани исмро мефаҳмонад. Ҳоло мисолҳоеро бо тарҷумаашон оварда, ба гуфтаҳои боло равшанӣ меандозем:

This is my radio.	Ин радио аз они ман аст.
That is your pen.	Вай рӯчка аз они ту аст

This is his hat.

Ин кулоҳ аз они вай аст.

This is our garden.

Ин боғ аз они мост.

That is your shop.

Вай дукон аз они шумост.

This is their class.

Ин синф аз они онҳост.

Мо мисолҳои болоиро бо як намуди тарҷумаи тоҷикиашон пешкаш намудем. Лекин бояд донист, ки забони модарии мо яке аз забонҳои бойтарин ба шумор меравад ва ҳар як мисоле, ки дар боло овардем, метавонад чандин намуди тарҷумаи тоҷикии худро дошта бошад. Яке аз он мисолҳоро дида мебароем:

This is my radio.

1. Ин радио аз они ман аст.

2. Ин радио аз ман аст.

3. Ин радио аз ман.

4. Ин радиои ман аст.

5. Ин радиои ман.

Шумо дар забони тоҷикӣ панҷ намуд тарҷумаи тоҷикии як ҷумлаи англисиро дида истодаед. Лекин ҷумлаҳои забони англисӣ дорои қолаби мустақкам буда, хеле кам дучор меояд, ки як маъноро бо якчанд ҷумла ифода кунанд.

Инчунин, ҳолатҳое низ ҳастанд, ки як калимаи тоҷикии мо якчанд хел тарҷумаи англисии худро дошта метавонад. Дар забони тоҷикӣ мо барои ифодаи соҳибият дар шахси сеюми танҳо калимаи «вай»-ро истифода мекунем. Лекин ин ҳолат дар забони англисӣ бо се калима ифода меёбад. Барои шарҳи ин масъала ҳоло мисолҳоро дар забонҳои тоҷикию англисӣ оварда муқоиса мекунем:

1. Шахло хоҳари ман аст. Мӯи вай дароз аст.

2. Акрам рафиқи ман аст. Кулоҳи вай сиёҳ аст.

3. Вай сағи ман аст. Думи вай дароз аст.

4. Вай телевизори ман аст. Экрани вай калон аст.

1. Shahlo is my sister. Her hair is long.

2. Akram is my friend. His hat is black.

3. That is my dog. Its tail is long.

4. That is my TV. Its screen is big.

Arap аз дохили ҷумлаҳои тоҷикӣ ва англисии боло ибораҳои аз ҷонишинҳо сохташударо ҷудо кунем, чунин манзара ҳосил мешавад: мӯи вай - her hair, кулоҳи вай - his hat, думи вай - its tail

Акнун бо истифодаи ҷонишинҳои соҳибӣ якчанд ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволи меорем:

That is his plate. This is my kitten. It is our car. They are my teachers. These are their bags. These are my hands and those are my legs.

Their streets are clean. Our garden is beautiful. Your friend is in the shop.

Чумлаҳои инкорӣ

These aren't your dogs. It isn't her dress. Those aren't its kittens. That isn't our book. These aren't his recorders. My parrot isn't behind the tree. His knife isn't in front of the car. Their rug isn't in our room. Her dress isn't blue.

Чумлаҳои саволи

Is this your copybook?	Yes, it is
Is that her pencil?	No, it isn't
Are these his friends?	Yes, they are
Are those our trees?	No, they aren't
Is my sister in the street?	Yes, she is
Is your flat small? No, it isn't. Are her bags new?	Yes, they are.

Саволҳои махсусро мо ин ҷо метавонем аз калимаи саволи «whose» [ху:з] пайдо кунем. Калимаи мазкур «аз они кӣ» ё «аз кӣ?» тарҷума мешавад.

Whose car is this? This is our car. Ин мошин аз они кӣ? Ин мошин аз они мост (Ин мошини кист? Ин мошини мост. Ин мошин аз кӣ? Ин мошин аз мост).

Whose child is that?	That is their child.
Вай кӯдаки кист?	Вай кӯдаки онҳост.
Whose balls are these?	These are her balls.
Инҳо тӯбҳои кистанд?	Инҳо тӯбҳои вай ҳастанд.

Мисолҳои дигар:

Whose cow is that? It's our cow. Whose bench is it? It's your bench. Whose car is behind the wall? My car is. Whose legs are long? Her legs are. Whose dog is clever? My dog is.

Намуди дигари саволҳои махсусро бо истифодаи ҷонишҳои соҳибӣ мо ба воситаи калимаи саволи «where» -дар кучо? пайдо мекунем.

Where is your car? My car is in front of the shop. It is in front of the shop. Where are his children? His children are in Moscow. They are in Moscow. Where are our pens? Your pens are in the bag. They are in the bag. Where is her flower? Her flower is in front of the window. It is in front of the window.

MY FRIEND

I have a good friend. His name is Ashraf. His surname is Karimzod. He is tall and thin. His face is round. His hands and legs are long. His hair is short and straight. His eyes are black.

His family isn't large. His father is a driver. He is a short man. His mother is a teacher. She is a kind and pretty woman.

Ashraf has a sister. Her name is Lola. She is little. She is five years old. Her hair is curly. She has a doll. Her doll is beautiful.

Ashraf has a big dog. Its name is Alopax. It is a funny clever dog. Its tail is short, but its ears are long. Ashraf, Lola and their parents are very good people.

Шумораи навбати «Do you know?» шуморо бо пардохти таҳсил дар мактабҳои ибтидоӣ, миёна, олии ва аспирантураи Иёлоти Муттаҳидаи Амрико шинос мекунед.

DO YOU KNOW? EDUCATION AND SALARY

Number of years in school

I. Fewer than 8 years:

women \$ 9,828; men \$ 14,624

II. 1-3 years of high school: women \$11,843, men \$ 19,120

III. High school graduate: women \$ 14,569, men \$ 23,269

IV. 1 -3 years of college: women \$ 17,007, men \$ 25 831

V. College graduate:

women \$ 20,257, men \$ 31,487

VI. Postgraduate:

women \$ 25,076, men \$ 36,836

CONVERSATION

1 - How do you do?

— How do you do?

— My name is Rasul Odilov.

— I am Latofat Karimova.

— Are you a doctor, Mrs. Karimova.

— No, I am a teacher. And what are you, Mr. Odilov.

— I am an actor.

2. - Good morning.

— Morning.

- Excuse me. Are you Shabnam Ashrafzoda?
- Yes, I am. And who are you?
- I am Rashid Anvarpur.
- Are you from Bukhara, Mr. Anvarpur?
- No, I am from Dushanbe. And where are you from, Mr. Ashrafzoda.
- I am from London.

3. - Hello, Linda.

- Hi, Sam.

- Linda, this is my friend Ravshan.

- Is he from Dushanbe, Sam?

- No, he is from Tashkent. Good night, Linda.

- Night, Sam.

Эзоҳ:

Дар боло се намуди сӯҳбат пешкаши шумо гардид. Ин ҷо лозим медонем, ки якчанд нуктаҳои заруриро роҷеъ ба банду басти он сӯҳбатҳо ба шумо шарҳ диҳем. Ҳангоми вохӯри ва хайрухуш дар забони англисӣ ибораҳои зерин истифода мешаванд, ки мо ҳоло онҳоро ҳам дар шакли расмӣ ё пурраашон ва ҳам дар шакли ғайрирасмӣ ё нопурраашон аз назар мегузaronем.

I. Шакли расмӣ

1. How do you do?
2. Good morning
3. Good afternoon
4. Good evening
5. Goodnight
6. Goodbye

II. Шакли ғайри расмӣ

1. Hello. Hi!
2. Morning!
3. Afternoon!
4. Evening!
5. Night!
6. Bye!

Чор ибораи аввалро ҷӣ дар шакли пурра ва ҷӣ дар шакли нопурраашон метавон бо калимаи «салом»-и тоҷикӣ ифода намуд.

Ибораи «Good night» ва шакли мухтасари он «Night!» ҳамчун «Шаби хуш» ё «Шаб ба хайр» фаҳмида мешавад. Калимаи «Good bye» ва шакли мухтасари он «Bye» бошад, «То боздид» ё «Хайр» фаҳмида мешавад.

Шумо дар он сӯҳбатҳо инчукин бо калимаҳои ихтисоршудаи «Mr.», «Mrs.» «Ms.» дучор гардидед. Калимаҳои мазкур унвонҳои мухтасаршуда мебошанд, ки пеш аз фамилияҳои истифода мешаванд.

Калимаи «Mr.» шакли мухтасари «mister» мебошад ва тарҷумаи он «ҷаноб» аст. Он пеш аз фамилияи мардон меояд.

«Mrs.» бошад, мухтасар аз калимаи «mistress» буда, маънояш «хонум» аст. Ин унвон пеш аз фамилияи зани ба шавҳар баромада истифода мешавад.

«Ms.» шакли мухтасари калимаи «miss» буда, «хонум» ё «душиза» тарҷума мешавад. Ин унвон пеш аз фамилияи духтарон, занони бешавҳар истифода мешавад. «Ms» -ро бояд [mis] талаффуз кард.

Унвонҳои зикршуда ҳамеша дар шакли мухтасар истифода мешаванд. Онҳо ҳатман пеш аз фамилия меоянд, на пеш аз ном.

СУПОРИШҶО

1. Сифатҳои зеринро дар ҷойҳои лозимӣ гузоред: pretty, kind, long, noisy, short, good, bad, black, new, white.

1. My father is a... man. 2. His hair is... 3. My dog is... 4. Its tail is... 5. Madina is a very...girl. 6. Our car is... 7. Tom is a...boy, but Jack is a... boy. 8. Your friends are very...

II. Ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед.

1. Is that a new car? 2. Are those green trees? 3. Is this man kind? 4. Are these girls pretty? 5. What river is this? 6. What kind of river is that? 7. What kind of boys are those? 8. What colour are their bags? 9. Whose flat is this? 10. Whose cows are those? 11. Where is your car? 12. Where is her mother?

III. Ба ҷои нуқтаҳо ҷонишинҳои соҳиби заруриро гузоред.

Намуна: I am a doctor. My name is Rustam.

1. She is my sister... dress is blue. 2. Rex is a good dog...tail is long. 3. These are little boys... names are Sobir and Akram. 4. Rashid is a clever boy... hair is short and... face is round. 5. I am Sorbon .Lola is... sister and... Ozod is... my brother. 6. We are pupils... pens are in... bags. 7. You are my friend.... brother is... friend too.

ЛУҒАТ

angry - ғазаболуд
interesting - аҷоиб, завқрвар
bad - бад, ганда
kind - меҳрубон, ғамхор, намуд
beautiful- зебо
large - калон, бузург
blue - кабуд
long - дароз

boy-бача
noisy -сермағал, ноором
but - лекин, аммо
postgraduate - аспирантура
city - шаҳр
parents - падару модар, волидайн
clean - тоза, тоза кардан
pretty - зебо
college - коллеч, донишгоҳ
river - дарё
curly-чингила, марғула
round -гирд, доирашакл
doll - лўхтак, зоча
school - мактаб
dress-пироҳани занона
short- кўтоҳ
education-илму маърифат,
six - шаш
sky - осмон
eye - чашм
straight-рост, ҳамвор
fewer than - камтар аз
strong - зўр, тавоно
five - панч
summer - тобистон
flag-байрақ
surname - фамилия
funny - аҷоиб, хандаовар
tall - баланд, коматбаланд
good - хуб, нағз
team - даста, гурӯҳ
graduate - хатми таҳсил
too - ҳам, ҳамчунин
has - дорад
very - хеле, расо
have - доштан, дорам

ДАРСИ ДАҲУМ

1. Дараҷаҳои сифат
2. Ҷонишинҳои соҳибӣ (намуди дуҷум)

ДАРАҶАҲОИ СИФАТ

Сифат дорои се дараҷа, яъне дараҷаи оддӣ, қиёсӣ ва олий мебошад. Сифатҳои хангоми дар дараҷаи оддӣ қарор доштанишон ягон тағйирот наменпазиранд. Аз ин рӯ, мо ҳоло асосан роҷеъ ба дараҷаҳои қиёсӣ (муқоисавӣ) ва олии сифат маълумот медиҳем. Дараҷаи қиёсии сифат дар забони англисӣ «*comparative*» номида мешавад. Пеш аз он ки дараҷаҳои сифатро дар забони англисӣ шарҳ диҳем, назаре ба дараҷабандии сифатҳои забони модарии хеш меафканем. Таваҷҷӯҳ кунед: зӯр - зуртар - зӯртарин

зебо-зеботар-зеботарин

ҳосилхез - ҳосилхезтар - ҳосилхезтарин

дилфиреб - дилфиребтар - дилфиребтарин

Сифатҳои мазкур содда ва мураккаб ҳастанд, яъне сифатҳои «зур» ва «зебо» сифатҳои содда буда, сифатҳои «ҳосилхез» ва «дилфиреб» мураккаб мебошанд. Лекин чи хеле ки дида истодаед, ҳам сифатҳои содда, ҳам сифатҳои мураккаби забони модарии мо бо як роҳ дараҷабандӣ мешаванд. Дар дараҷаи қиёсӣ ҳам сифатҳои содда ва ҳам сифатҳои мураккаб ба худ суффикси «тар» мегиранд. Дар дараҷаи олий бошад, ҳам сифатҳои содда ва ҳам сифатҳои мураккаб ба худ суффиксҳои «тарин» мегиранд. Пас ҳолати мазкур дар забони англисӣ чӣ гуна аст?

Бояд зикр намуд, ки сифатҳои англисӣ на монанди сифатҳои тоҷикӣ бо як роҳ, балки бо се роҳ дараҷабандӣ мешаванд. Дар забони англисӣ сифатҳои содда, сифатҳои мураккаб ва сифатҳои нодуруст вучуд доранд ва мо ҳоло дараҷабандии онҳоро алоҳида - алоҳида аз назар мегузаронем.

Сифатҳои содда

Сифатҳои соддаи англисӣ чунин сифатҳои содда мебошанд, ки аз як ё ду ҳиҷо таркиб ёфтаанд. Дар зер якчанд сифати соддаро мисол меорем:

Long, short, pretty, clean, tall, new, red, black, thin, dirty, sad.

Сифатҳои содда дараҷаи қиёсии худро бо воситаи суффикси «er» ба даст меоранд ва дараҷаи олии онҳо бошад, бо ҳамроҳ кардани суффикси «est» сохта мешавад. **Мисолҳо:**

long	longer	longest
дароз	дарозтар	дарозтарин
cheap	cheaper	cheapest
арзон	арзонтар	арзонтарин
short	shorter	shortest
кӯтоҳ	кӯтоҳтар	кӯтоҳтарин

Баъзе сифатҳои соддаи забони англисӣ пеш аз он ки ба худ суффиксҳои «er» ва «est» -ро ҳамроҳ кунанд, дучори баъзе тағйиротҳои имлоӣ мешаванд. Ин тағйиротҳо дар ҳолатҳои зерин ба амал меоянд:

1. Агар сифати содда бо ҳарфи ҳамсадо тамоm шуда бошад ва ҳарфи пеш аз охирини он садоноки кӯтоҳ бошад, ҳамсадои охирин ду бор навишта

мешавад.

Мисолҳо:

big	bigger	biggest
калон	калонтар	калонтарин
hot	hotter	hottest
сӯзон	сӯзонтар	сӯзонтарин

2. Агар сифати содда бо садоноки «у» тамоm шуда бошад ва ҳарфи пеш аз охирини он ҳамсадо бошад, садоноки «у» бо садоноки «i» иваз карда мешавад. **Мисолҳо:**

easy	easier	easiest
осон	осонтар	осонтарин
dry	drier	driest
хушк	хушктар	хушктарин

3. Сифатҳои соддаи «far»- (дур) ва «old» -(кӯҳна, пир) бо ду роҳ дараҷабандӣ мешаванд.

Сифати «far»

far	farther	farthest
far	further	furthest

Сифати «old»

old	older	oldest
old	elder	eldest

Сифатҳои мураккаб

Сифатҳои мураккаби забони англисӣ дар таркибашон ҳиҷоҳои зиёд доранд. Ҳангоми дар дараҷаи қиёсий будани сифатҳои мураккаб пеш аз онҳо калимаи «more» гузошта мешавад ва ҳангоми дар дараҷаи олии қарор доштани онҳо пеш аз онҳо калимаи «most» гузошта мешавад. Мисолҳо:

expensive	more expensive	most expensive
қимат	қиматтар	қиматтарин
difficult	more difficult	most difficult
мушкил	мушкилтар	мушкилтарин

Сифатҳои нодуруст

Дар боло мо ду роҳи дараҷабандии сифатҳои англисиро шарҳ додем, яъне дараҷабандии сифатҳои содда ва дараҷабандии сифатҳои мураккаб. Бояд гуфт, ки аксарияти сифатҳои англисӣ бо роҳҳои дар боло зикршуда дараҷабандӣ мешаванд, лекин гурӯҳи наҷандон калони сифатҳо ҳам вуҷуд дорад, ки қоидаҳои дар боло омадаро риоя намекунад. Ин гуна сифатҳо таъмоман бо роҳи дигар дараҷабандӣ мешаванд. Онҳоро дар забони англисӣ сифатҳои нодуруст ва ё сифатҳои ғайриқолабӣ (Irregular adjectives) меноманд. Чунин сифатҳо хеле камшуморанд ва шумо онҳоро нағз дар хотир нигоҳ доред. Ҳоло мо онҳоро бо тарзи дараҷабандиашон дар зер меорем.

good	better	best
нағз	нағзтар	нағзтарин
bad	worse	worst
бад	бадтар	бадтарин
many	more	most
сершумор	сершумортар	сершумортарин
little	less	least
хурд	хурдтар	хурдтарин

Мо се тарзи дараҷабандии сифатҳои забони англисиро шарҳ додем. Акнун дараҷаҳои сифатро дар дохили ҷумлаҳо дида мебароем:

Our street is wide. Your street is wider. Their street is the widest in our neighbourhood .

Тарҷума:

Кучаи мо васеъ аст.

Кучаи шумо васеътар аст.

Кучаи онҳо дар маҳаллаи мо васеътарин аст.

Дар ҷумлаҳои боло шумо сифати соддаи «wide»-(васеъ)-ро бо дараҷаҳои дида истодаед. Пеш аз дараҷаи олии он дар ҷумлаи сеюм шумо артикли муайяни «the» -ро дида истодаед. Хотирнишон месозем, ки дар дохили ибораи ҷумлаҳо пеш аз дараҷаи олии сифатҳо ҳамеша артикли муайяни «the» истифода мешавад.

Dushanbe is large.

Moscow is larger than Dushanbe.

London is the largest city in the world.

Тарҷума:

Душанбе бузург аст.

Маскав аз Душанбе дида бузургтар аст.

Лондон бузургтарин шаҳри дунёст.

Дар мисолҳои боло ҳангоми муқоисаи Маскав бо Душанбе шумо калимаи «than»-ро мебинед, ки он «аз дида», «назар ба», «нисбат ба» тарҷума мешавад. Пас ҳангоми истифодаи дараҷаи қиёсии сифатҳо мо метавонем, ки аз калимаи «than» низ истифода кунем.

Мисолҳои дигар:

Ainy avenue is crowded.

Somony avenue is more crowded than Amy avenue. Rudaky avenue is the most crowded in Dushanbe. Тарҷума:

Ҳиёбони Аинӣ серодам аст.

Ҳиёбони Сомонӣ назар ба ҳиёбони Аинӣ

серодамтар аст.

Ҳиёбони Рудақӣ дар Душанбе серодамтарин аст.

Агар аз дохили ҳамаи ҷумлаҳои дар боло овардаамон дараҷаҳои олии сифатҳо чун ҳамаи калимаи «the widest-васеътарин», «the largest» бузургтарин, «the most crowded» серодамтарин ҳосил мешавад. Калимаи «the most crowded» дар забони тоҷикӣ мо метавонем, ки «аз ҳамаи «васеъ», «аз ҳамаи бузург», «аз ҳамаи серодам» низ тарҷума кунем.

Дар дараҷаи қиёсии сифатҳо барои аниқтар муайян кардани сифати ашёи муқоисашаванда, инчунин калимаи «much» истифода мешавад.

Мисолҳо:

The prices in Dushanbe are much more expensive than the prices in Moscow. Нархҳо дар Душанбе назар ба нархҳо дар Маскав хеле қимматаранд. My mother is much more kinder than my sister. Модари ман аз хоҳарам дида хеле меҳрубонтар аст. Your new dress is much

more beautiful than your old dress. Пeрoҳaни нaви ту аз пeрoҳaни кӯҳнaат дидa хeлe зeбoтaр aст.

Акнун як силсила ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволиро бо истифодаи дараҷаҳои сифат меорем.

Ҷумлаҳои тасдиқӣ

Shahnoz is taller than her sister. My grandfather is older than my grandmother, but he is younger than your grandfather. The weather is warmer, the sky is bluer and the days are longer in summer. Our neighbourhood is much cleaner than your neighbourhood, but our markets are busier and noisier. Karomatullo Qurbonov was the best singer in our country. The furniture in the department store is more comfortable than the furniture in the other shops of our city. Pomir is the coldest part of our country in winter.

Ҷумлаҳои инкорӣ

The days aren't longer than the nights in winter.

Firuz is prettier than her sister Malika.

Shahrom isn't the best boy, he is the worst boy in our street.

Meat isn't the most expensive food in our market.

Ҷумлаҳои саволи

Is Ashraf thinner than Shazod? No, he isn't.

Are these toys more interesting than those toys? Yes, they are.

Is Moscow cooler or warmer than Tashkent? It is cooler.

Барои сохтани саволҳои махсус бо истифодаи дараҷаҳои сифат мо метавонем, ки аз калимаи «which»-(кадом) истифода кунем. Мисолҳо:

Which city is more interesting, London or Paris? Paris is. Кадом шаҳр ақоибтар аст, Лондон ё Порис? Порис.

Which avenue is more crowded, Rudaky avenue or Somony avenue? Rudaky avenue is.

Кадом хиёбон серодамтар аст, хиёбони Рӯдакӣ ё хиёбони Сомонӣ? Хиёбони Рӯдакӣ. Дар мисолҳои болоӣ мо пас аз калимаи «which» исмҳои «city» ва «avenue»-ро дида истодаем. Метавон гуфт, ки ҳангоми додани саволҳои мазкур мо метавонем, ки баъд аз калимаи «which» исмҳоро истифода накунем. Ҳоло яке аз саволҳои болоиро ба таври дигар пешкаш мекунем:

Which is more interesting, London or Paris? Paris is.

Ҳангоми сохтани саволҳои махсус бо дараҷаҳои сифат мо калимаи саволи «who»-ро низ истифода карда метавонем.

Who is the tallest person in your family? My father is. Шахси аз ҳама қоматбаланд дар оилаи шумо кист? Падарам. Саволҳои махсусро инчунин аз калимаи саволии «what» ҳам сохтан мумкин аст.

What is the biggest Ocean in the world? The Pacific Ocean is. Кадом уқёнус дар дунё аз ҳама бузургтар аст? Уқёнуси Ором.

What is the biggest city in the world? London is. Бузурггарин шаҳри дунё кадом аст? Лондон.

Мисолҳои дигар:

Which is colder, Los Angeles or Moscow? Moscow is. Which is warmer, Dushanbe or New-York? Dushanbe is.

Which teahouse is cleaner, «Rohat» or «Saodat»? «Rohat» is.

Who is the bravest boy in your street? Parviz is.

Who is the noisiest woman among their neighbours? Sharifa-khola is.

Who is the most wonderful child in your yard? Shahzod is.

ҶОНИШИНҲОИ СОҲИБӢ (Намуди дуом)

Дар дарси гузашта мо намуди якуми ҷонишинҳои соҳибиро аз назар гузаронидем. Ҳоло намуди дуоми ҷонишинҳои соҳибиро шарҳ медиҳем. Намуди якум ва намуди дуоми ҷонишинҳои соҳибӣ аз ҷиҳати маънову вазифа аз ҳамдигар фарқе надоранд. Лекин аз лиҳози сохт ва тарзи истифодаашон миёни намудҳои зикршудаи ҷонишинҳои соҳибӣ фарқиятҳои мавҷуданд. Ҳоло ҳар ду намуди ҷонишинҳои соҳибиро меорем:

my—mine—аз они ман

our—ours — аз они мо

your — yours - аз они ту

your—yours - аз они шумо

his—his—аз они вай

their—theirs - аз они онҳо

her—hers — аз они вай

its — its — аз они вай

Чӣ тавре ки аз тарҷумаи тоҷикии онҳо пайдост, миёни он ду намуди ҷонишинҳои соҳибӣ аз лиҳози мазмун фарқияте нест. Аз ҷиҳати сохт бошад, аксарияти ҷонишинҳои соҳибии намуди дуом ба худ бандаки «s» қабул кардаанд. Аз лиҳози тарзи истифодаашон дар таркиби ибораву ҷумлаҳо онҳо аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Фарқи байни онҳо пеш аз ҳама дар он аст, ки ҷонишинҳои соҳибии намуди якум дар таркиби ибораву ҷумлаҳо ҳамеша пеш аз исм меоянд. Муқоиса кунед:

This is my car. This car is mine.

Ин мошин аз они ман аст.

These are our dogs. These dogs are ours.

Ин сарҳо аз они мо ҳастанд.

Those are your children.

Those children are yours.

Онҳо бачаҳои шумо ҳастанд.

Дар ҷумлаҳои болоӣ дида истодаед, ки ҷонишинҳои соҳиби намуди якум пеш аз исм ва намуди дуюм пас аз исм қарор доранд. Фарқияти дигари онҳо дар он аст, ки намуди якуми ҷонишинҳои соҳибӣ ҳатман бо исм истифода мешаванд, лекин намуди дуоми ҷонишинҳои соҳибиро метавонем бе исм истифода кунем. Ҷумлаҳои зеринро муқоиса кунед.

1. My dog is white, but your dog is black. Саги ман сафед аст, аммо саги шумо сиёҳ аст

2. My dog is white, but yours is black. Саги мансафедаст, аммо аз они ту сиёҳ аст.

Дар ҷумлаи якум ҷонишинҳои соҳиби намуди якум «ту», «you» истифода шудаанд ва пас аз онҳо исми «dog» -ро дида истодаед. Дар ҷумлаи дуюм бошад, ҷонишини соҳиби намуди якум «ту» бо исми «dog» ва ҷонишини соҳиби намуди дуюм «yours» бе исм истифода шудааст.

Ба ҷумлаи зерин таваҷҷӯҳ намоед:

This is mine, but that is yours. Ин аз они ман аст, лекин он(вай) аз они туст.

Чӣ хеле ки мебинед, дар ҷумлаи болоӣ исм тамоман истифода нашудааст.

Мисолҳои дигар:

Rashid and Parvina have balls.

His is red and hers is white.

Those cows are ours, but these cows are theirs.

Her hair is straight and mine is curly.

Акнун намуди дуоми ҷонишинҳои соҳибиро бо дараҷаҳои сифат истифода мекунем:

My room is large and yours is larger. Хонаи ман калон ва аз ту калонтар. Your hair is longer than mine. Мӯи ту аз они ман дида дарозтар.

Мисолҳои дигар:

Her dress is new and mine is newer. Your hands are much cleaner than mine. Our cows aren't fatter than yours. His eyes aren't blacker, than hers. Is their car newer than yours? Yes, it is. Are her children noisier than mine? No, they aren't.

Барои сохтани саволҳои махсус бо иштироки ҷонишинҳои соҳиби намуди дуюм ва дараҷаҳои сифат мо аз калимаи саволии «whose» истифода карда метавонем:

Whose car is more comfortable, mine or yours? Mine is more comfortable than yours.

Мошини кӣ бахузуртар аст, аз они ман ё аз они ту? Аз они ман нисбат ба аз они ту хеле бахузуртар аст

Боз якчанд мисоли дигар:

Whose is the white car in front of the shop? It's mine. Whose are these books? I think, these are mine. Whose are those white cats? I think, those are theirs. Whose axes are these? These axes are ours. Whose roses are more beautiful, his or hers? I think, hers are more beautiful.

Whose neighbours are more wonderful, mine or yours? I think, yours are more wonderful than mine.

Whose are these balls? The red ball is hers and the blue ball is yours. Whose garden is the most beautiful in the neighbourhood? I think, yours is the most beautiful in the neighbourhood.

CONVERSATION

I

- Hello, Miss. How are you?
- I'm fine. Thanks.
- Pardon me, are you from New York?
- No, I am from San Francisco.
- Is San Francisco more interesting than New York?
- No, I think, New York is much more interesting than San Francisco.
- Is the weather in New York better than the weather in San Francisco?
- No, in my opinion the weather in San Francisco is much better than the weather in New York.
- Thanks for answering my questions.
- You are welcome!

II

- Good morning.
- Morning.
- My name is Ravshan Oromiyon.
- I am Tanya Orlova.
- Where are you from, Ms. Orlova?
- I am from Moscow, and you Mr. Oromiyon?
- I am from Dushanbe, Tajikistan.

- What's your address, Ms. Orlova?
- My address is 59 Tolstoy Street, and yours?
- Mine is 16 Tehran Street. And what is your phone number?
- It's 318-6432, and yours? - Mine is 21-65-76

III

- Excuse me, ma'am. I found these things in the bus stop. Are these yours?
- No, these aren't mine.
- Are you sure?
- Yes, I am sure. My things are in my bag.
- But I think, this wallet is yours.
- No, you are mistaken, this wallet is red, but mine is blue.
- And what about this umbrella, is it yours?
- No, it isn't mine.
- Are you sure?
- Yes, I am. This umbrella is old, but mine is brand-new.

СУПОРИШҶО:

I. Ҷумлаҳои зеринро ба англисӣ тарҷума кунед:

1. Чатри ман аз чатри ту дида хеле хушрӯйтар аст. 2. Душанбе калонтарин шаҳр дар Тоҷикистон аст. 3. Гови шумо аз гови онҳо хеле фарбеҳтар аст. 4. Қадом кӯча тозатар аст, кӯчаи Беҳзод ё кӯчаи Фирдавӣ? 5. Зарнигор зеботарин духтар дар синфи мост. 6. Бародари ман аз бародари ту баландтар аст. 7. Боғи мо васеъ, лекин боғи онҳо хеле васеътар аст. 8. Қадом шаҳр салқинтар аст, Маскав ё Тошканд?

II. Дар ҷумлаҳои зерин ҷонишинҳои шахсии гурӯҳи якумро бо ҷонишинҳои шахсии гурӯҳи дуюм иваз намоед. Намуна:

This is my wallet - This wallet is mine.

1. That is her dog and that is his cat. 2. These are our friends. 3. Those aren't your cows, those are our cows. 4. This isn't my umbrella, my umbrella is white. 5. These are your things, but those are her things. 6. This is my place and that is its place. 7. These aren't her watches, these are their watches. 8. Is this your car? 9. Are those her sisters? 10. Is that his kitten?

III. Аз дохили сифатҳои зерин ҷуфти муқобили ҳар яки онҳоро муайян кунед. Масалан, ҷуфти муқобили сифати «warm»-(гарм) сифати «cool»-(хунук) ба шумор меравад.

Clean, short, small, white, big, thin, expensive, easy, new, noisy, long, dirty, cheap, old, black, quiet, thick, difficult.

IV. Az хар як сифати дар зер овардашуда сетой ҷумла созад. Дар ҷумлаи якум дараҷаи оддӣ, дар ҷумлаи дуюм дараҷаи қиёсӣ ва дар ҷумлаи сеюм дараҷаи олии сифатҳоро истифода кунед.

Намуна:

Our street is noisy. 2. Their street is noisier than ours. 3. Borbad street is the noisiest in Dushanbe.

Comfortable, far, wide, interesting, wonderful, crowded, cheap, old, pretty, brave.

ЛУҒАТ

about - дар бораи
market - бозор
always - ҳамеша, доим
often - тез-тез, зуд-зуд
among - дар байни
outgoing - бисёр сафаркунанда
answering - ҷавобгӯӣ, посухдиҳӣ
pardon me - маро бубахшед
Are you sure? - боварӣ доред?
part- қисм, пора
brand-new - тамоман нав, наппа-нав
patient - пуртоқат, босабр
brave - далер, ҷасур
phone number - рақами телефон
busier - серодамтар, серҳаракаттар
polite - хушмуомила
careful - ғамхор, боэҳтиёт
proud - боифтихор, сарбаланд
cold - хунук
question - савол
comfortable - бахузур, бароҳат
reliable - бозътимод, боваринок
confident - худбовар, мағрур
serious - қиддӣ
cooler - салқинтар
shy - шармгин, тарсончак
country - мамлакат

smart - доно, зебо
 creative - эҷодкор
 sometimes - гоҳ - гоҳ
 department store - фурушгоҳ, универмаг
 subject - фан
 dreamy - хаёлпараст
 talkative - чақчақӣ, хушгап
 emotional - оташин, тез
 thing - чиз, ашё
 family - оила
 unreliable - безътимод, нобовар
 fat-фарбеҳ
 warm-гарм
 forgetful-фаромӯшхотир
 was- буд
 found - асоси замони гузаштаи find -ёфтан
 watch - соат
 weather-боду.ҳаво
 furniture - асбобу ашёи хона, мебел
 winter - зимистон
 friendly-дӯстона, меҳрубонона
 wonderful-ҳайратангез, аҷоиб
 handwriting - услуби хатнависӣ, хат
 yard - ҳавлӣ
 homework –кори хонагӣ, вазифа
 You are mistaken-шумо хато мекунед
 hardworking - меҳнатдӯст
 You're welcome - марҳамат, намеарзад
 impatient-бетоқат, беқарор
 independent- мустақил, соҳибхитиёр
 in my opinion - ба ақидаи ман
 ma'am - шакли муҳгасари калимаи «madam» - хонум
 motherland - ватан
 mistake - хатой
 neighbour - ҳамсоя
 neighbourhood- маҳалла, микрорайон
 niece – қиян(духтари апа ё ака)
 nephew – қиян(писари апа ё ака)
 older brother – ака, бародари калонӣ
 older sister – апа
 picture – расм, сурат
 pool – ҳавзи шиноварӣ

ДАРСИ ЁЗДАҲУМ

1. Шумора.
2. Ибораҳои «There is» ва «There are».
3. Пешояндҳои «on», «over», «under», «next to».

ШУМОРА

Шумора миқдор ва тартиби ашёро ифода менамояд. Онро дар забони англисӣ «**Numeral**» меноманд. Шумораҳо ду ҳел мешаванд: шумораҳои миқдорӣ ва шумораҳои тартибӣ. Ҳоло мо шумораҳои миқдориро шарҳ медиҳем. Шумораи миқдориро дар забони англисӣ «**Numeral Cardinal**» ва ё «**Cardinal number**» меноманд. Аввал шумораҳои миқдориро аз як то дувоздаҳ дида мебароем:

як -one[ван]	ҳафт-seven [севн]
ду -two[ту:]	ҳашт-eight [эйт]
се - three [сри:]	нӯҳ - nine [найн]
чор -four[фо:]	даҳ -ten [тен]
панҷ - five [файв]	ёздаҳ - eleven [илевн]
шаш- six [сикс]	дувоздаҳ-twelve[твелв]

Шумораҳои миқдории аз сездҳ то нӯздаҳ дар охирашон суффикси «teen» мегиранд:

сездҳ-thirteen [сүти:н], чордаҳ-fourteen [фо:ти:н], понздаҳ-fifteen [фифти:н], шонздаҳ - sixteen [сиксти:н], ҳабдаҳ - seventeen [севнти:н], ҳаждаҳ-eighteen [эйти:н], нӯздаҳ- nineteen [наинти:н].

Дар охири шумораҳои даҳӣ суффикси «ty» ҳамроҳ карда мешавад: бист - twenty [твенти], си - thirty [сү:ти], чил - forty [фо:ти], панҷоҳ - fifty [фифти], шаст - sixty -[сиксти], ҳафтод- seventy [севнти], ҳаштод - eighty [эйти], навад- ninety [наинти].

Барои ҳосил кардани шумораи миқдории аз бисту як то наваду нӯҳ мо аз воҳидҳо, яъне рақамҳои аз як то нӯҳ ва шумораҳои даҳӣ истифода мебарем. Масалан, барои ҳосил кардани рақами бисту як мо аз шумораи даҳии «twenty» ва рақами «one» истифода мекунем. Якчанд мисол:

21 twenty- one	98 ninety- eight
29 twenty- nine	54 fifty -four
42 forty- two	73 seventy -three

37 thirty- seven

81 eighty- one

66 sixty- six

99 ninety- nine

Чӣ тавре ки аз мисолҳои болоӣ дида истодаед, дар сохтани шумораҳои мураккаб байни даҳӣҳо ва воҳидҳо тирча гузошта мешавад. Рақами сад «**one hundred**» мебошад. Ҳангоми сохтани шумораҳои аз сад то ҳазор байни садиҳо ва даҳӣҳову воҳидҳо пайвандаки «and» гузошта мешавад:

101 one hundred and one

300 three hundred

112 one hundred and twelve

320 three hundred and twenty

132 one hundred and thirty two

780 seven hundred and eighty

200 two hundred

847 eight hundred and forty-seven

248 two hundred and forty-eight

999 nine hundred and ninety-nine

Рақами ҳазор «**one thousand**» номида мешавад.

1,004 one thousand and four

2,515 two thousand five hundred and fifteen

3 000 three thousand

4,796 four thousand seven hundred and ninety-six

8,918 eight thousand nine hundred and eighteen

9,999 nine thousand nine hundred and ninety-nine

200 000-two hundred thousand

1 000 000-one million

Чӣ тавре ки мушоҳида намудед, ҳангоми бо рақамҳо ифода кардани шумораҳои аз ҳазор то як миллион дар байни рақамҳо аломати вергул гузошта мешавад. Инак, мо шумораҳои миқдориро аз як то як миллион аз назар гузаронидем.

Шумораҳои тартибӣ

Шумораи тартибиро дар забони англисӣ «**Numeral Ordinal**» ва ё «**Ordinal number**» меноманд. Аввал назаре ба шумораҳои тартибии забони модарии хеш меафканем. Шумораҳои тартибии забони модарии мо вақте ба даст меоянд, ки агар дар охири шумораҳои миқдорӣ суффиксҳои «ум» ва «юм» ҳамроҳ кунем:

Якум, сеюм, чорум, бисту дуюм

Шумораҳои тартибии забони англисӣ низ бо қоидаҳои ба худ хос сохта мешаванд. Се шумораи тартибии аввал, яъне якум, дуюм, сеюм ба шумораҳои миқдории як, ду, се тамоман монандӣ надоранд. Муқоиса кунед:

one - як	first - якум
two - ду	second - дуюм
three - се	third - сеюм

Барои ба даст овардани шумораҳои тартибии боқимонда бошад, як қоидаи муайян риоя карда мешавад, ё худ барои ҳосил кардани шумораҳои тартибии боқимонда дар охири шумораҳои миқдорӣ бандаки «th» ҳамроҳ мешавад. Масалан, барои ҳосил кардани шумораи тартибии чорум ба охири шумораи «чор» - «four» бандаки «th» часпонида, шумораи тартибии «fourth» -ро ба даст меорем:

чорум -fourth	чордахум-fourteenth
панҷум -fifth	понздахум-fifteenth
шашум - sixth	шонздахум-sixteenth
ҳафтум-seventh	ҳабдахум-seventeenth
ҳаштум-eighth	ҳаждахум - eighteenth
нӯҳум-nineth	нӯздахум - nineteenth
дахум-teenth	бистум -twentieth
ёздахум-eleventh	сиюм -thirtieth
дувоздахум-twelfth	чилум - fortieth
сездахум-thirteenth	бистуякум -twenty-first

Дар мисолҳои боло ҳангоми ҳамроҳ кардани суффикси «th» дар охири шумораҳо тағйиротҳои зерини имлои ба амал омаданд. Яъне дар рақамҳои «five» ва «twelve» ҳарфи «v» ба «f» табдил ёфтааст ва садоноки «e» аз охири он ду шумора аз байн рафтааст. Муқоиса кунед:

five - панҷ	fifth-панҷум
twelve -дувоздах	twelfth -дувоздахум

Дар охири шумораҳои даҳӣ бошад, пеш аз ҳамроҳ кардани суффикси «th» аввал садоноки «y» бо таркиби ҳарфҳои «ie» иваз карда мешавад:

twenty-twentieth
thirty - thirtieth
sixty - sixtieth

Хотирнишон месозем, ки ҳангоми истифодаи шумораҳои тартибӣ дар дохили ибораву ҷумлаҳо ҳамеша пеш аз шумораҳои тартибӣ артикли муайянии «the» гузошта мешавад. Масалан:

the first street - кучаи якум
the tenth car - мошини даҳум
the twelfth of May - дувоздахуми май
the second day - рӯзи дуюм
for the first time - бори аввал, аввалин бор

ИБОРАҶОИ «THERE IS» ВА «THERE ARE»

Дар якчанд дарсҳои гузашта вақте, ки сухан дар бораи макони ҷойгиршавии инсон ва ҳайвонот мерафт, мо намуди зерини ҷумлаҳоро истифода карда будем.

1 The cat is in the room. 2. The cats are in the room.

Ҳоло мо он ду ҷумларо бо истифодаи ибораҳои «there is» ва «there are» меорем:

1 There is a cat in the room

2. There are cats in the room

Ҳамаи чор ҷумлаи дар боло зикршуда дар бораи ҷои ҷойгиршавии ашё хабар дода истодаанд. Лекин бояд гуфт, ки аз нуқтаи назари мантиқӣ дар байни он ҷумлаҳо фарқиятҳо вучуд доранд. Ҳоло ба тарҷумаи тоҷикии он чор ҷумла назар афканед.

1. Гурба дар хона аст.

2. Гурбаҳодар хона ҳастанд.

3. Дар хона гурба ҳаст.

4. Дар хона гурбаҳо ҳастанд.

Акнун чӣ хеле ки аз тарҷумаи ҷумлаҳои мазкур огоҳ гаштед, дар ду ҷумлаи аввал, ки бо артикли муайянии «the» шурӯъ шудаанд, зимни тарҷумаи тоҷикиашон аввал исм ном гирифта мешавад ва сипас ҷои ҷойгиршавии он. Дар ду ҷумлаи охир, ки бо ибораҳои «there is» ва «there are» шурӯъ шудаанд, ҳангоми тарҷума аввал макони ҷойгиршавии исмҳо ном гирифта мешавад ва сипас номи исмҳоро меоранд. Фарқияти дигари миёни ҷумлаҳои мазкур он аст, ки дар ҷумлаҳое, ки бо артикли муайянии «the» сар шудаанд, сухан дар бораи он «гурба» ва «гурбаҳое» меравад, ки ба мо шинос ҳастанд. Дар ҷумлаҳои сеюму чорум бошад, сухан умуман дар бораи гурбаҳо рафта истодааст, яъне ким - кадом гурба ва гурбаҳо. Ба ибораи дигар, агар вақте сухан аз хусуси ҷойгиршавии исмҳо раваду ҷумлаҳо бо артикли муайянии «the» омада бошанд, дар маркази диққати гуянда исм меистад на ҷои ҷойгиршавии он. Дар ҷумлаҳое, ки бо ибораҳои «there is» ва «there are» шурӯъ мешаванд, дар маркази диққати гуянда ҷои ҷойгиршавии исмҳо меистад, на худи исмҳо. Ибораи «there is» бо

исмҳои танҳо ва шумурданашиаванда истифода мешавад. Тарҷумаи ибораҳои мазкур метавонад, ки чунин бошад:

There is - ҳаст, аст, мавҷуд аст. There are - ҳастанд, мавҷуданд.

Ибораҳои мазкур асосан дар бораи дар як ҷои муайян ҷойгир шудани исмҳои номаънаҷаб хабар медиҳанд. Аз ин сабаб, пас аз ибораҳои: «there is» ва «there are» набояд артикли муайянии «the» ва ҷонишинҳои соҳибӣ (my, his, our...) истифода шаванд. Барои пурратар гаштани маълумоти шумо дар бораи ибораҳои «there is» ва «there are» ва ҳамчунин барои аниқ фарқ кардани маънии ҷумлаҳои дар боло овардаамон ҳоло ду то аз он ҷумлаҳои васеътар шарҳ медиҳем.

ҷумлаи якум:

The cat is in the room.

Гурба дар хона аст.

Гурбае, ки дар ин ҷумла омадааст, ҳам ба ғуянда ва ҳам ба шунаванда маълум аст. Тасаввур кунед, ки шумо гурбаи худро гум кардаед ва нафаре аз пайдо шудани он гурба ба шумо хабар медиҳад. Дар ин ҳолат бо баробари шунидани ин хабар, ҳарчанд шумо гурбаро надида истода бошед ҳам, лекин ранги он, бузургиаш, шаклаш пеши назари шумо ҷилвагар мегардад.

ҷумлаи дуюм:

There is a cat in the room.

Ин ҷумла метавонад тарҷумаҳои зерин дошта бошад.

1. Дар хона гурба ҳаст.
2. Дар хона гурбае ҳаст.
3. Дар хона як гурба ҳаст.
4. Дар хона ким - кадом гурба ҳаст.

Чӣ хеле ки аз тарҷумаҳои ҷумлаи мазкур дида истодаед, ин ҷо сухан умуман дар бораи гурба - як навъ ҳайвон рафта истодааст, яъне он гурбае, ки ғуянда шояд бори аввал мебинад ва шунаванда шояд ҳоло надидааст. Дар хотир нигоҳ доред, ки зимни дар бораи ҷои ҷойгиршавии исмҳои сухан рондан аз ибораҳои «there is» ва «there are» ба таври хеле фаровон истифода мебаранд. Акнун якчанд мисолҳои дигарро бо истифодаи ибораҳои зикршуда бо тарҷумаашон меорем:

There is a tea-spoon in the cup. Дар даруни пиёла қошукча ҳаст.
There are table-spoons in the kitchen. Дар ошхона қошукҳо ҳастанд.
There is a big tree in front of the shop. Дар пеши дӯкон дарахти калоне ҳаст.
There are red roses in the garden. Дар боғ садбаргҳои сурх ҳастанд.

Дар ҳамаи он ҷумлаҳои, ки мо бо истифодаи ибораҳои «there is» ва «there are» овардем, шумо инчунин иштироки пешояндҳои

макон, яъне «in», «behind», «at», «in front of» - ро дида истодаед. Ҳоло пеш аз он ки маълумотамонро дар бораи ибораҳои мазкур такмил диҳем, баъзе пешояндҳои дигарро низ аз назар мегузаронем. Пешояндҳои «on», «over», «under», «next to» ҳам пешояндҳои макон ба шумор мераванд. Ҳар яки онҳоро дар алоҳидагӣ шарҳ медиҳем.

ПЕШОЯНДҲОИ «on», «over», «under», «next to» Пешоянди «on»

Пешоянди «on», «дар болои», «дар рӯи» тарҷума мешавад:

There is a beautiful bird on the tree.

Дар болои дарахт нарандаи зебод ҳафт.

There is a mirror on the table.

Дар рӯи миз оина ҳафт.

Пешоянди «over»

Пешоянди «over» ҳам «дар болои», «дар рӯи» тарҷума мешавад. Пас фарқи байни «on» ва «over» дар чист? Пешоянди «over» он вақт истифода мешавад, ки суҳан дар бораи он чизе равад, ки дар болои ягон чиз овезон бошад. Ҷумлаҳои зеринро муқоиса кунед:

1. There is a lamp on the table. Дар болои миз ҷароғ ҳафт.

2. There is a lamp over the table. Дар болои миз ҷароғ овезон аст.

Дар мавриди дарк намудани фарқи байни пешоянди «on» ва пешоянди «over» ба мо забони русӣ кӯмак мекунад. Дар забони русӣ пешоянди «on»-и англисӣ «на» ва пешоянди «over» бошад, «над» тарҷума мешавад.

Пешоянди «under»

Пешоянди мазкур «дар зерин». «дар таги» тарҷума мешавад. There is a long bench under the tree. Дар таги дарахт хараки дарозе ҳафт. There are funny puppies under the table. Дар зерин миз сағбачаҳои гафатӣ ҳастанд.

Пешоянди «next to»

Ин пешоянд «дар паҳлӯи», «дар бари», «дар шафати» тарҷума мешавад:

There is a big chemist's next to the shop.

•Дар паҳлӯи дӯкон дорухонаи калоне ҳаст.

There are three shops next to the theatre.

Дар паҳлӯи театр се дӯкон ҳаст.

Боз якчанд мисолҳои дигар:

There is a round clock over the sofa. There is a picture over the table. There are interesting books on the chair. There are five big dogs on the roof. There is a ball under the car. There are little girls under the tree. There is a bakery next to the barber shop. There are two hospitals next to the bus station.

Бо ибораҳои «there is» ва «there are» калимаи «some» низ истифода бурда мешавад. Калимаи «some» он вақт бо иборати «there is» кор фармуда мешавад, ки сухан дар бораи исмҳои шумурданашаванда равад. Дар ин маврид калимаи «some» маъноҳои «каме», «як миқдор», «камтар», «як андоза»-ро ифода мекунад:

There is some milk in the bottle.

Дар даруни шиша як миқдор шир ҳаст.

There is some bread on the table.

Дар рӯи миз каме нон ҳаст.

Агар калимаи «some» бо иборати «there are» кор фармуда шавад, маънои «якчанд то»-ро ифода мекунад.

There are some red apples on the ice-box.

Дар болои яхдон якчанд то себи сурх ҳаст.

Мисолҳои дигар:

There is some butter on the box.

There are some goats behind the wall.

There is some water in the glass.

There are some chickens under the trees.

Аз он мисолҳои, ки то ин замон бо истифодаи ибораҳои «there is» ва «there are» овардем, ба шумо аён гашт, ки иборати «there are» бо исмҳои ҷамъ меояд ва пас аз он артикли номуайянии «а», ки хоси исмҳои танҳост, намеояд. Лекин чунин мавридҳои низ дучор меоянд, ки шумо пас аз иборати «there are» артикли номуайянии «а»-ро дучор мешавед. Ҳолати зерин он гоҳ сурат мегирад, ки агар пас аз иборати «there are» ибораҳои «great many» бо маънои «хеле зиёд», «анбӯҳи зиёд», «great number of» бо маънои «шумори зиёд», «миқдори зиёд», «lot of» бо маънои «бисёр», «зиёд», «маҷмӯи зиёд» ва калимаи «few» бо маънои «якчанд то», «камтар» омада бошанд. Яъне ҳангоми истифодаи иборати «there are» ва он

ибораҳои номбаршуда дар байни ибораҳои артикли номуайянии «а» кор фармуда мешавад. Ҷумлаҳои зеринро бо тарҷумаашон муқоиса кунед:

1. There are many trees in the yard, Дар ҳавли дарахтони зиёде ҳастанд.

2. There are a great many trees in the yard, Дар ҳавли анбӯҳи зиёди дарахтон ҳастанд.

1. There are many interesting places in our Republic, Дар ҷумҳурии мо ҷойҳои аҷоибӣ зиёде ҳастанд.

2. There are a great numbers of interesting places in our Republic, Дар ҷумҳурии мо миқдори зиёди ҷойҳои аҷоиб мавҷуданд.

Ҳамин тариқ, мавридҳои гуногуни истифодаи ибораҳои «there is» ва «there are» дар саҳифаҳои гузашта матраҳ гардиданд. Ҳамаи мисолҳои, ки мо бо истифодаи ибораҳои мазкур дида баромадем, аслан дар шакли тасдиқӣ вучуд доштанд. Акнун ибораҳои «there is» ва «there are»-ро дар дохили ҷумлаҳои инкорӣ аз назар мегузаронем. Ибораҳои мазкур он гоҳ ба мо дар шакли инкорӣ лозим мешаванд, ки агар дар бораи дар маконе вучуд надоштани исмҳо сухан равад. Ба ҷумлаҳои зерин тавачҷӯҳ зоҳир намоед:

There is no book on the table. There are no birds on the roof.

Дар рӯи миз китоб нест. Дар болои бом паррандаҳо нестанд.

Мисолҳои дигар:

There are no gas stations in our neighbourhood. There is no fire station in this part of city. There is no red rose at the window. There are no children in the garden.

Назаре ба сохти ҷумлаҳои инкорӣ боло афканед ва огоҳ хоҳед шуд, ки ҳангоми дар шакли инкорӣ истифода шудани ибораи «there is» пеш аз исм артикли номуайянии «а» наомадааст. Нишонаи асосии ҷумлаҳои инкорӣ боло бошад, ҳиссаҷаи инкорӣ «no» маҳсуб мешавад, ки дар байни ибораҳои «there is», «there are» ва исмҳо қарор дорад. Бояд гуфт, ки дар чунин ҷумлаҳо ҳамчунин ҳиссаҷаи инкорӣ «not» истифода мешавад. Ҳиссаҷаи «not» бо ибораи «there is» он вақт истифода мешавад, ки пеш аз исм калимаи «much» - «зиёд», «бисёр» омада бошад. Дар чунин мавридҳо асосан сухан аз хусуси исмҳои шумурданашаванда меравад, зеро калимаи «much» хоси исмҳои шумурданашаванда мебошад. Диққат кунед:

1. There is no milk in the bottle. 2. There is not much milk in the bottle.

Дар шиша шир нест. Дар шиша шири зиёд нест.

Is there a red or a black pencil on the shelf? There is a red pencil on the shelf. Are there many or few persons in your family? There are many persons in our family.

Is there a rabbit or a hare in this box? There is a hare in this box.

Are there three or four police stations in their neighbourhood? There are four police stations in their neighbourhood.

Саволҳои махсус

What is there in front of the bank? There is a big supermarket in front of the bank. What are there in your pockets? There are keys in my pockets. What bread is there on the plate? There is brown bread on the plate. What dishes are there in the sink? There are dirty dishes in the sink.

How many cars are there behind the house? There are six cars behind the house.

How much rice is there in this shop? There are 10 bags of rice in this shop.

How much bread is there on the table? There are two loaves of bread on the table.

Эзоҳ

Дар он ҷумлаи саволие, ки мо аз миқдори биринҷ пурсон шудем, ҳангоми саволдиҳӣ иборати «there is» ва ҳангоми посухгӯӣ бошад, иборати «there are» истифода шуд. Ин аз он хотир аст, ки ҳангоми ҷавоб гуфтан мо аз калимаи «bag», яъне халта истифода кардем. Зеро калимаи «bag» исми шумурдашаванда буда, дар ҷумлаи мазкур дар шакли ҷамъ кор фармуда шудааст.

Ё худ, вақте ки аз миқдори нон пурсон шудем, зимни суол иборати «there is» ва зимни посух гуфтан он ҷо низ иборати «there are» кор фармуда шуд. Шарҳи он ҳолат ин аст, ки ҳангоми ҷавоб гуфтан мо аз калимаи «loaves» истифода кардем. Калимаи «loaves» шакли ҷамъи калимаи «loaf», яъне «дона», «сар» мебошад ва зимни шумурдани нон истифода бурда мешавад.

THE SEASONS, THE WEATHER, THE MONTHS AND THE DAYS OF THE WEEK

There are twelve months in a year. They are January, February, March, April, May, June, July, August, September, October, November and December. There are four seasons in a year: Winter, Spring,

Summer and Autumn. There are three months in every season. December, January and February are winter months. January is the first month of the year, but the second and the coldest month of winter. There are thirty-one days in December and in January but there are twenty-eight or twenty-nine days in February. There are short days and long nights in Winter. There is much snow on the hills and mountains.

March, April and May are spring months. There are thirty-one days in March and in May but there are thirty days in April.

Spring is the most beautiful season of the year. The days are longer, the parks and gardens are green. June, July and August are summer months. There are thirty days in June but there are thirty-one days in July and in August. Summer is the warmest season of the year. There are long days and short nights in summer.

September, October and November are Autumn months. There are thirty-one days in October but there are thirty days in September and in December. The weather in Autumn is cooler than the weather in Summer but it is warmer than the weather in Winter. Autumn is a golden season. The leaves are not green as in Spring and Summer, they are red and yellow. Autumn is also a harvest season.

There are seven days in a week: Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday and Sunday. The first five are weekdays but the sixth and the seventh days are weekends.

DO YOU KNOW?

ABOUT LIVING STANDARDS IN BRITAIN.

Today over sixty-three per cent of the population of Britain own their homes. Four out five families live in houses rather than flats. A survey in 1987 showed the following results:

- television- 98%
- bath (shower) - 98%
- telephone- 83%
- washing machine - 83%
- freezer - 74%
- central heating - 73% car - 64%

CONVERSATION

I

- Excuse me ma'am I'm your new neighbor. My name is Firdavs.
- Oh, yes.
- Say please, are there any bookstores near here?

- Yes, there are some on Khayom street, next to the library.
- OK. And is there a dry cleaner in this neighborhood?
- No, there is not.
- Thanks a lot.
- By the way, there is a barber shop behind the supermarket.
- A barber shop? It's great!

II

- Hello, Mary!
- Hi, Rustam!
- Is your new apartment in convenient place?
- Yes, it is. My new apartment is in the modern and high apartment building in the centre of the town.
- Oh I am glad to hear that. And what important places are there near your building?
- Across from the building there is a post office, a laundry and a chemist's. Next to the building, there are two gas stations and a bus stop.

Эзоҳ.

Дар Британияи Кабир шумурдани қабатҳои бинҳои серошёна аз ошёнаи дуюм шурӯъ мешавад. Ошёнаи якум, ки дар рӯи замин ҷойгир аст, «ground floor», яъне ошёнаи заминӣ ном бурда мешавад ва ошёнаи дуюм бошад, якум ҳисобида мешавад. Дар суҳбати боло ибораи «the second floor» на ошёнаи дуюм, балки ошёнаи сеюмро ифода менамояд.

СУПОРИШҶО:

I. Рақамҳои зеринро бо ҳарфҳо нависед.

Намуна 120 - one hundred and twenty.

36; 16; 1,924; 931; 705; 7; 43; 559; 3; 619; 78; 901; 65; 28; 143; 20,000.

II. Аз шумораҳои миқдории зерин шумораҳои тартибӣ ҳосил кунед.

Намуна: twenty -twentieth

Sixteen, eight, fourteen, forty, five, eleven, twenty-nine, ninety, twelve, four, fifty-nine, thirteen, eighteen, twenty-four, sixty-six, one, seventy-seven, two, sixty-one, three, ninety-two.

III. Ҷумлаҳои зеринро ба англисӣ тарҷума кунед.

Дар боғ дарахтон ҳастанд. 2. Дар рӯи миз чойник ҳаст. 3. Дар паси дар сағ нест. 4. Дар назди тиреза гулҳои садбарг ҳастанд. 5. Дар маҳаллаи шумо дорухона ҳаст? 6. Дар паҳлуи китобхона дуқони китоб ҳаст? 8. Дар рӯи миз чанд қалам ҳаст? 9. Дар яхдон чӣ қадар шир ҳаст? 10. Дар оилаи онҳо чанд одам ҳаст?

IV. Шаклҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволии ибораҳои «there is» ва «there are»-ро дар ҷойҳои лозимӣ гузоред.

there is, there are, there is no, there are no, there is not, there are not, is there, are there

- 1... a beautiful park near our school.
- 2... three boys in front of the house.
- 3... trees and flowers in this garden.
- 4... an elevator in your apartment house? Yes.
- 5... a new car behind the shop.
- 6... any girls in your class?

V. Пешояндҳои маконро ба ҷои нуқтаҳо гузоред: in, on, at, over, under, in front of, behind, next to.

- There are three books... the table.
- There is a lamp... the sofa.
- There is much meat... the ice-box.
- There are not cows... the tree.
- There is a big shop... our school.
- Are there any dogs... the wall?
- What is there... the window?
- How many students are there... the institute?

ЛУҒАТ

- across from - дар муқобили.
- all day - тамоми рӯз
- all night-тамоми шаб
- a lot of noise - ғалоғулаи зиёд
- apartment - манзил, квартира
- apartment building - манзили серошёна
- apple-себ
- bakery - нонвойхона
- barber shop - сартарошхона
- bath -ҳамом
- beag- хирс

book store - дукони китобфурӯшӣ
bottle - шиша
brown - қаҳваранг
building - бино
bus station - истоғоҳи автобус
by the way - воқеан, дар омади гап
central heating - маркази гармигузаронӣ
chicken - чӯча
clock - соат, соати деворӣ ва рӯимизӣ
condition - ҳолат, вазъ
convenient - баҳузур, қулай
dirty - чиркин, ифлос
dish - зарф
dry-cleaner - хушкшӯй, химчистка
each - ҳар як, ҳар кадом
egg - тухм, тухми мурғ
elevator - лифт
fire-place - оташдон, камин
fire-station - идораи сухторхомӯшкунӣ
floor - ошёна, қабат
following - зерин
forest - ҷангал
four out of five - аз панҷ чор ҳиссааш
freezer - дастгоҳи яхкунанда
gas station - автозаправка
goat - буз
golden - тиллоӣ
hare - харгӯш
harvest — ҳосил
hear - шунидан
hill - теппа
hospital - беморхона
ice-box - яхдон
important - муҳим
ink - ранг, сиёҳӣ
ink-pot - сиёҳидон
It's great - олиҷаноб
key - калид
leaves - барғҳо
living standard - сатҳи зиндагӣ
milk - шир
modern - муосир, замонавӣ

near-наздиқ, дар назди
own - соҳиб шудан, соҳибӣ қардан
percent - фоиз
pocket - қисса, қайб
police station - шўъбаи милиса, милисахона
police-man-милиса
post office- почта
rabbit-зарғуш
rather then - бештар аз
result-натиҷа
rice - биринҷ
roof- бом
showed - нишон дод
shower-душ, душхона
sink -дастшўяк, раковина
survey - таҳқиқ, пурсиш
say-гуфтан
teapot - чойнақ, чойник
Thanks a lot - Ташаккури зиёд
washing machine-мошини либосшўй
week – ҳафта

Мисолҳо:

Ravshan's sister - хоҳари Равшан

Madina's dress - пероҳани Мадина

My friend's dog - саги рафиқи ман

Азбаски исмҳои ҷамъ аллакай дар охири худ ҳарфи «s» доранд, ҳангоми ба дараҷаи мансубият ворид гаштанашон дар охири онҳо фақат аломати вергул меояду бас. Муқоиса кунед:

The boy's ball - тӯби бача

The cat's eyes - чашмони гурба

The boys' ball - тӯби бачаҳо

The cats' eyes - чашмони гурбаҳо

Исмҳои нодуруст, яъне он исмҳои, ки дар шакли ҷамъ дар охирашон ҳарфи «s» надоранд, ҳангоми ба дараҷаи мансубият ворид шуданашон аломати вергул ва ҳарфи «s» қабул мекунанд.

The children's cats - пишакҳои бачаҳо

The women's books - китобҳои занҳо My feet's nails - нохунҳои пойҳои ман

Роҳи дуҷуми ифода гардидани мансубияти исмҳо ба воситаи пешоянди «of» ба амал меояд. Пас он вазифаеро, ки дар мисолҳои боло аломати вергул ва бандҳои «s» иҷро намуданд, метавонад пешоянди «of» иҷро намояд. Ҳоло баъзеи он ибораҳои, ки дар боло дида баромадем, бо ду роҳ аз назар мегузаронем:

1. Ravshan's sister 2. The sister of Ravshan - хоҳари Равшан

2. Madina's dress 2. The dress of Madina - пероҳани Мадина

3. My friend's dog 2. The dog of my friend - саги рафиқи ман

Чӣ хеле ки мушоҳида кардед, ҳангоми бо роҳи якум ба амал баровардани мансубияти исмҳои исми тобеъкунанда (Ravshan) дар аввал омада, исми тобеъшаванда (sister) дар охир омадааст. Ҳангоми бо роҳи дуюм сохтани ибораҳои бошад, акси ин ҳолат дида мешавад. Якчанд мисолҳои оид ба мансубияти исмҳои бо ду роҳи дар боло зикршуда аз назар мегузаронем:

This is my brother's car. This is a car of my brother. My sister's bag is new. The bag of my sister is new. This is Daler's cat and that is mine. Rustam's umbrella is black but mine is grey. This is a garden of our neighbour and that is our friend's garden. That is a bicycle of Shahzod. These are kittens of my grandmother.

These are not Lena's books, these are ours. Mansur's tie isn't beautiful. This isn't a car of your father, this is my father's car.

Is this Anvar's cow? No, it isn't. Are these puppies of Ozod? Yes, these are. Whose friend is this? This is my brother's friend. Whose gloves are those? Those are gloves of this girl. Whose scarf is that? It is a scarf of that boy.

СУФФИКСҲОИ ИСМСОЗ

Исмҳои забони англисӣ ҳам мисли исмҳои забони тоҷикӣ асли ва сохта мебошанд. Ба исмҳои асли он исмҳоро дохил мекунанд, ки онҳо бе ҳамроҳ кардани суффиксу префикс ва калимаҳои иловагӣ аслан исм ҳастанд. Монанди исмҳои китоб, одам, саҳро, офтоб, духтар, қалам ва ғайра. Ба исмҳои сохта бошад, он исмҳое дохил мешаванд, ки ба воситаи суффиксу префиксҳо ва калимаҳои иловагӣ сохта шудаанд. Монанди исмҳои савдогар, ҳамкор, чойхоначӣ, обмон, омӯзгор, подабон, намақдон, яхдон ва ғайра. Акнун баъзе аз суффиксҳои исмсози забони англисиро дида мебароем.

Суффикси «er»

Ин суффикс дар охири феълҳо омада, исмҳоро ба вучуд меорад, ки касбу корро ифода мекунанд. Таваҷҷӯҳ кунед: work-кор кардан; worker - коргар. teach – омӯзонидан; teacher - омӯзгор. write - навиштан; writer – нависанда. play - бозӣ кардан; player - бозингар. drive- рондан; driver- ронанда.

Суффикси «or»

Ин суффикс низ дар охири феълҳо омада, исмҳои касбу кор месозад:

sail - шино кардан; sailor - шиновар

act-хунарнамоӣ кардан; actor - хунарпеша

visit - зиёрат кардан; visitor - зиёраткунанда, меҳмон

Суффикси «ment»

Ин суффикс хеле серистифода- буда аз феълҳо исмҳои маънӣ месозад: move- ҳаракат кардан, movement - ҳаракат, чунбиш ,agree-рози шудан; agreement – шартнома, improve - беҳтар кардан; improvement- беҳшавӣ

Суффикси «ness»

Ин суффикс ба сифатҳо ҳамроҳ шуда, исмҳои маънӣ меофарад.

happy - хушбахт;

happiness - хушбахтӣ

kind - меҳрубон;

kindness - меҳрубонӣ

bright - равшан;

brightness - равшанӣ

dark- торик;

darkness - торикӣ

green - сабз;

greenness - кабудӣ

Ба ғайр аз суффиксҳои исмсоз калимаҳои исмсоз низ вучуд доранд. Калимаи «man» - мард, инсон яке аз калимаҳои ғаълоли исмсоз ба шумор меравад. Калимаи мазкур асосан ба исмҳои ҳамроҳи шуда, исмҳои навет ба вучуд меорад, ки ифодагари касбу кор ва шугли пешаи инсон мебошанд:

post - почта,

postman - хаткашон

fish - моҳӣ;

fishman - моҳигир

news - ахбор;

newsman - хабарнигор

milk - шир;

milkman - ширфурӯш

Инак мо баъзе роҳҳои аз суффиксҳои ба вучуд омадани исмҳои забони англисиро дида баромадем. Ҳоло бо баъзе аз исмҳои сохтаамон чумлаҳои месозем:

My father is a worker. There is a teacher in the classroom. Any is my favorite writer. There are many bakers in the bakery. There are two waiters in our restaurant. He is a good driver.

She isn't a teacher, she is a doctor. They aren't workers. The builder isn't at the plant. Is your brother an actor? Yes, he is. How many visitors are there near the supermarket? There are many visitors there. This movement is for peace. It isn't brightness of the lamp, it is brightness of the Sun. This is a ball of the sportsman. These are bottles of the milkman. Ravshan is my countryman.

СИҒАИ АМРИИ ФЕЪЛ

Пеш аз он ки мавзӯи мазкурро шарҳ диҳем, хотиррасон мекунем, ки феъл чӣ дар забони тоҷикию англисӣ ва чӣ дар забонҳои дигари дунё яке аз ҳиссаҳои асосии нутқи ба шумор меравад. Муҳимтарин ва мушкилтарин ҳиссаи нутқи низ дар забон феъл аст. Мо то ин дарс асосан аз исм, сифат, ҷонишин, пешоянд, зарф ва дигар ҳиссаҳои нутқи фаровон истифода кардем. Аз мавзӯи феъл бошад, мо асосан аз шаклҳои феъли «To be» дар замони ҳозира, яъне аз «am», «are», «is» истифода намудем. Метавон гуфт, ки мо ҳоло воридаи кӯчаи феълҳои забони англисӣ нагаштаем. Аз ин дарс шурӯъ намуда, мо бо феълҳои забони англисӣ саруқор хоҳем дошт ва аз хонандагони арҷманди хоҳиш менамоем, ки ба мавзӯи феъл назаре ҷиддӣ андозанд. Мавзӯи ҳозираи мо низ яке аз мавзӯҳои муҳим ба шумор меравад.

Сиғаи амрии феъл хоҳишу супориш, фармону таъкидро ифода мекунад ва он асосан ба шахси дуюм, яъне ҳам ба шахси дуюми танҳо ва ҳам ба шахси дуюми ҷамъ нигаронида мешавад. Аввал назаре ба сиғаи амрии забони модариямон меафканем. Сиғаи

амри дар забони тоҷикӣ аз асоси замони ҳозираи феъл сохта мешавад. Мисолҳо:

Оҳиста рав. Шӯхӣ нақун. Ором шинед. Дурӯғ нагӯй.

Ҳоло баъзе ҷумлаҳоро дар сифаҳои амрии феъл таҳлил мекунем:

Дарро кушо.

Дарро кушоед.

Дарро кушоетон.

Ҷумлаи якум ба шахси дуҷуми танҳо равана шудааст. Ҷумлаи дуҷум ҳам ба шахси дуҷуми танҳо равана шудааст, лекин дар ин ҷумла дараҷаи эҳтиром роиҷа шудааст. Ҷумлаи сеҷум бошад, ба шахси дуҷуми ҷамъ равана шудааст.

Ақнун ҳолати мазкурро дар забони англисӣ дида мекорем. Сифаи амрии феъл дар забони англисӣ «Imperative» ном дорад. Сифаи амрии феълҳои забони англисӣ аз шакли асосии феълҳои сохта мешавад. Се ҷумлаи тоҷикии дар боло зикршуда дар забони англисӣ як хел садо медиҳанд. Муқоиса кунед:

1. Дарро кушо. Open the door.

2. Дарро кушоед. Open the door.

3. Дарро кушоетон. Open the door.

Ҳангоми мувоҷиат кардан ҷӣ ба шахси дуҷуми танҳо ва ҷӣ ба шахси дуҷуми ҷамъ дар сифаи амрии феълҳои англисӣ асоси феълӣ тағйир намеёбад. Дар ҷунин ҳолат ҳайрон шудан мумкин, ки кай аз кадом намуди тарҷумаи тоҷикии ҷумлаҳои боло истифода бояд бурд. Шарҳ медиҳем, ки аслан ҷумлаи англисии «Open the door» дар забони модарии мо метавонад ду хел фаҳмида шавад:

Дарро кушоед (ба шахси дуҷуми танҳо).

Дарро кушоетон (ба шахси дуҷуми ҷамъ).

Ҷунки дар забони англисӣ ба инсон, хоҳ ӯ хурд бошад ва хоҳ калон, асосан «шумо» гуфта мувоҷиат мекунанд. Азбаски дар забони модарии мо ба шахси дуҷуми танҳо ҳам ту ва ҳам «шумо» гуфта мувоҷиат мекунанд, ҷумлаи англисии дар боло зикршуда метавонад, ки се хел тарҷума шавад.

Мисоли дигар:

Go straight!

Ҷумлаи мазкур ҳам метавонад, ки се хел тарҷума шавад. Агар он ба шахси хурдсоле гуфта шавад, мо онро «Рост рав!», агар ба шахси калонсоле нигаронида шуда бошад, «Рост равед!» ва агар ба якҷанд нафар гуфта шавад, «Рост раветон!» тарҷума мекунем.

Мисолҳои дигар:

Come in, please.

Марҳамат дароед.

Close the window.

Тирезаро пӯш.

Шакли инкории сиғаи амрии феъл дар забони англисӣ ба воситаи феъли ёридиҳандаи «to do» ва ҳиссаҳои инкории «not» сохта мешавад. Дар ин маврид пеш аз феъли асосӣ иборай «do not» дар шакли мухтасар «don't» гузошта мешавад, ки шахси дуюмро ба иҷро накардани амале водор месозад.

Do not open the door!

Ба ё

Don't open the door!

Чумлаи мазкур метавонад дорои се намуди тарҷума бошад:

Дарро накушо! 2. Дарро накушоед! 3. Дарро накушоетон!

Мисолҳои дигар

Don't hurry!

Шитоб накун!

Don't worry!

Хавотир нашав!

Don't forget me!

Маро фаромӯш накун!

Don't take my pencil!

Қалами маро нагир.

ҶОНИШИНҲОИ ШАХСИИ БАВОСИТА

Пеш аз он ки маълумотамонро дар бораи сиғаи амрии феълҳои забони англисӣ тақмил диҳем, назаре ба ҷонишинҳои шахсии бавосита меафканем. Ҷонишинҳои шахсии бавоситаро дар забони англисӣ «**Object pronouns**» менсманд. Мо дар дарси ҳафтум ҷонишинҳои шахсиро аз назар гузаронида будем. Ҳоло дар зер ҷонишинҳои шахсии бавоситаро бо тарҷума меорем.

me - ба ман, манро(маро)

you - ба ту, туро

him- ба вай, вайро (ҷинси мардона)

her - ба вай, вайро (ҷинси занона)

it - ба вай, вайро (барои ҳайвоноту ашё)

us - ба мо, моро

you – ба шумо, шуморо

them - ба онҳо, онҳоро

Чӣ тавре ки мебинед, ҳар як ҷонишини шахсии бавоситаи дар боло овардаамон ду намуд тарҷумаи тоҷикии худро доранд. Масалан, ҷонишини шахсии «me» ҳам «манро» ва ҳам «ба ман» тарҷума мешавад.

Give me your pen. Ручкаатро ба ман деҳ.

Call me Shams. Маро Шамс гӯй (Маро Шамс гуфта ҷеғ зан).

Ҷонишинҳои шахсии «you» - (ту, шумо), it - (вай, он) ва ҷонишинҳои шахсии ба воситаи «you» - (ба ту, туро, ба шумо, шуморо), it - (ба вай, вайро) як хел навишта мешаванд. Чӣ тавр дарк кардани онҳо

Let him tell us about his trip. Бигзор ӯ ба мо дар бораи саёҳаташ нақл кунад.

Let's hurry. Биёед шитоб кунем.

Let's them speak Tajik. Бигзор онҳо тоҷики ҳарф зананд.

Let me show you my photoes. Рухсат деҳ, ба ту суратҳоямро нишон диҳам.

GRANDMA KNOWS BEST

Some simple home remedies. Bee stings and insect bites;
Wash the sting or bite. Put some meat tenderizer on a handkerchief and put it on the bite for half an hour.

Burns;

Put the burn under cold water or put a cold handkerchief on it. But don't put ice on the burn.

Coughs;

Drink warm liquids or take some honey.

Indigestion;

Drink some water with a teaspoon of baking soda in it.

Insomnia;

Drink a large glass of warm milk.

Sore throat;

Cut slices of meat, put pepper on them, and then tie them around your throat with a flannel cloth. It always works.

My grandmother says!

DO YOU KNOW?

THE WEEKENDS

How people spend the weekends in Canada and the United States?

watch TV, videos, or listen to music 51% ,exercise (walk, jog, or play sports, etc) 47%

Read 46%

Go out (go to a movie, disco, restaurant, sports event, etc) 43%

Do other sports (fishing, bowling, etc) 28%

spend time with family or friends 24%

enjoy hobbies 21% Work in the garden 12%

CONVERSATION

-Hi Shahlo, Where is Lola's room?

- It's upstairs, next to the living room.
- Is Lola's room comfortable?
- Oh, yes, it's small but very comfortable.
- How many windows are there in Lola's room?
- There are two windows in her room.
- And where is Rustam's room?
- It's downstairs.
- Is that Rustam's car?
- Oh, no, this is my father's car. The car of Rustam is in the repair shop.
- Is Munira's room downstairs too?
- No, her room is upstairs near my mother's room.

II

- Hello, let me introduce myself. My name is Shamsiddin.
- Hi, I am Linda.
- Glad to meet you Linda!
- Nice to meet you too!
- Linda, tell me about your family, please. Is it large? -No, my family is small. I have a son.
- Linda, let me give you my phone number. It's 21-30-18.
- Thank you see you later. -Bye.

III

- Good evening, Rasul.
- Evening, David Come in please.
- David, this is my mother and this is my sister Dilafruz. Call her Dilya.
- I am very glad to see you.
- David, look at my dog. It's name is Alopas. Call it Alo.
- Oh, that's a beautiful dog! Let me play with it. Is it angry?
- Oh, no, it's very kind. Put your hand on it's head.
- Rasul, show me your family album, please.
- Here it is. This is my family. This is my father, this is my mother and that is my sister.
- Where are they?
- They are at my birthday party.

СУПОРИШҶО

Ҷумлаҳои зеринро тарҷума кунед. Ҳангоми тарҷума ба дараҷаи мансубияти исмҳо аҳамият диҳед.

Ин хоҳари Анвар аст? 2. Вай мошини ҳамсоия мо нест. 3. Думи саги ман дароз аст. 4. Велосипеди Ориф нав аст. 5. Модари он бачаҳо муаллимаи мо мебошад. 6. Пероҳани Наргис кабуд аст, лекин пероҳани Шахло сурх аст. 7. Номҳои бародарони ман Фирдавс ва Умар аст. 8. Боғи ҳамсоия мо калон нест. 9. Чашмони гурба сиёҳ ҳастанд. 10. Вай модари Лола аст.

II. Дар зер як силсила исмҳои дода мешаванд, ки муносибатҳои ҳешутабориро ифода мекунанд. Ҳар кадоми онҳоро дар ҷойҳои лозимӣ гузоред (aunt, cousin, mother, nephew, sister, father, grandmother, uncles, brother, niece, grandparents, sister in law).

My mother's son is my...

My brother's daughter is my...

My father's parents are my...

My uncle's son is my...

My father's wife is my...

My mother's mother is my...

My father's daughter is my...

My mother's husband is my...

My father's sister is my...

My sister's son is my...

My brother's wife is my...

My mother's brother is my...

Чумлаҳои зеринро, ки дар сифати амрии феъл дода шудаанд, тарҷума кунед.

1. Дарро накушо! 2. Мошинро оҳиста ронед. 3. Биёед, китоб хонем. 4. Бигзор ӯ дарояд. 5. Бигзор онҳо гап зананд. 6. Китобхоятро ба болои миз гузор. 7. Биёед, шитоб кунем. 8. Онҳоро фаромӯш накун. 9. Моро ташвиш надихед. 10. Бигзор онҳо дар бораи оилаи худашон нақл кунанд.

ЛУҒАТ

around-дар гирди, дар атрофи

liquid – моеъ

aunt - хола, амма

listen - гӯш кардан

baking soda - содаи хурданӣ

look - нигоҳ кардан

bicycle - велосипед

movie - филм, кинофилм

birthday - рӯзи таваллуд

myself - худам, худамро

bite, sting - ҷойҳои газидан
 nail - нохун
 bowling - курабозӣ, бозии кураҳо
 nephew-ҷиян, писари хоҳар ё бародар
 coughs -сулфа, сурфа
 niece-ҷиян ,духтари хоҳар ё бародар
 cousin - фарзандони хола, амма, амак
 out-берун
 cut - буридан
 daughter - духтар
 parents-падару модар,волидайн
 party -шабнишинӣ
 downstairs - дар поён, дар ошёнаи поён
 pepper - мурч, қаламфур
 drink - нӯшидан
 put - мондан, гузоштан
 etc. - шакли мухтасари калимаи лотинии
 «etcetera»-ва ғайра
 remedies -дорухо
 repair-таъмир кардан
 repair shop-устохона
 exercise -машқ, машқ кардан
 scarf- шарф
 favorite - дӯстдошта
 See you later - То боздид.
 fishing -моҳигирӣ
 simple -оддӣ
 flannel cloth - латтаи тунук
 sister in law - янга
 for - барои
 slice - пора, бурида
 Glad to meet you - Аз дидор бо шумо шодам
 son - писар
 glove - дастпӯшак
 sore throat - дарди гулу
 grandparents - бобо ва бибӣ
 sun - офтоб
 grey-хокисттарранг
 take-гирифтан
 half an hour- ним соат
 tenderizer-мулоим, лаҳм
 hand-kerchief- рӯймолча, дастрӯймол

then-баъд
honey -асал
throat -гулу
husband – шавҳар
tie - бастан, галстук
ice - ях
uncle - тағо, амак
indigestion - вайроншавии кори меъда
upstairs - дар боло, дар ошёнаи боло
insect bite - газидани ҳашарот
walk - пиёда рафтан, саёҳат кардан
insomnia - беҳобӣ
introduce - шинос кардан
wash - шӯстан
jog - давидан бо сарулибоси варзишӣ

ДАРСИ СЕЗДАҲУМ

1. Феълҳои модалӣ ва муродифҳои онҳо дар замони ҳозира.
2. Зарфҳо ва тарзи сохта шудани онҳо.
3. Ҷонишинҳои нафсӣ-таъкидӣ.

ФЕЪЛҲОИ МОДАЛӢ

Дар дарси гузашта мо сиғаи амрии феълҳои забони англисиро аз назар гузаронидем. Дар ин дарс бошад, феълҳои модалиро шарҳ медиҳем. Аввал нигоҳе ба феълҳои модалии забони модариамон меафканем, то ки фаҳмиши феълҳои модалии забони англисӣ осон гардад. Феълҳои модалӣ гуфта, он феълҳоеро меноманд, ки дар алоҳидагӣ қобилияти иҷро намудани вазифаҳои феълро надоранд. Феълҳои модалӣ он вақт вазифаеро иҷро карда метавонанд, ки дар пахлуяшон феълҳои асосӣ низ истода бошанд. Ба ибораи дигар феълҳои модалӣ дар алоҳидагӣ маънои пурра ва мафҳуми дурустero ифода карда наметавонанд. Дар забони тоҷикӣ яке аз феълҳои модалӣ феъли «тавонистан» мебошад. Ба ҷумлаҳои зерин назар афканед:

Ман расм кашида метавонам.

Рашид давида метавонад.

Онҳо шумурда наметавонанд.

Чӣ хеле ки аз мисолҳои боло аён аст, феъли модалии «тавонистан» пас аз феълҳои асосии «расм кашидан», «давидан», «шумурдан», ки дар шакли сифати феълӣ қарор доранд, омадааст ва танҳо дар якҷоягӣ бо онҳо аз иҷроиши амале хабар дода истодааст. Ин ҷо шумо каме бошад ҳам, дар бораи феълҳои модалӣ маълумот пайдо намудед. Акнун онҳоро дар забони англисӣ дида мебароем.

Дар забони англисӣ феълҳои модалиро «Modal Verbs» ном мебаранд. Ҳамчунин хотирнишон месозем, ки ҳар як феъли модалии забони англисӣ ибораҳои муродифи худ, яъне ибораҳои ҳаммаъноии худро доро мебошанд. Ибораҳои муродифи феълҳои модалӣ бо худи феълҳои модалӣ ҳаммаъно буда, дар вақтҳои лозимӣ метавонанд, ки феълҳои модалиро иваз намоянд.

Ҳоло ҳар як феъли модалии забони англисӣ ва ибораҳои муродифи онҳоро ба таври алоҳида аз назар мегузаронем.

Феъли модалии «can» [кэн]

Феъли модалии «can» ин ҳамон феъли тоҷикии «тавониш» аст. Якчанд мисол меорем:

I can swim. Ман оббозӣ карда метавонам.

You can go. Ту рафта метавонӣ.

He can speak English. Ӯ ба англисӣ ҳарф зада метавонад.

He can teach you. У туро омӯзонида метавонад.

Агар нигоҳе ҷиддӣ ба сохти ҷумлаҳои болоӣ кунед, хоҳед дарк кард, ки феъли модалии «can» дар ҳамаи он мисолҳо як хел кор фармуда шудааст, яъне он аз рӯи шахсу шумора тағйир наёфтааст. Феълҳои асосӣ низ ба ягон тағйирот пас аз феъли модалӣ қарор доранд.

Мисолҳои дигар:

Firdavs can fix his bike. My sister can cook dinner. Shahnoz can count from one up to one hundred.

Шакли инкории феъли модалии «can» бо ҳамроҳ кардани ҳиссаҷаи инкории «not» ба амал меояд. Шакли инкории он ба таври пурра «can not» ва ба таври мухтасар «can't» [кант] мебошад.

Мисолҳо:

I can not read this book.

I can't read this book.

Ман ин китобро хонда наметавонам.

Malika can't speak Russian.

Малика ба русӣ ҳарф зада наметавонад.

They can't find their children.

Онҳо бачаҳояшонро пайдо карда наметавонанд.

Мисолҳои дигар:

Olim can't swim in the river. Rustam and his sister can't help us. They can't arrive in time. You can't do this work. She can't understand you.

Дар шакли саволӣ бошад, феъли модалии «can» дар ҷои аввал гузошта мешавад:

Can I help you? Yes, you can.

Ман метавонам ба шумо кумак кунам? Ҳа.

Can she write? No, she can't.

Ӯ навишта метавонад? Не.

Мисолҳои дигар:

Can they swim? Yes, they can.
Can Amir go to the shop? No, he can't.
Can your friend help us? Yes, he can.
Can your grandparents read? No, they can't.

Саволҳои махсус

What can they do? They can run, jump and swim.

Онҳо чӣ кор карда метавонанд? Онҳо давидан, ҷаҳидан ва шино карданро метавонанд.

What languages can she speak? She can speak Tajik and English.

У ба кадом забонҳо ҳарф зада метавонад? У ба тоҷикию англисӣ ҳарф зада метавонад.

Мисолҳои дигар:

Where can we drink cold water? You can drink cold water in my kitchen. What game can you play? I can play Football. How many cars can your father fix a month? He can fix ten or fifteen cars a month.

Ибораи «to be able to»

Мо дар аввали дарсамон хотиррасон карда будем, ки ҳар як феъли модалии забони англисӣ ибораи муродифи худро дорад. Муродифи феъли модалии «can» ибораи «to be able to» мебошад. Азбаски феъли «to be» дар замони ҳозира дорои шаклҳои «am», «are», «is» мебошад, ибораи «to be able to» дар замони ҳозира дар шаклҳои «am able to», «are able to», «is able to» вучуд дорад.

Мисолҳои зеринро мукриси кунед:

I can ride a bike.

I am able to ride a bike.

Ман велосипед ронда метавонам.

She can speak French.

She is able to speak French.

У ба франсузӣ ҳарф зада метавонад.

Чӣ хеле ки аз мисолҳои мазкур аён аст, феъли модалии «can» бетағйир омада, ибораи ҳаммаънои он «to be able to» бошад, аз рӯи шахсу шумора тағйир меёбад. Ҳоло якчанд ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволиро бо истифодаи ибораи «to be able to» мисол меорем:

He is able to play chess. My sister is able to wash our clothes. Our cat is able to fight with a dog. They are able to bake sweet cakes. I am not able to drive so fast. You aren't able to catch me. Madina isn't able

to sing songs. Are you able to help me? No, I am not. Is your friend able to play piano? Yes, he is. Are those women able to bake a big wedding cake? No, they aren't.

Феъли модалии «тау» [мей]

Тарҷумаи тоҷикии феъли модалии «тау» ҳам «тавонистан» аст. Пас чӣ тафовуте миёни «can» ва «тау» мавҷуд аст? Феъли модалии «can» аз он хабар медиҳад, ки шахсе аз ӯҳдаи иҷро намудани коре мебарояд, яъне қобилияти иҷро кардани кореро дорад. Дар зер ду ҷумларо бо истифодаи феълҳои мазкур шарҳ медиҳем: 1. Madina can dance. Мадина рақсида метавонад.

Madina may dance. Мадина метавонад рақсад.

Аз мисолҳои боло ҷумлаи якум, ки бо феъли модалии «can» сохта шудааст, аз он хабар медиҳад, ки Мадина умуман рақс карда метавонад, яъне қобилияти рақскунӣ дорад. Ҷумлаи дуюм, ки бо феъли модалии «тау» сохта шудааст, аз он дарак медиҳад, ки Мадина имконияти рақсидан дорад, яъне барои рақсидани ӯ имконият пайдо шудааст. Пас мо ҳангоми истифодаи феъли модалии «can» қобилияти иҷроиши амалеро аз ҷониби шахсе ва ҳангоми истифодаи феъли модалии «тау» имконияти иҷроиши амалеро аз тарафи шахсе метавонем дарк кунем.

Мисолҳо:

You may take my bike. They may come in. She may go now. He may open his eyes.

We may not go to the shop.

You may not help us.

She may not read this article. They may not wait for us. You may not give your book to me. I may not answer your question.

Ибори «to be allowed to»

Ин ибора муродиф ё ҳаммаъно бо феъли модалии «тау» аст. Калимаи «allow» асосан «иҷозат додан», «руҳсат додан» тарҷума мешавад. Ду ҷумларо бо феъли модалии «тау» ва ибори «to be allowed to» муқоиса мекунем:

I may go. Ман метавонам равам.

I am allowed to go. Ман метавонам равам.

Ҳар ду ҷумлаи боло ҳаммаъно буда, аз он хабар дода истодаанд, ки шахсе иҷозати рафтан дорад.

Ибори «to be allowed to» аз рӯи шахсу шумора тағйир ёфта, дар шаклҳои «am allowed to», «are allowed to», «is allowed to» дар замони ҳозираи феъл баромад мекунад.

You are allowed to open your books. Шумо метавонед, ки китобхоятонро кушоед.

She is allowed to say you Good bye. У метавонад, ки ба шумо хайрбод гуяд.

Мисолҳои дигар:

They are allowed to close the windows. You are allowed to tell me about your family. I am not allowed to watch that film. The children aren't allowed to play near the bus stop. She isn't allowed to go to the park alone. Are you allowed to bring the book? No, I am not. Is he allowed to go fishing with us? Yes, he is. Are they allowed to buy sugar? No, they aren't. Am I allowed to take your bike? Yes, you are.

Феъли модалии «must»

Феъли «must» ба тоҷикӣ «бояд» тарҷума мешавад. Феъли «must» аз он шаходат медиҳад, ки шахсе бояд амалеро иҷро кунад, шахсе ӯҳдадор аст, ки амалеро иҷро кунад.

I must go to the garden. Ман бояд ба боғ равам.

They must help you. Онҳо бояд ба ту кӯмак кунанд.

Мисолҳои дигар:

You must drive slowly. She must take your book. We must come in time. It must sleep under the chair.

Дар шакли инкорӣ феъли модалии «must» ҳам бо ҳиссаҷаи инкории «not» меояд. Таркиби инкории «must not» ба таври мухтасар «mustn't» навишта мешавад, ва ҳангоми дар шакли мухтасар талаффуз кардани он яқум ҳарфи «t» талаффуз намешавад.

You mustn't cry. Ту набояд гиря кунӣ.

They mustn't take your umbrella. Онҳо набояд чатри туро гиранд.

Мисолҳои дигар:

She mustn't bake two cakes. I mustn't fix your car. Jamila mustn't write slowly.

Ибораи инкории «must not» ибораи дигари инкории ҳаммаъноӣ худро дорад. Он ибораи «need not» ё ба таври мухтасар «needn't» мебошад ва асосан маънои «лозим нест», «даркор нест»-ро дорад. Чумлаҳоро муқоиса кунед:

You must not go to school.

You need not go to school. Чумлаи якум чунин тарчума мешавад: Ту набояд ба мактаб равай.

Дар чумлаи мазкур аз он хабар дода мешавад, ки ба мактаб рафтани шахсе манъ аст.

Чумлаи дуюм чунин тарчума мешавад:

Ба мактаб рафтани ту лозим нест.

Дар ин чумла бошад, ба мактаб рафтани шахсе манъ нашудааст, лекин шарт нест.

They needn't buy a new flat. She needn't listen to music. I needn't take your car.

Чумлаҳои саволи:

Must I go with you? Yes, you must. Ман бояд бо шумо равам? Бале. Чумлаи саволи мазкур ду хел ҷавоби инкорӣ доштаниш мумкин аст:

Must I go with you? No, you mustn't.

Must I go with you? No, you needn't.

Саволҳои махсус:

What must I do? You must clean the window. Where must they go? They must go to the market. What umbrella must you buy? I must buy an expensive umbrella.

Ибораи «have to»

Ибораи мазкур муродиф, яъне ҳаммаъноии феъли модалии «must» мебошад. Бояд гуфт, ки калимаи «have» асосан «доштан», яъне «доро будан» тарчума мешавад. Лекин вақте ки пас аз он ҳиссаҷаи «to» меояд, феъли «have» маънои аслии худро гум карда, дар шакли «have to» ба тоҷикӣ «бояд» тарчума мешавад. Чумлаҳои муқоиса кунед:

1. I must clean my teeth.

Ман бояд дандонҳоямро тоза кунам.

2. I have to clean my teeth.

Ман бояд дандонҳоямро тоза кунам.

Чӣ хеле ки аз тарҷумаи мисолҳои боло аён аст, байни феъли модалии «must» ва ибораи «have to» аз лиҳози маъно ягон фарқиате вучуд надорад, аз ҷиҳати сохт бошад, феъли «must» чун дигар феълҳои модалӣ аз рӯи шахси шумора тағйир намеёбад, лекин ибораи «have to» ҳангоми истифода бо шахси сеюми танҳо (he, she, it) дар шакли «has to» меояд:

1. I have to inform you about it. Ман бояд дар ин бора ба ту хабар диҳам.

She has to come soon. Ӯ бояд зуд ояд.

Мисолҳои дигар:

They have to help us. Shahnoz and her mother have to go to the hospital. The teachers have to teach their children. Anvar has to sell his old car.

Пеш аз он ки маълумотамонро дар бораи феълҳои модалии забони англисӣ ва ибораҳои муродифи онҳо такмил диҳем, назаре ба зарфҳои забони англисӣ меафканем.

ЗАРФҲО ВА ТАРЗИ СОХТА ШУДАНИ ОНҲО

Зарф дар забони англисӣ «*adverb*» номида мешавад. Зарф аз рӯи вазифа ва мафҳуми худ то андозае ба сифат монандӣ дорад. Лек агар сифат аломати ашёро фаҳмонад, зарф ҳам аломати ашё, ҳам аломати амал ва ҳам аломати аломатро мефаҳмонад. Ҳоло бо зарфҳои забони англисӣ ва бо тарзи сохта шудани онҳо ошноӣ пайдо хоҷем кард. Яке аз роҳҳои асосии сохта шудани зарфҳои забони англисӣ бо роҳи суффиксҳои сохта шудани онҳо мебошад. Вазифаи мазкурро суффикси зарфсозии «*ly*» иҷро менамояд. Суффикси «*ly*» дар охири сифатҳо омада, зарф месозад. Ҳоло дар зер якҷанд сифатҳо ва зарфҳои аз он сохташударо мисол меорем:

quick - тез, зуд

quickly - ба тезӣ

SLOW - оҳиста

slowly - ба оҳистагӣ

kind - меҳрубон

kindly - меҳрубона

easy - осон

easily - ба осонӣ

Акнун феълҳои модалӣ ва ибораҳои муродифи онҳоро бо зарфҳо истифода мебарем:

I can drive a car quickly. They can't swim quickly, they can swim slowly. You may do this work partly. We must ride a horse carefully. She has to run quickly. I am able to do my home task easily. The people must live and work happily. You have to spend your money carefully. She is able to walk with children kindly.

ҶОНИШИНҲОИ НАФСӢ - ТАЪКИДӢ

Ҷонишинҳои нафсӣ-таъкидиро дар забони англисӣ «*Reflexive pronouns*» меноманд. Ин гуна ҷонишинҳо бо ҳамроҳ кардани калимаҳои «*self*», «*selves*» дар охири ҷонишинҳои соҳибии намуди яқум ва ҷонишинҳои шахсии бавосита ба амал меоянд. Калимаи

«self» бо ҷонишинҳои шумораи танҳо ва калимаи «selves» бо ҷонишинҳои шумораи ҷамъ кор фармуда мешавад. Дар зер ҷонишинҳои нафси-таъкидии забони англисиро бо тарҷумаашон меорем:

myself - худам, худамро, ба худам

yourself - худат, худатро, ба худат

himself - худаш, худаширо, ба худаш

herself - худаш, худаширо, ба худаш

itself - худаш, худаширо, ба худаш

ourselves - худамон, худамонро, ба худамон

yourselves - худатон, худатонро, ба худатон

themselves - худашон, худашонро, ба худашон

Чӣ хеле ки дида истодаед, се намуди тарҷумаи хар як ҷонишини нафси-таъкидии англисӣ мавҷуданд. Дар ин дарс ҷонишинҳои нафси-таъкидӣ асосан бо намуди якуми тарҷумаи тоҷикиашон кор фармуда мешаванд.

Мисолҳо:

I can swim myself. Ман худам оббозӣ карда метавонам.

They can go there themselves. Онҳо худашон ба он ҷо рафта метавонанд.

Ба тарҷумаи тоҷикии ҷумлаҳои болоӣ диққат диҳед. Дар ҷумлаҳои тоҷикӣ ҷонишини шахсӣ ва ҷонишини нафси-таъкидӣ паиҳам меоянд: «ман худам», «онҳо худашон». Дар ҷумлаҳои англисӣ бошад, ҷонишини шахсӣ дар аввали ҷумла ва ҷонишини нафси-таъкидӣ дар охири ҷумла меояд.

Акнун ба истифодаи феълҳои модалӣ, ибораҳои муродифи онҳо ва ҷонишини нафси-таъкидӣ якчанд ҷумлаҳо меорем:

You can find our house yourself. She must do her task herself. I am able to bring your TV myself. They have to sleep there themselves. She isn't allowed to drive the car herself. You must not write the letter yourself. The children aren't able to walk in the park at night themselves.

DO YOU KNOW?

CITY LIVING

The 10 most interesting cities in the world (according to Jan Morris, travel-writer):

New York, London, Venice, Cairo, Istanbul, Rio de Janeiro, Chicago, Delhi, Paris, Beirut.

The cost of a 2-mile taxi ride:

Tokyo - 4,90 \$, London - \$ 3,50, New-York - \$ 2,20,

Sydney - \$ 1,70, Rio de Janeiro - \$ 0,80, Mexico city - \$ 0,60.

The cost of a cup of coffee:

Tokyo - \$ 2,80, Vienna - \$ 2,15, Hong-Kong - \$ 1,20, Los Angeles - \$ 0,70, Madrid - 0,60, Rio de Janeiro - \$ 0,18.

CONVERSATION

-Hello !My name is Rustam Abdullo.

-Hi! I am Linda Moore .By the way, can I write Abdullo with one «L»?

-No, you can't. You must write with two L-s. And how can you spell Moore?

-That is M-O-O-R-E.

-Can you speak Tajik, Ms. Moore?

-Yes, I can a little.

-And what about you Mr. Abdullo. Are you able to speak English?

-Yes, but not very well. Oh, I'm sorry ,I must go. Good bye Ms. Moore.

-Bye Mr. Abdullo.

II

_Shabnam, can you go to Madina's party?

- No, Zebo, I can't, I have to go to the airport, because my mother must come from India and I have to meet her.

- What about Orom? Can he go to Madina's party?

- No, he can't. He has to fix his kitchen sink with his brother.

- And what about Jamila and Mansur?

- No, they can not go to Madina's party too. Jamila must go to the dentist and Mansur' has to paint his dining room.

- That's a pity.

СУПОРИШҶО.

I. Дар чумлаҳои зерин феълҳои модалиро бо ибораҳои муродифи онҳо иваз намоед.

Намуна: I can drive a car fast. I am able to drive a car fast.

1. You may take my bag. 2. She must come in the evening. 3. We must go only straight. 4. Can you read her writing? 5. May I come in?

6. He can't fix his car. 7. They may use their books.

8. You must find your keys. 9. Can they help us? 10. Your cat must eat «Whiskas».

II. Ба ҷои нуқтаҳои ҷонишинҳои нафсӣ-таъкидии лозимиро гузоред.

1. I can't find your school... 2. She may go there... 3. You must write the letter... 4. They must not do it... 5. My cat can clean its face... 6. He may play with a dog... 7. Your children mustn't go to the park... 8. Can you bake a cake...? 9. I must spend my money... 10. Nargis can't walk in the street at night....

III. Ба ҷои нуқтаҳо зарфҳои лозимиро гузоред; kindly, happily, carefully, slowly, quickly, easily.

1. Our children must live... 2. I can do my home task... 3. Rustam is able to drive his car very... 4. Barno-khola can talk with us... 5. Can you speak...? 6. You may wash your teeth....

IV. Ҷумлаҳоро ба англисӣ тарҷума кунед.

1. Ту метавонӣ китоби маро истифода барӣ. 2. Ман бояд худам вазифаамро иҷро кунам. 3. Шумо набояд маро фаромӯш кунед. 4. Шахло либоси шуста метавонад? 5. Модари ман хушбах ба он ҷо рафта наметавонад. 6. Ман бояд бо шумо равам? 7. Мумкин ман тирезаро кушоям? 8. Ё худаш торт пухта метавонад. 9. Ту набояд дар шаб танҳо хоб кунӣ. 10. Шумо ба тоҷикӣ ҳарф зада метавонед? 11. Анвар мошинро тез ронда наметавонад. 12. Онҳо набояд ин тавр тез ронанд. 13. Мо ин корро ба осонӣ иҷро карда метавонем. 14. Модаркалони Сӯҳроб хеле меҳрубонана сӯҳбат мекунад. 15. Тоҷикон бояд хушбахтона кор ва зиндагӣ кунанд.

ЛУҒАТ

according- мувофиқи, аз рӯи

I'm sorry - маъзарат мехоҳам

alone-танҳо

inform-хабар додан

a month - як моҳ, дар як моҳ

in time - дар вақташ

answer - ҷавоб, ҷавоб гуфтан

live - зиндагӣ кардан

arrive - омадан, омада расидан

money - пул

article- мақола

only-фақат. танҳо

bike - велосипед

piano - пианино

boot - мӯза

Russian - рус, русӣ

bring - овардан

slowly - оҳиста, ба оҳистагӣ

cake - торт
sell - фурӯхтан
catch - қапидан, дастгир кардан
sing - суруд хондан
cinema - кино
song - суруд
cook - пухтан
soon - зуд, ба зудӣ
count - шумурдан
spell - ҳарф ба ҳарф гуфтани калима
dinner- хӯроки нисфирӯзи
dining room - хонаи хуроқхӯрӣ
sweet - ширин, бомаза
do - кардан, иҷро кардан
swim - оббозӣ кардан, шино кардан
eat-хӯрдан
taxi ride - рафтуо бо таксӣ
evening -беғоҳӣ
That's pity - Афсус, боиси афсус
fast - тез, босуръат
understand - фаҳмидан
fight – ҷангидан, мубориза бурдан
up to-to
find - ёфтан, пайдо кардан
walk - пиёда роҳ гаштан, саёҳат
fix - таъмир кардан
football-футбол

ДАРСИ ЧОРДАҲУМ

1. Феъли ёридиҳандаи «to have»
2. Зарфи миқдору дараҷа.
3. Ибораи «Have got».
4. Сифати феълии замони ҳозира.

ФЕЪЛИ ЁРИДИҲАНДАИ «TO HAVE» ДАР ЗАМОНИ ҲОЗИРА

Дар забони англисӣ се феъли ёридиҳанда мавҷуданд: «to be», «to do», «to have». Феълҳои мазкур ҳам чун феъли асосӣ ва ҳам чун феъли ёридиҳанда баромад мекунад. Феъли «to be» -ро чун феъли асосӣ дар замони ҳозира мо дар дарсҳои гузаштаамон шарҳ дода будем ва ҳамчун феъли ёридиҳанда мо онро баъдтар шарҳ хоҳем дод. Дар бораи феъли «to do» бошад, гуфтанием, ки он ҳамчун феъли асосӣ доираи танги истифодаро доро мебошад. Лекин феъли «to do» ҳамчун феъли ёридиҳанда хеле фаъол аст ва дар бораи он дар дарсҳои баъдина маълумоти муфассал хоҳем дод. Феъли «to have» ҳам дар вазифаи феъли асосӣ ва ҳам дар вазифаи феъли ёридиҳанда фаъолона баромад мекунад. Дар ин дарс мо феъли «to have» -ро ҳамчун феъли асосӣ аз назар мегузаронем, ё худ дар он мисолҳои, ки дар ин дарс мо меорем, феъли «to have» ба вазифа ва маънои аслии худ истифода мешавад.

Феъли «to have» ба маънии аслии худ «доштан», «доро будан» тарҷума мешавад. Дар зер тасрифи феъли мазкур, яъне аз руи шахсу шумора тағйир ёфтани онро аз назар мегузаронем:

I have - ман дорам

We have- мо дерем

You have - ту дорӣ

You have- шумо доред

He has- вай(ӯ) дорад

They have- онҳо доранд

She has- вай(ӯ) дорад

It has- вай(он) дорад

Аз тасрифи феъли «to have» аён аст, ки он танҳо барои шахси сеюми танҳо (he, she, it) тағйир ёфта, дар шакли «has» меояд. Бо ибораи дигар, агар «to have» дар забони тоҷикӣ «дорад» тарҷума шавад, дар англисӣ дар шакли «has» меояд. Феъли мазкур он

замон ба мо дар вазифаи аслии худ лозим мешавад, ки аз хусуси доро будани ягон шахс ба ягон чиз хабар доданӣ бошем.

Мисолҳо:

I have a horse.	Ман асп дорам.
She has many friends.	Ӯ рафиқи зиёде дорад.
We have two cows.	Мо ду гов дорем.

Дар мисолҳои боло ҳангоми истифода бо ҷонишинҳои шахсии «she» ва «it» феъли «to have» дар шакли «has» кор фармуда шудааст. Ҳоло боз чанд мисоли дигарро меорем, ки дар онҳо низ «to have» дар шакли «has» истифода шудааст. Karim has interesting books. Карим китобҳои аҷоиб дорад.

Latofat has an old grandmother. Латофат модаркалони пире дорад.

Дар мисолҳои боло «Karim», «Latofat» низ ба вазифаи шахсии сеюм омадаанд ва феъли «to have» барои онҳо низ «has» аст. Хулоса, агар феъли мазкур дар забони тоҷикӣ дар шаклҳои дорам, дорӣ, дорем, доред, доранд ояд - дар забони англисӣ «have» аст, лекин дар забони тоҷикӣ дар шакли «дорад» ояд-дар англисӣ «has» аст.

Мисолҳои дигар:

Nodira has a little sister. My brothers have two new flats. My grandmother has old glasses. They have a comfortable flat in a new house. Our neighbours have a horse and a donkey. Sabrina and Parvina have red ribbons.

ЗАРФИ МИҚДОРУ ДАРАҶА

Феъли «to have» бо зарфҳои миқдору дараҷа низ васеъ истифода бурда мешавад. Зарфҳои миқдору дараҷа дар забони англисӣ «Adverbs of degree» меноманд. Ҳоло истифодаи феъли «to have»-ро бо зарфҳои миқдору дараҷаи «many», «much», «few», «little» аз назар мегузаронем. Зарфҳои «many» - (бисёр) ва «few» (кам) бо исмҳои шумурдашаванда ва зарфҳои «much» - (бисёр) ва «little» - (кам) бо исмҳои шумурданашаванда истифода бурда мешаванд.

Мисолҳо:

I have many friends. Ман бисёр ҷӯра дорам.

They have many toys. Онҳо бозичаҳои бисёр доранд.

Lola has much brown bread on her bag. Лола дар сумкаи худ нони зангори бисёре дорад.

I have few friends in this city. Ман дар ин шаҳр кам рафиқ дорам.

She has few apples on her hands. У дар руи дастони худ камтар (якчандто) себ дорад.

They have little meat in their ice-box. Онҳо дар яхдони худ каме гӯшт доранд.

Мисолҳои дигар:

The seller has many ice-creams in his refrigerator. Moscow has many churches. Our country has many beautiful cities. The baby has a little hot milk in his bottle. My cat has little meat in its mouth. The boys have few balls and the girls have few dolls. My sister has much coffee in her cup, but little bread in her plate. Her uncle has many nephews and few nieces.

Дар шакли инкорӣ чӣ гуна истифода шудани феъли «to have» аз зарфҳои микдору дараҷаи дар боло зикршуда вобастагии зич дорад. Мо аввал шакли инкории феъли «to have»-ро бе зарфҳои микдору дараҷа аз назар мегузаронем. Дар ин маврид мо аз ҳиссаҳои инкории «но» истифода мекунем. Муқоиса кунед:

I have a cat.

Ман гурба дорам.

I have no cat.

Ман гурба надорам.

Чӣ хеле ки дида истодаед, дар ҷумлаи дуҷумлаи ҳангоми истифодаи шакли инкории феъли «have» пеш аз исми артикли номуайянии «а» гузошта намешавад.

Her grandfather has no sofa, he has a bed. They have no carpet. She has no friends at school. My room has no window. His aunt has no children. They have no good plans. My flat has no hot water. I have no free time on weekdays.

Акнун шакли инкории феъли «to have»-ро бо истифодаи зарфҳои микдору дараҷа аз назар мегузаронем. Дар ҳамаи ҷумлаҳои дар боло зикршуда пеш аз исми ҳиссаҳои инкории «но» қарор дорад. Лекин агар дар ҷумла пеш аз исми зарфи микдору дараҷа омада бошад, на ҳиссаҳои «но», балки ҳиссаҳои инкории «not» қор фармуда мешавад. Яъне ибораҳои инкории «have no» ва «has no» бо ибораҳои инкории «have not» ва «has not» иваз мешаванд, ки дар шакли мухтасар «haven't», «hasn't» мебошанд.

I have not many friends.

Ман бисёр рафиқ надорам.

They haven't much rice in their bag.

Онҳо дар халтаашон биринҷи зиёд надоранд.

Дар мисолҳои бодо- азбаски пеш аз исмҳои зарфҳои «many», «much» қарор доранд, на ҳиссаҳои инкории «no», балки «not» истифода шудааст. Мисолҳои дигар:

Dushanbe-city hasn't many beautiful parks, but it has very many pretty girls. We haven't much free time at our institute, because we have many classes every day. I haven't much clean water in my kitchen.

Дар борам зарфи миқдору дараҷаи «little» ҳаминро бояд гуфта гузарем, ки зарфи мазкур дорои ду маъно мебошад. Агар «little» пеш аз исмҳои шумурданашаванда қарор дошта бошад, вазифаи зарфро иҷро намуда, ба тоҷикӣ маънои «кам», «каме» ё «камтар»-ро ифода мекунад. Лек агар «little» пеш аз исмҳои шумурданашаванда ояд, ҳамчун сифат баромад карда, ба тоҷикӣ «хурд», «майда» тарҷума мешавад.

Диққат кунед:

I have little bread.

Ман камтар нон дорам.

I have a little room.

Ман ҳонаи хурде дорам.

She has little meat.

У каме гӯшт дорад.

Ҳангоми сохтани ҷумлаҳои саволи, бахусус саволҳои умумӣ «have» дар аввали ҷумла гузошта мешавад.

Have you a brother? Yes, I have. Ту бародар дорӣ? Бале. Has she many flowers? No, she hasn't. Ӯ гулҳои бисёре дорад? Не.

Мисолҳои дигар:

Have those girls kerchieves on their heads? No, they have not. Has your mother a new wallet? Yes, she has a new wallet. Yes, she has. Have these men striped pants? No, they haven't striped pants. No, they haven't. Has Bunafsha a comfortable flat? Yes, she has. Have you many or few white doves? I have many white doves. Has your new flat three or four rooms? It has four large rooms.

Ҳоло якчанд саволи махсусро бо истифодаи феъли «to have» аз назар мегузаронем. Саволҳои махсусро бо иштироки калимаву ибораҳои махсуси «who» - (кӣ?), «which»-(кадом?), «how many» - (чанд то?), «how much» - (чӣ қадар?), «what» - (чӣ, чӣ хел?), «what kind of» - (чӣ гуна? чӣ хел аст?) месозем.

Who has a big family? I have a big family, I have. Which of the boys has a red shirt? Sobir has. How many grandfathers have you? I have two grandfathers. How many teeth has your baby son? He has only three teeth. How many fingers have people in their hands? They have ten fingers in their hands, but some people have twelve fingers in

their hands. How much snow have your mountains in winter? Our mountains have much snow in winter. What have you in your pockets? I have money in my pockets. What has that girl in her bag? She has English books. What flowers has your garden? It has very beautiful flowers. What kind of street has their city? It has wide clean streets. What kind of teenagers has our neighbourhood? It has very noisy teenagers.

ИБОРАИ «HAVE GOT»

Дар забони англисӣ вақте ки сухан дар бораи доро будан ба чизе меравад, дар баробари феъли «to have» иборай «have got» низ метавонад ба кор ояд. Иборай мазкур дар замони ҳозираи феъл дар шаклҳои «have got» ва «has got» истифода мешавад. Ҷумлаҳои муқрриса кунед:

I have a car. Ман мошин дорам. She has a brother.

Ў бародар дорад.

I have got a car. Ман мошин дорам. She has got a brother.

Ўбародар дорад.

Чӣ хеле ки дида истодаед, аз лихози маъно байни феъли «have» ва иборай «have got» ягон фарқияти ҷиддие нест. Дар забони модарии мо низ ҳолатҳои бо ҷумлаҳои гуногун ифода гардидани як маъно кам нестанд. Таваҷҷӯҳ кунед:

1. Шаҳри мо кӯчаҳои васеъ дорад.

2. Шаҳри мо дорои кӯчаҳои васеъ аст.

3. Шаҳри мо дорои кӯчаҳои васеест.

Акнун бо истифодаи иборай «have got» якчанд ҷумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволий месозем.

They have got many children. Shamsiya has got a new dress. I haven't got a cat but I have a kitten. He hasn't got a good ice-box. Have you got a new crib? No, I haven't. Has Sabrina got a necklace? Yes, she has. Has your new neighbour got any pets in his flat? Yes, he has got a cat and three kittens. How many grandchildren have your grandparents got? They have got six grandchildren.

СИФАТИ ФЕЪЛИИ ЗАМОНИ ҲОЗИРА

Сифати феълиии замони ҳозираро дар забони англисӣ «The present participle» меноманд. Ҳамчунин онро бо рақам ифода намуда, «Participle I», яъне сифати феълиии якум низ ном мебаранд. Сифати феълиии замони ҳозира дар забони англисӣ шакли тасрифнашавандаи феъл ба шумор рафта, он дар натиҷаи

ба асоси феълӣ ҳамроҳ қардани бандаки «ing» ба вучуд меояд. Ба ибораҳои зерин ва тарҷумаашон нигаред:

the sleeping boy- бачаи хобида, бачае, ки хобидааст.

the dancing girl - духтари рақсида истода, духтаре, ки мерақсад.

The sleeping boy is my brother:

1. Бачаи хобида бародари ман аст.

2. Бачаи хобидагӣ бародари ман аст.

3. Бачае, ки хобидааст, бародари ман аст.

Чӣ хеле ки аз мисолҳои боло дида истодаед, якчанд роҳи истифодаи сифати феълӣ дар забони англисӣ ва инчунин якчанд намуди тарҷумани он дар забони модарии мо вучуд дорад. Сифати феълӣ замони ҳозираи забони англисӣ дар ҷумла метавонад, ки якчанд вазифаро иҷро намояд. Лек дар ин ҷарс мо онро дар вазифаи муайянкунанда мебинем. Ҳоло истифодаи сифати феълӣ замони ҳозираро бо феълӣ «to have» аз назар мегузаронем.

The cat running in the street has a long tail.

Пишаке, ки дар кӯча медавад, думи дароз дорад.

The boy going to the shop hasn't a bag.

Бачае, ки ба дӯкон меравад, сӯмка надорад.

Мисолҳои дигар:

The children playing in the yard have white sneakers. The woman sitting on the bench has got a beautiful umbrella. The girl coming from the shop hasn't many books. The workers standing near the tree have three spades. The cat sleeping under the chair has three kittens. The baby smiling in the crib has got an interesting toy. The running dog has a bone in its mouth. The swimming girls have two big balls.

THE FAMILY ALBUM

This is our family album. It has many interesting photos and I can show you some of them. In this photo you can see my mother and my father. But this is a photo of my brother. Now look at this photo, please. As you can see, there are more than thirty people in it. Because it's our common photograph. Let me introduce some of people of this photo and tell you about them. Four old people standing in the middle of the photo are my grandparents. Two of them are my mother's parents and two are my father's parents. They are pensioners. On the right side of the picture you can see my aunt Salima. She is my father's sister. The man standing near her is her husband and the child standing between

them is their son Parviz. He is five years old. Now look at the people sitting on the sofa. The man drinking coffee is my uncle Davron. He is my father's brother. Uncle Davron is a wonderful man. He has two children. The teenager sitting between two girls is my cousin Ravshan. Ravshan is my aunt's son. He is sixteen. But the young woman standing near the sofa is my aunt Munira. She is my mother's sister. She is twenty four. She is married but she hasn't got any children. Aunt Munira is a teacher and her husband, Mansur is a taxi-driver. Two children sitting on the arm-chair are my nephews. They are my old brother's sons. They are very noisy children. The girl playing piano is my sister Adiba. She is a quiet girl and she can play musical instruments very well. Now look at these young men sitting at the window. They are my uncles Anvar and Sobir. Anvar is my father's brother. He is twenty one. He is not married. He is a student. Sobir is my mother's brother. He is a cooker. He is married and he has a daughter. All the people of this picture are our close relatives. We also have many remote relatives but they are not in this picture.

DO YOU KNOW

The world largest islands:

Greenland, New Guinea, Borneo.

The longest rivers:

The Nile, the Amazon, the Mississippi

The largest lakes:

Lake Superior, lake Victoria, lake Huron

The largest deserts:

The Sahara desert, the Australian desert, the Arabian Desert

The largest Oceans:

The Pacific Ocean, the Atlantic Ocean, the Indian Ocean

CONVERSATION

— Olim, can you tell me some words about yourself?

— Yes, I can. I am married and I have two children.

— Have you any daughters?

— No, I haven't. Both my children are boys.

— Has your wife a job?

— Yes, she is a doctor.

— Have you got any pets?

— Yes, we have two funny kittens and a parrot.

— Have you quiet or noisy neighbours?

– I can say that we have wonderful neighbours. They are very quiet persons.

– Are you happy?

– Yes, I must say that I am very happy.

II

In the department store.

Customer: Hello, can I have that shirt please?

Assistant: Which one?

Customer: The striped one. How much is it?

Assistant: It's 30 somonis and 20 dirams.

Customer: And can you show me a pair of nice pants, please?

Assistant: Here they are.

Customer: How much are they?

Assistant: They are 3,800 Tajik somonis. Anything else?

Customer: No, thank you.

III

– Hello, sir, can I help you?

– Yes, please. Have you white shoes?

– Here are nice shoes?

– But they are black.

– That's OK. Black shoes are very popular this year.

– I must say, that I can't wear black shoes. But may I have a pair of gloves for my daughter?

– Here is a nice pair of gloves, sir.

– But these gloves are yellow and I think yellow is not my daughter's colour. But thank you anyway.

– Anytime.

Эзоҳ

Дар боло мо се намуди сӯҳбатро пешкаш намудем ва ҳоло баъзе аз нуктаҳои шарҳталаби он сӯҳбатҳоро шарҳ медиҳем. Дар сӯҳбати якум ҷумлаи «I am married» омадааст, ки маънои «Ман оиладор ҳастам»- ро дорад. Ҷумлаи мазкурро ҳам мардҳо ва ҳам занҳо бетағйир истифода мебаранд.

Дар сӯҳбати якум ҳамчунин калимаи «pet» ба кор рафтааст. Дар забони англисӣ ҳайвоноти хонагии дӯстдошташонро «pet» меноманд. Дар ин маврид асосан он ҳайвоноту паррандагонро дар

назар дошта мешаванд, ки бевосита дар даруни хона ниғаҳдорӣ мешаванд. Ба ҷумлаҳои зерин таваҷҷуҳ кунед.

I have a pet and that is my dog. She has a pet and that is a yellow parrot.

Дар сӯҳбати дуҷум, ки мулоқоти фурушанда ва харидор тасвир шудааст, калимаи «one»- (як) истифода шудааст. Калимаи «one» дар ин сӯҳбат на ба маънои аслии худ, яъне на ҳамчун шумораи «як», балки ҳамчун ивазкунандаи исмҳои омадааст, Масалан, агар хоҳанд, ки пероҳанеро аз назар гузаронанд, метавонанд, ки ба ҷои ҷумлаи «Show me this dress, please» ҷумлаи «Show me this one, please»-ро истифода баранд.

Яъне дар он ҷумла калимаи «one» ба ҷои калимаи «dress» омадааст. Ин ҳолат дар забони модарии мо низ дучор меояд. Мо низ ягон ашёро нишондода номашро намегирем ва мегуем, ки «ҳамонро ба ман нишон диҳед» ё «ҳавайро ба ман нишон диҳед».

Дар сӯҳбати дуҷум ҷумлаи «Can I have?» омадааст, ки маънои таҳтуллафзиаш «Ман метавонам дошта бошам» мебошад. Лек аз нуқтаи назари мантиқӣ он ҷумларо «Мумкин ман бинам?» фаҳмидан дурусттар аст.

Дар сӯҳбати сеҷум бошад, ҷумлаи «Thank you anyway» ва ибораи «Any time» истифода шудаанд. «Thank you anyway» дар лаҳзае гуфта мешавад, ки нафаре мехоҳад ба мо кӯмак кунад, лек аз дасташ намеояд, яъне кори моро буд карда наметавонад. Пас он ҷумларо метавонем, ки дар забони модариамон бо ҷумлаҳои «Ба ҳаминаш ҳам раҳмат», «Ба ҳар ҳол раҳмат» ифода кунем. «Any time» бошад, ҷавоб ба ташаккур буда, дар тоҷикӣ метавон онро чун «Марҳамат», «Намъарзад» фаҳмид.

СУПОРИШҶО

Ба ҷои нуқтаҳои шакли лозимии феъли «to have»-ро гузored (have, has).

1. Sharif... many close friends. 2. They... a big pond. 3. I... a funny puppy. 4. Rustam..., two sisters. 5. Our cat... four nice kittens. 6.... she got a daughter? 7

... your brothers much free time? 8. How many floors... your new apartment building? 9. The students... not many English textbooks. 10. Malvina... not «any remote relatives»

II. Ҷумлаҳои ба англисӣ тарҷума кунед. Ҳангоми тарҷума ба зарфҳои микдору дараҷа (many, much, few, little) аҳамият диҳед.

1. Падари ман рафиқони зиёд дорад. 2. Асрор дар хонааш дуто саги калон дорад. 3. Шумо дар яхдонатон бисёр шир доред? 4. Карим ва Рустам вақти холии зиёд надоранд. 5. Модаркалони Обид дар ошхонааш камтар об дорад. 6. Онҳо якчандто мурғ доранд. 7. Ту чандто сагча дорӣ? 8. Шабнам дар сиёҳидонаш ранг бисёр дорад. 9. Холаи Собир шашто фарзанд дорад. 10. Мо мошини нав надорем.

III. Ба ҷои нуқтаҳо зарфҳом миқдору дараҷаи лозимро гузоред: (many, much, few, little).

1 The girls have... flowers. 2 She has coffee in her glass.

3. My uncle has... relatives in this city. 4. Has your father... in his flat? 5. Nargis hasn't...tea in her teapot. 6. Have your neighbours... free time in Summer? 7. Karim's grandfather has got very... grandchildren. 8. That man has very... butter on his hand. 9. Have you... English books? 10. The teenagers of our neighbourhood haven't... many pets.

IV. Аз рӯи матни «The family album» ба саволҳои зерин посух диҳед:

1. What photos has their family album? 2. How many people has their common photo? 3. Who are four old people standing in the middle of the photo? 4. What are their grandparents? 5. How old is Parviz? 6. Who is the man drinking coffee? 7. Whose brother is uncle Davron? 8. Who is the teenager sitting between two boys? 9. Has aunt Munira any children? 10. What is Mansur? 11. Whose son are two children sitting on the arm-chair? 12. What kind of girl is Adiba? 13. Whose brothers are Sobir and Anvar? 14. Has Sobir a son or a daughter? 15. How many remote relatives have they?

ЛУҒАТ

As you can see - чи тавре ки мебинед

baby-тифли ширхор

between - дар байни

bone - устухон

both-ҳарду

church - калисо

close relatives - хешовандони наздик

common -умумӣ, якҷоя

cooker - ошпаз, табдох

crib-ғаҳвора

customer - харидор, муштарӣ

desert - биёбон, саҳро

dove - кабутар

сир - чаноб
else - боз, дигар
family album - албоми оилавӣ
finger - ангушт
fresh - тарау тоза, нав
pair-чуфт
pants - шим, шалвор
pensioner - нафақахӯр
plan - нақша
pond - ҳавз
popular- машҳур, паҳншуда
refrigerator - яхдон
ribbon - тасма, лента
rice - биринҷ
right-рост, тарафи рост
shirt - куртаи мардона
shoes - пойафзол, туфли
side - тараф
smile- табассум кардан
geography - ҷуғрофия
sneakers - кроссовки, пойафзоли варзишӣ
grandchildren - набераҳо
ice-cream - яхмос
something - ягон чиз
island - ҷазира
spade - бел
kerchieves - рӯймолҳо
striped - рах-рах
lake-кӯл
taxi driver-ронандаи таксӣ
married - оиладор
teenager - наврас, ҷавон
middle - байн, мобайн
tell - нақл кардан
necklace - зеби гардан
textbook - китоби дарсӣ
old brother - бародари калон, ака
which - кадом
Pacific Ocean - Уқёнуси Ором

ДАРСИ ПОНЗДАҲУМ

1. The Present Indefinite Tense. Истифодаи феълҳои асосӣ дар замони ҳозира.
2. Пешояндҳои самт.
3. Феълҳои таркибӣ дар замони ҳозира.
4. Зарфиҳои замон.
5. Истифодаи якҷояи феълҳои асосӣ ва шакли номуайяни феъл.

THE PRESENT INDEFINITE TENSE ИСТИФОДАИ ФЕЪЛҲОИ АСОСӢ ДАР ЗАМОНИ ҲОЗИРА

Дар дарсҳои гузашта мо аллакай бо феълҳои забони англисӣ сарукор доштем. Лекин асосан феълҳои модалӣ ва ёридиҳанда мавриди истифодаи мо қарор гирифта буданд. Мо намудҳои зикршудаи феълро дар замони ҳозира шарҳ дода будем. Лек то ҳоло дар бораи замони ҳозираи феъл дар забони англисӣ, намудҳои он, тарзи истифодаи он маълумоти кофӣ надодаем. Акнун аз ин дарс шурӯъ намуда, мо ҳар як замони феълро дар забони англисӣ ба таври бояду шояд аз назар мегузаронем. Чӣ тавре ки аз мавзӯи дарсамон аён аст, мо ҳоло «The present indefinite tense» -ро шарҳ медиҳем. Агар номи ин замони феълро аз англисӣ айнан ба тоҷикӣ тарҷума кунем «Замони ҳозираи номуайян» ҳосил мешавад. Лек «The present indefinite tense»-и забони англисӣ аз рӯи маъно ва вазифаи худ ба «Замони ҳозира-оянда»-и забони тоҷикӣ мувофиқат мекунад. Он вазифаеро, ки дар забони англисӣ «The present indefinite tense» иҷро менамояд, дар забони модарии мо «Замони ҳозира-оянда» и феъл иҷро мекунад. Пас минбаъд мо «The present indefinite tense»-и забони англисиро «Замони ҳозира-оянда» ном мебарем. Барои осони кор аввал замони зикршудаи феълро дар забони модарии хеш мухтасар шарҳ медиҳем. Замони ҳозира - оянда амали доимии ба замони ҳозира алоқамандро мефаҳмонад, ки он кори доимӣ, маъмулии инсон аст. Диққат кунед:

1. Ман дар донишгоҳ таҳсил мекунам.

2. Падарам дар беморхона кор мекунад.

Чӣ хеле ки аз маънои ҷумлаҳои боло дарк карда истодаед, «дар донишгоҳ таҳсил кардан» ва «дар беморхона кор кардан» аз амали доимии шахсо хабар дода истодаанд. Чун амали доимӣ он машғулиятҳои номбаршуда дар гузашта иҷро мешуданд, ҳоло ҳам иҷро шуда истодаанд ва дар оянда низ иҷро хоҳанд шуд. Бояд кайд кард, ки «Замони ҳозира-оянда» ё худ «The present indefinite tense» инчунин амалеро ифода мекунад, ки маҳз ҳозир бояд иҷро шавад. Ба ҷумлаҳои зерин назар афканед:

1. Мо имрӯз ба деҳа меравем.

2. Парвиз бегоҳӣ меояд.

3. Шаҳло дар соати 5 дарсаҳро тамом мекунад.

Азбаски мо феълҳои модалӣ ва ёридиҳандаро шарҳ додаем, ҳоло замони ҳозира-ояндаи феълро бо истифодаи феълҳои асосӣ аз назар мегузаронем. Шумо огоҳ ҳастед, ки дар замони ҳозира феълҳои модалӣ ягон хел тағйирот қабул накарда буданд, феъли ёридиҳандаи «to be» шаклҳои «am», «is», «are» ва феъли ёридиҳандаи «to have» шаклҳои «have», «has» қабул карда буданд. Пас феълҳои асосӣ дар замони ҳозира чӣ гуна истифода мешаванд? Феълҳои асосӣ гуфта, он феълҳоеро меноманд, ки дар ҷумла ба таври мустакӣл амал карда метавонанд. Феълҳои асосӣ худашон дар танҳои метавонанд мафҳумеро ифода намоянд, маънии лозимиро доро бошанд. Биёед, як назари кӯтоҳе ба дарсҳои гузашта андохта, ба хотир орем, ки ҳангоми қироати матнҳо, иҷрои супоришҳо мо аллакай бо кадоме аз феълҳои асосӣ рӯбарӯ гардидаем. Ҳоло он феълҳоро дар зер бо тарҷумаашон мёорем, то ки бори дигар шумо онҳоро ба хотир оваред ва аз худ намоед.

answer-ҷавоб гуфтан, arrive - омада расидан, audit -тафтиш кардан, bake -пухтан(пухтани нон ва маҳсулоти нонӣ), call- ҷег задан, count - шумурдан, catch -қапидан, come -омадан, cook - пухтан (пухтани таом), eat - хӯрдан, fix - таъмир кардан, fight - ҷангидан, go - рафтан, give - додан, have - доштан, hear - шунидан, inform -хабар додан, to be married - оиладор шудан, play - бозӣ кардан, put - гузоштан, ride - савор шудан, read - хондан, run - давидан, study - таҳсил кардан, to be sure -боварӣ доштан, say - гуфтан, show - нишон додан, speak -сӯҳбат кардан, spend -сарф кардан, sing - суруд хондан, sleep - хобидан, sell -фурӯштан, spell - ҷарф ба ҷарф гуфтани калима, stay -истодан, smile - хандидан, think - фикр кардан, take -гирифттан, teach - омузонидан, talk - сӯҳбат кардан, tell - нақл кардан, use-истифода кардан, visit - зиёрат кардан, watch - тамошо кардан, work -кор кардан, write -

навиштан, wait for-интизор шудан, wash-шустан, walk- сайру гашт кардан, wear - пӯшидан (либосу пойафзолро).

Чӣ хеле ки аз рӯйхати боло аён гардид, шумо аллакай қариб 70 феъли асосиро медонед. Ҳоло бошад, тарзи истифодаи феълҳои асосиро дар замони ҳозира аз назар мегузаронем. Аввал яке аз феълҳои асосиро дар замони ҳозира тасриф намуда, тарҷумаи тоҷикии онро низ меорем.

I play -Ман бозӣ мекунам. We play - Мо бозӣ мекунем. You play - Ту бозӣ мекунӣ. You play - Шумо бозӣ мекунед. He plays – Ӯ бозӣ мекунад. They play - Онҳо бозӣ мекунанд. She plays - Ӯ бозӣ мекунад. It plays - Вай бозӣ мекунад.

Чӣ хеле ки аз тасрифи феъли «to play» аён гашт, дар замони ҳозира оянда феъл танҳо барои шахси сеюми танҳо (he, she, it) тағйир ёфта, ба худ бандаки «s» мегирад. **Мисолҳо:**

I think about my mother.

Ман дар бораи модарам фикр мекунам.

You tell me about your family.

Ту ба ман дар бораи оилаат нақл мекунӣ.

He visits his relatives.

Ӯ хешовандонашро зиёрат мекунад.

Акнун ба ҷумлаҳои зерин назар афканед:

Laylo talks to her sister.

Лайло бо хоҳари худ сӯҳбат мекунад.

My father works at the plant.

Падари ман дар завод кор мекунад.

The cat plays with a ball.

Гурба бо тӯб бозӣ мекунад.

Дар се ҷумлаи боло низ феълҳо бандаки «s» қабул кардаанд, зеро Лайло, падари ман, гурба низ аз номи шахси сеюми танҳо баромад карда истодаанд. Агар ба тарзи дигар маънидод кунем, вақте ки феълҳои тоҷикӣ бандаки «ад» қабул мекунанд, феълҳои англисӣ бандаки «s» қабул мекунанд.

Муқоиса кунед:

runs - медавад, sits - мешинад, drinks - менушад.

Қоидаҳои имлои бандаки «s»

Бандаки «s», ки дар замони ҳозира барои шахси сеюми танҳо дар охири феълҳо истифода мешавад, як қатор қоидаҳои худро дорад:

1. Дар охири феълҳои «do» ва «go» дар шакли «es» ҳамроҳ мешавад.

Мисолҳо:

Madina goes to the market. Shabnam does her work very well.
Мадина ба бозор меравад. Шабнам кори худро хеле хуб иҷро мекунад.

2. Агар дар охири феъл овозҳои ҳамсадои бечаранг, хусусан, овозҳои ҳамсадои «к», «р», «т» қарор дошта бошанд, бандаки «s» ҳамроҳ мешавад ва «с» талаффуз карда мешавад. Лекин агар дар охири феълҳо овозҳои ҳамсадои ҷарангдор ва садонокҳо қарор дошта бошанд, бандаки «s» ҳамроҳ карда шуда, «з» хонда мешавад.

Мисолҳо:

Work - works - кор мекунад. Help - helps - ёри мерасонад. Cut - cuts - мебурад. Cleans - cleans - тоза мекунад. Swim - swims - оббозӣ мекунад.

3. Агар дар охири феълҳо овозҳои ҳамсадои шавшувдори «s», «ch», «sh», «x» қарор дошта бошанд, бандаки «s» дар шакли «es» меояд ва [из] хонда мешавад. **Мисолҳо:**

kiss - kisses - мебӯсад. wish - wishes - орзу мекунад.

catch - catches - меқапад. fix - fixes - таъмир мекунад.

4. Агар дар охири феълҳо садонокҳои «у» қарор дошта бошад ва ҳарфи пеш аз охирин ҳамсадо бошад, аввал садонокҳои «у» ба садонокҳои «i» иваз карда мешавад ва баъд бандаки «es» ҳамроҳ карда мешавад.

study - studies - таҳсил мекунад.

Хулоса, қоидаҳои ҳамроҳ кардани бандаки «s» дар охири феълҳо ва талаффузи он ба қоидаҳои ҳамроҳшавии бандаки «s» дар охири исмҳо ва тарзҳои талаффузи он монанд мебошанд. Барои осонии кор мавзӯи «ҷамъбандии исмҳо»-ро ба хотир оред.

ПЕШОЯНДҲОИ САМТ

Аз дарсҳои гузашта мо бо пешояндҳои макон (in, on, under, behind...) нағз ошно ҳастем. Ҳоло бошад, замони ҳозира-ояндаи феълро бо истифодаи пешояндҳои самт аз назар мегузаронем.

Пешоянди «to»

Пешоянди «to» ҳаммаъно бо пешоянди «ба»-и тоҷикӣ мебошад.

Мисолҳо:

I go to the garden.

She goes to the park.

Ман ба боғ меравам.

Ў ба парк меравад.

Дар ҳамаи мисолҳои боло ҳангоми ифода намудани самти ҳаракат пас аз пешоянди «to» артикли муайяни «the» омадааст. Лекин ҳолатҳои низ дучор меоянд, ки пас аз пешоянди «to» артикли «the» намеояд.

Мисолҳо:

I go to school.

She goes to work.

Ман ба мактаб меравам. Ў ба кор меравад.

Ҳамчунин пеш аз калимаҳои «church»-(калисo), «college» (донишгоҳ), «bed» - (қат, рахти хоб) низ пешоянди «to» бе артикли «the» истифода мешавад.

Ба ҷумлаи зерин нигаред:

I go home. Ман ба хона меравам.

Яъне пеш аз калимаи «home» на пешоянди «to» ва на артикли «the» омадааст. Ҳолатҳои зикршударо дар хотир нағз ниғаҳ доред.

Пешоянди «into» [инту]

Пешоянди мазкур бо пешояндҳои тоҷикии «ба даруни», «ба дохили» ҳаммаъно мебошад.

Мисолҳо:

She puts her pencils into the pencil-box.

Ў қаламҳояшро ба даруни қаламдон мегузорад.

The workers go into the plant.

Коргарон ба дохили корхона мераванд.

Пешоянди «from» [фром]

Ин пешоянд бо пешоянди тоҷикии «аз» ҳаммаъно мебошад. The children come from the kindergarten. Кӯдакон аз боғчаи бачагон меоянд. Rustam comes from the shop. Рустам аз мағоза меояд.

ФЕЪЛҲОИ ТАРКИБӢ

Дар забони англисӣ дар баробари феълҳои мустақил феълҳои таркибӣ низ вучуд доранд. Дар забони тоҷикӣ феълҳои давидан, қапидан, хӯрдан, нӯшидан, сохтан, пухтанро метавон ба феълҳои мустақил нисбат дод. Лек феълҳои ёрӣ додан, давом додан, ёд гирифтан, одат кардан, қасд кардан, сурат гирифтан, либос кашидан, шона карданро ба гурӯҳи феълҳои таркибӣ нисбат ме- диҳанд. Зеро онҳо аз ду қисм иборат ҳастанд. Ҳоло феълҳои таркибии забони англисиро аз назар мегузаронем.

to have breakfast - наҳорӣ кардан
to have dinner - хӯроки пешин хурдан
to have supper-хӯроки шом хурдан
to have a rest-истироҳат кардан
to have a good time - вақтро хуш гузаронидан
to be angry - хашмгин шудан, хафа шудан
to be hungry - гурусна будан, гурусна шудан
to look at - нигоҳ кардан
to look for - ҷустуҷӯ кардан, кофтан
to wait for-интизор шудан

Дар боло мо даҳ феъли таркибиро мисол овардем ва ҳамаи он феълҳо бо ҳиссаҷаи «to» омадаанд, зеро мо онҳоро дар шакли номуайян овардем. Ҳангоми дар замони ҳозира истифода кардани феълҳо ҳиссаҷаи «to» дар мавридҳои лозимӣ пеш аз он феълҳо наомаданаш ҳам мумкин аст. Ҳангоме ки феълҳои таркибӣ дар замони ҳозира истифода мешаванд, бандаки «s» дар қисми якуми феъли таркибӣ ҳамроҳ мешавад.

Мисолҳо:

Looks for - ҷустуҷӯ мекунад.

I have breakfast at seven o'clock. - Ман дар соати 7 наҳор меҳӯрам.

He has supper - ӯ хӯроки шом меҳӯрад.

Munira has a rest in the garden.

Мунира дар боғ истироҳат мекунад.

Дар феълҳои таркибие, ки бо феъли «to be» сохта шудаанд, вобаста ба шахсу шумора «to be» ба «am», «is», «are» табдил меёбад.

Мисолҳо:

I am angry because I haven't any friends in my new neighbourhood.

Ман хафа ҳастам, баром он ки дар маҳаллаи навам ягон рафиқ надорам.

She is married and has two sons.

ӯ оиладор аст ва ду писар дорад.

Ҳангоми истифодаи феълҳои таркибии «look at» ва «wait for» ҳам бандаки «s» дар охири қисмати якуми он феълҳо ҳамроҳ карда мешавад.

She looks at that picture. ӯ ба он сурат менигарад.

I look at those boys. Ман ба он бачаҳо менигарам.

Ozoda waits for her sister. Озода хоҳарашро интизор аст.

Инак, мо якчанд феълҳои таркибиро дар замони ҳозира истифода намудем ва дар оянда инчунин кӯшиш мекунем, ки дар

қатори феълҳои мустақил аз феълҳои таркибӣ низ истифода кунем.

ЗАРФИ ЗАМОН

Вақте ки суҳан дар бораи замонҳои феъл меравад, наметавон аз зарфи замон сарфи назар намуд. Зеро маҳз зарфҳои замон вақти иҷро шудани амалро муайян мекунанд. Зарфҳои замонро дар забони англисӣ «Time adverbials» меноманд. Зарфҳои замони ҳозира ба ду гурӯҳ ҷудо мешаванд: зарфҳои замони муайян ва зарфҳои замони номуайян. Зарфҳои замони муайян, ки дар замони ҳозира истифода мешаванд, инҳоянд: today - имрӯз, in the morning - саҳарӣ, in the afternoon - рӯзона, in the evening - бегоҳӣ, this year - имсол, this month - ҳамин моҳ, this week - ҳамин ҳафта ва ғайра. Зарфҳои дар боло зикршуда одатан дар охири ҷумла истифода мешаванд.

Мисолҳо:

I brush my teeth in the morning.

Ман дандонҳоямро дар саҳарӣ чутка мезанам.

We have six classes today.

Мо имрӯз шаш дарс дорем.

She watches TV in the evening.

Ӯ бегоҳӣ телевизор тамошо мекунад.

Her mother comes here every week. Модари ӯ ҳар ҳафта инҷо меояд.

Зарфҳои замони номуайян аз инҳо иборатанд:

every day - ҳар рӯз, always - ҳамеша, доим, often-зуд-зуд, sometimes - гоҳ-гоҳ, баъзан, seldom - гоҳ-гоҳ., аҳёнан, usually - одатан.

Аз зарфҳои замони номуайян зарфи «every day» метавонад, ки ҳам дар аввал ва ҳам дар охири ҷумла қарор дошта бошад. Зарфи «sometimes» одатан дар аввали ҷумла меояд. Зарфҳои боқимонда бошанд, асосан пеш аз феъл меоянд.

Мисолҳо:

Every day she comes to me. Ӯ ҳар рӯз ба назди ман меояд.

I always help my friends. Ман ҳамеша ба рафиқонам ёрӣ медиҳам.

Мисолҳои дигар:

They often visit that supper-market. Sometimes we swim in the river. It seldom sleeps under the sofa. We usually read Tajik books.

ИСТИФОДАИ ЯҚҶОЯИ ФЕЪЛҶОИ АСОСИ ВА ШАКЛИ НОМУАЙЯНИ ФЕЪЛ

Шақли номуайяни феъл дар забони англисӣ «**infinitive**» ном дорад. Он ба саволи «чӣ кор кардан» ҷавоб медиҳад. Асосан шақли номуайяни феъл бо ҳиссаҷаи «to» истифода мешавад. Мо дар дарсҳои гузаштаамон шақли номуайяни феълро бо феълҳои модалӣ кор фармуда будем. Он ҷо мо дида будем, ки пас аз феълҳои модалӣ шақли номуайяни феъл бе ҳиссаҷаи «to» меояд.

I can read. You must work.

Ман хонда метавонам. Ту бояд кор кунӣ.

Пас аз феълҳои асосӣ бошад, шақли номуайяни феъл бо ҳиссаҷаи «to» истифода мешавад.

I like to read.

Ман хонданро дӯст медорам.

You want to work.

Ту кор кардан мехоҳӣ.

Мисолҳои дигар:

I like to tell you an interesting story. She wants to help you. I hate to get up early in the morning.

Ҷамаи он мисолҳои, ки мо то ин дам дар замони ҳозира истифода кардем, дар шақли тасдиқӣ қарор доштанд. Акнун дар замони ҳозира ҷумлаҳои инкориро аз назар мегузаронем. Барои ба даст овардани шақли инкории ҷумлаҳо дар замони ҳозира мо аз феълҳои ёридиҳандаи «do» истифода мекунем. Ин ҷо ҳамчунин ҳиссаҷаи инкории «not» кор фармуда мешавад. Аз феълҳои ёридиҳандаи «do» ва ҳиссаҷаи инкории «not» ибораҳои инкории «do not» ва «does not» ҳосил мешаванд, ки мухтасаран «don't» ва «doesn't» навишта мешаванд. Акнун диққат кунед, ки кай мо аз ибораи «don't» ва кай аз ибораи «doesn't» истифода мекунем.

I don't go to school.

Ман ба мактаб намеравам.

You don't help me.

Ту ба ман ёрӣ намедиҳӣ.

He doesn't play with us.

Ӯ бо мо бозӣ намекунад.

She doesn't wash my shirt.

Ӯ куртаи маро намешуяд.

Мисолҳои дигар:

Munira doesn't clean her room. Tolib and Anvar don't study well. His father doesn't fix our car. Their dog doesn't bark at night. The boys don't paint the wall. The baby doesn't like tea, he likes milk.

Чй тавре ки аз мисолҳои болой аён аст, бо шахси сеюми танҳо (he, she, it) ибораи «doesn't» ва бо дигар шахсҳо ибораи «don't» истифода бурда мешавад. Бори дигар ёдовар мешавем, ки асосан шакли инкории ҷумлаҳо дар замони ҳозира ба воситаи феъли ёридиҳандаи «to do» ва ҳиссаҳои инкории «not» сохта мешавад. Лекин ҳолатҳои ҳам дучор меоянд, ки бе феъли ёридиҳандаи «to do» ва ҳиссаҳои инкории «not» ҷумлаҳои инкории замони ҳозира сохта мешаванд. Ҳолати зикршуда он вақт рӯй медиҳад, ки агар дар ҷумла аз зарфи номуайяни - «never» ва аз ҷонишини манфии «nobody» истифода шуда бошад. Зарфи номуайяни «never» ба тоҷикӣ «ҳеҷ гоҳ», «харгиз» ва ҷонишини манфии «nobody» бошад, «ҳеҷ кас», «ҳеҷ кӣ», «касе» тарҷума мешавад.

Мисолҳо:

I never forget my friend Faridun.

Ман ҳеҷ гоҳ рафиқам Фаридунро фаромӯш намекунам. They never help us.

Онҳо ҳеҷ вақт ба мо ёрӣ намекунанд. Shabnam never plays with her sister. Шабнам ҳаргиз бо хоҳари худ бозӣ намекунад. Nobody knows this man. Ҳеҷ кас ин мардро намедонад.

Агар ҷумлаҳои англисии болоро бо тарҷумаҳои тоҷикиашон муқоиса кунем, аён мегардад, ки дар ҷумлаҳои инкории тоҷикӣ ҳам ҷонишинҳои манфии «ҳеҷ кас», «ҳеҷ кӣ», «касе» ва ҳам зарфҳои номуайяни «ҳеҷ вақт», «ҳеҷ гоҳ», «харгиз» ва бар зами онҳо боз ҳиссаҳои инкории «на» кор фармуда мешавад. Лек дар ҷумлаи инкории англисӣ дар чунин маврид ҳиссаҳои инкорӣ истифода намешавад. Мисолҳои дигар:

Sobir never goes to work in time. They never change their habit. Nobody likes him in the yard. Nobody gives them money and food.

Шакли саволи ҷумлаҳо дар замони ҳозира, аниқтараш дар замони ҳозира-оянда ба воситаи феъли ёридиҳандаи «to do» дар шакли «do» ва «does» сохта мешавад.

Do you go to the market? Ту ба бозор меравӣ?

Yes, I go to the market. Ҳа, ман ба бозор меравам.

Yes, I do. Ҳа.

Ба ҷумлаи саволи мазкур мо ҳам ҷавоби пурра ва ҳам ҷавоби мухтасар додем. Ба саволҳои минбаъда бошад, ҷавобҳои мухтасар хоҷем дод.

Do you help me? Yes, I do. Ту ба ман ёри мерасонӣ? Ҳа.

Do they come early? No, they don't. Онҳо барвақт меоянд? Не.

Мисолҳои дигар:

Does Parvina like an ice cream? Yes, she does. Do Sobir and Anvar work with you? No, they don't. Do the boys swim in the river? No, they don't. Do you change your plans? No, I don't. Does his cat fight with a dog? Yes, it does. Does your sister bake a sweet cake? No, she doesn't. Do we watch that interesting film? Yes, you do. Do they go to the park or to the cinema? They go to the park. Does she help her mother or her sister? She helps her mother.

Инак,мо бо чандин ҷумлаҳои саволи ошно гардидем ва онҳо асосан саволҳои умумӣ ва алтернативӣ буданд. Акнун бо тарзи сохта шудани саволҳои махсус дар замони ҳозира-оянда, «The present indefinite tense» шинос мешавем. Дар саволҳои умумию алтернативӣ дар аввали ҷумла «do» ва «does» қарор доштанд. Дар саволҳои махсус бошад, дар аввали ҷумла калимаҳои махсуси саволи меистанд. Ҳоло якчанд намуди саволҳои махсусро аз назар мегузаронем.

1. Калимаи саволи «What» - чӣ? чиро?

What do you do? We watch TV.

Шумо чӣ кор мекунад? Мо телевизор тамошо мекунем. What does she clean? She cleans the window. Ў чиро тоза мекунад? Ў тирезаро тоза мекунад.

2. «What» - чӣ хел? чӣ гуна? кадом?

What child do they like? They like a quiet child. Онҳо чӣ хел кӯдакро дӯст медоранд? Онҳо кӯдаки оромро дӯст медоранд.

3. «Where» - ба кучо?

Where does Sabrina go? She goes to the theatre.

Сабрина ба кучо меравад? Ў ба театр меравад.

Where do you send this letter? I send this letter to Moscow.

Ту ин мактубро ба кучо мефиристӣ? Ман ин мактубро ба Маскав мефиристам.

4. «Where» - дар кучо?

Where do your sons study? They study at school.

Писарони шумо дар кучо таҳсил мекунанд? Онҳо дар мактаби миёна таҳсил мекунанд.

5. «Whose» - аз они кӣ? аз они киро?

Whose dog do you feed? I feed my sister's dog.

Ту саги киро хӯрок медиҳӣ? Ман саги хоҳарамро хӯрок медиҳам. Whose shop does the auditor audit? The auditor audits my shop. Мағозаи киро муфаттиш тафтиш мекунад? Муфаттиш мағозаи маро тафтиш мекунад.

6. «When» - кай?

When does your mother come? She comes at 7 o'clock. Модари ту кай меояд? Ӯ дар соати ҳафт меояд. When do we go to the cinema? We go to the cinema in the evening. Мо кай ба кино меравем? Мо бегоҳӣ ба кино меравем.

7. «Whom» - киро?

Whom do you hate? I hate you. Ту киро бад мебинӣ? Ман туро бад мебинам. Whom does she wait for? She waits for her mother. Ӯ киро интизор аст? Ӯ модарашро интизор аст.

8. «Why» - барои чӣ? чаро?

Why do you steal things? Because I have no money.

Барои чӣ ту чизҳоро медуздӣ? Барои он ки ман пул надорам.

Why does Latofat go to the market? Because she wants to buy greenness.

Барои чӣ Латофат ба бозор меравад? Барои он ки ӯ мехоҳад кабудӣ харад.

TOUCHY TOPICS

In North America when people meet each other for the first time, they talk about things like family, work, school, or sports. They ask questions like «Do you have any brothers or sisters?», «Where do you work?», «What school do you go to», and «Do you like sports?»

They also ask questions like «Where do you come from?», and «Where do you live?». These are polite questions. They are not personal or private.

But some things are personal or private, and questions about them are not polite. People don't ask questions about a person's salary. They don't ask how much someone paid for something. It is OK to ask children how old they are, but it is not polite to ask older people their age. It is also not polite to ask people questions about politics or religion unless you know them very well. People don't ask unmarried people «Why are you single?» and they do not ask a married couple with no children «Why don't you have any children?»

DO YOU KNOW? THE 80»S (The eighties)

1980 - Ronald Reagan is elected President of the United States.

1981 - Prince Charles of Britain marries Lady Diana Spencer.

1982 - Italy wins the World Soccer Cup.

1983 - Sally K Ride becomes the first U S woman in space.

1984 - George Orwell's book becomes the best-selling book in North America.

1985 - Mikhail Gorbachev becomes leader of the USSR.

1986 - Spain and Portugal join the European Community.

1987 - Van Gogh's painting sunflowers sells for \$ 39,9 million.

1988 - Australia celebrates its 200th birthday.

1989 - East Germany opens the Berlin wall.

CONVERSATION

I

- Hello, Nasiba!
- Hi, Firuz!
- Nasiba, do you want to tell me anything about your family?
- Oh, yes, with pleasure.
- Is your family large?
- Yes, it is. I have two brothers and two sisters.
- Where does your father work?
- He works at the University. He teaches students.
- What is your mother?
- She is a nurse and works at the hospital.
- What can you tell about your sisters?
- My sister Anisa is a secretary, but my sister Nargis is a doctor.
- And what is about your brothers?
- They are schoolchildren.
- Does your grandmother live with you?
- No, she doesn't live with us. She lives with my aunt.
- Nasiba, do you like the members of you family?
- Of course! I like them very much.
- Do they like you?
- Certainly!
- I am glad to hear that.

II

- Shahzod, where do you go?
I go to the supermarket.
- What do you want to buy?
- I want to buy some milk and bread. Can I bring anything for you?
- Yes, please, if it isn't difficult, bring me some beer, please!
- How much do you want?
- Please, bring me six cans.
- Do you want anything else?
- No, thank you. What beer do you prefer?

– I prefer Bavaria beer. Ok, I bring Bavaria beer for you.

СУПОРИШҶО

I. Ҷумлаҳои зеринро ба англисӣ тарҷума кунед.

1. Назира ба модараш ёрӣ мерасонад. 2. Онҳо аз боғ меоянд. 3. Мо ба Маскав намеравем. 4. Ту дар донишгоҳ таҳсил мекуни? 5. Сорбон дар кучо кор мекунад? 6. Онҳо барои чӣ медаванд? 7. Шумо бо кӣ дар ҳавли бозӣ мекунед? 8. Падарат кай аз Хучанд меояд? 9. Онҳо чанд то пиёла мехаранд? 10. Саги Рустам дар дарё чӣ тавр шино мекунад? 11. Шумо чой менушед ё қаҳва? 12. Ту бо ҳамроҳии ман телевизор тамошо намекуни?

II. Феълҳои дохили қавсро дар шакли лозимиашон нависед.

Намуна Sabrina (to wash) her dress - Sabrina washes her dress.

1. Malika and Komron (to clean) the window. 2. We (to come) from the garden. 3. Our children (to play) in the yard themselves. 4. My mother (to bring) a recorder. 5. Mr Black (to buy) a bike for his son. 6. The cats (to like) to sleep under the chairs. 7. My grandmother (to tell) interesting stories every night. 8. Lola and her nephew (to visit) their relatives every Sunday. 9. My parents (to speak) a little English, but they usually (to speak) Tajik. 10. Madina usually (to have) breakfast at 7 o'clock on Sunday.

III. Ба ҷои нуқтаҳо калимаҳои зеринро гузored: what, where, who, when, whom, how many, which, how much, how.

1....tells me about this singer? I do. 2....does Mr. White live? He lives in London. 3....nieces and nephews has aunt Laylo? She has two nieces and two nephews. 4.... the boys bring from the market? They bring apples and potatoes.

5.... do you wait for? I wait for my friends. 6.... milk do you want to buy? I want to buy three bottles of milk. 7.... does your father go on Sunday? He goes to the forest. 8.... does Amin fix our TV? He fixes it in the evening. 9.... do Mansur and Karim play football? They play football perfectly. 10.... of your friends can jump higher? Shams can.

IV. Матни «Touchy topics»-ро бодикқат хонда тарҷума кунеду гӯед, ки оё пурсидани кадоме аз саволҳои поён дар Амрикои Шимолӣ аз рӯи одоб аст ё кадом саволҳоро пурсидан хуб нест?

1. What does your wife do? 2. Do you believe in God?
3. How much money do you earn? 4. How many children do you have?
5. Why aren't you married? 6. Do you like baseball? 7. How old are you, Mr. Lee? 8. Are you a Democrat or Republican? 9. How much is your watch?

ЛУФАТ

age - синну сол
ask - пурсидан
become - шудан
believe - бовар кардан, эътиқод доштан
best-selling - зудхар, тез бафурӯшраванда
bring-овардан
brush - чутка, чутка задан
by-бавоситаи
celebrate - ҷашн гирифтан
changing-иваз намудан
community-иттифоқ, ҷамъият
counter - ҳисобчӣ, бухгалтер
cup-пиёла, ҷом (кубок)
couple-ҷуфт
each other-яқдигарро
early -барвақт
earn - пул кор кардан
east - шарқ, шарқӣ
elect-интихоб кардан, интихоб шудан
for the first time - бори аввал
get up - аз хоб хестан
God-Худо
habit-одат
hate-бад дидан
how old-чандсола
join - муттаҳид шудан
kindergarten -боғчаи бачагон
leader-роҳбар
like-дӯстдоштан, мисли
meet-вохӯрдан
north - шимол, шимолӣ
nurse - доя
of course -албатта
paid-асоси замони гузаштаи «рау»-харидан
picture - расм, сурат
personal- шахсӣ
politics - сиёсат
polite -гуворо, хуш, бонафосат

potatoes - картошка
prince - шоҳзода
private- шахсӣ, махфӣ
religion - дин
secretary - котиба
single - танҳо, муҷаррад
someone - касе, ягон кас
space - ғазо, кайҳон
train - поезд, қатора
want - хостан
win - ғалаба қардан, буридани бозӣ

ДАРСИ ШОНЗДАҲУМ

1. Дараҷаи муайяни ва номуайяни дар исмҳо. .
2. Вақт.
3. Ҷумлаҳои пайрави сабаб ва пуркунанда.

ДАРАҶАИ МУАЙЯНИ ВА НОМУАЙЯНИ ДАР ИСМҲО

Дар дарсҳои гузаштаамон мо аллакай бо мавзӯи исм ошноӣ пайдо карда, оид ба ҷамъбандии исмҳо, исмҳои шумурдашаванда ва шумурданашаванда маълумот гирифта будем. Мавзӯи дигаре, ки хоси исмҳо мебошад, ин дараҷаи муайяни ва номуайяни исмҳост. Дараҷаи муайяни исмҳо бо артикли «the» ва дараҷаи номуайяни онҳо бо артикли «a» ифода карда мешавад. Артикҳои номбаршуда низ дар дарсҳои гузашта ба мо вохӯрда буданд. Дар ин дарс бошад, мо кӯшиш мекунем, ки дар бораи онҳо маълумоти ҷамъатарафа диҳем.

Артикли номуайяни «a» дар шакли аслии худ, яъне «a» пеш аз исмҳои танҳо ва номуайяне меояд, ки бо ҷамъсадоҳо шурӯъ шуда бошанд. Агар исмҳо бо садонокҳо сар шуда бошанд, артикли номуайяни «a» дар шакли «an» меояд.

a dog - ҷағ	an apple - себ
a cat - гурба	an egg - тухм
a boy - бача	an animal - ҳайвон

Агар исмҳои номуайян бо садонокҳои «a», «e», «i», «o» сар шуда бошанд, пеш аз онҳо ҳамеша артикли «a» дар шакли «an» гузошта мешавад. Агар исмҳо бо садонокҳои «u» шурӯъ шуда бошанд, қоидаи мазкур риоя намешавад ва артикл дар шакли «a» меояд. Агар исмҳо бо садонокҳои «u» сар шаванд ва садонокҳои мазкур дар ҳиҷои қушода қарор дошта бошад, артикли номуайяни дар шакли «a» меояд. Лек агар исмҳо бо садонокҳои «u» сар шаванд ва он садонок дар ҳиҷои баста қарор дошта бошад, артикли номуайяни дар шакли «an» меояд.

a union - иттиҳод;	an umbrella - чатр
a university - донишгоҳ;	an uncle - амак

Артикли номуайяни, ки дар ду шакл онро дидем, аз калимаи «опе» ҳосил шудааст, яъне «а» ва «ап» ҳамчун артикл шаклҳои вайроншуда ё мухтасаршудаи ҳамон шумораи «опе» -(як) мебошанд. Азбаски артикли номуайяни маънои «як»-ро дорад, он асосан пеш аз исми номуайяни танҳо гузошта мешавад, яъне пеш аз он исме, ки мо дар бораи он бори аввал гап мезанем. Акнун мебинем, ки исмҳо бо истифодаи артикли номуайяни ба тоҷикӣ чигуна тарҷумаҳоро доро мебошанд.

a woman - зан, зане, як зан, ким-кадом зан

a house - хона, хонае, як хона, ким-кадом хона

Агар исмҳо дар шумораи чамъ қарор дошта бошанд, пеш аз онҳо артикли номуайяни «а» (ap) гузошта намешавад.

Муқоиса кунед:

a girl-духтар,

girls-духтарҳо

a bird - парранда,

birds -паррандаҳо

a stone - санг,

stones - сангҳо

Артикли муайяни «the» бошад, шакли мухтасаршудаи ҷонишини ишоратии «that» мебошад. Аз ин рӯ, он маънои ҷонишини «that»-ро дар худ таҷассум карда, метавонад бо маънои «ин», «он», «ҳамин», «ҳамон» фаҳмида шавад.

Таваҷҷуҳ намоед:

The dog - сағ, ин сағ, он сағ, ҳамин сағ, ҳамон сағ. The boy - бача, ин бача, он бача, ҳамин бача, ҳамон бача.

Мо ҳангоми тарҷумаи *исме*, ки бо артикли «the» омадааст, метавонем, ки калимаҳои «ин», «он», «ҳамин», ҳамон»-ро истифода накунем. Лекин бояд дар назар дошт, ки исми бо «the» омада, маҳз ҳамин ё ҳамон исмест, ки мо онро нағз медонем. Ду ҷумларо муқоиса мекунем:

1. A dog runs in the garden. Сағе дар боғ медавад.

2. The dog runs in the garden. Сағе дар боғ медавад.

Дар ҷумлаи якум сухан дар бораи он сағе меравад, ки мо тасодуфан дар боғ дучор омадем, аз онӣ кӣ будани он сағро намедонем. Сағи ҷумлаи дуюм бошад, сағи муайян аст, аниқтараш ё сағи мост, ё сағи ҳамсоия мост, ё худ сағест, ки мо онро нағз медонем.

Ҳоло бо истифода аз артикли номуайяни «а» (ap) ва артикли муайяни «the» порчаи матнро бо тарҷума меорем ва шумо диққат диҳед, ки чи тавр исмҳои дохили он порчаи матн аз ҳолати номуайяни ба ҳолати муайяни мегузарад. Тасаввур кунед, ки шумо аз тирезаи ошӯнаи баланде берунро тамошо доред. Ҳоло манзараи берунро қаламдод мекунем. I see a woman in the yard. The woman is pretty and young. She has a dress and a hat. The dress is

yellow and the hat is black. The woman has an umbrella too. The umbrella is green. There is a dog near the woman. The dog has a long tail and short ears. There is a girl near the dog. The girl has a ball. The ball is round and big.

Тарҷума:

Ман дар сахнаи ҳавлӣ зане(як зан)-ро мебинам. Зан (ҳамон зан) хушрӯй ва ҷавон аст. ӯ курта (як курта) ва кулоҳ (як кулоҳ) дорад. Курта (ҳамон курта) зард ва кулоҳ (ҳамон кулоҳ) сиёҳ аст. Зан (ҳамон зан) чатр ҳам дорад. Чатр (ҳамон чатр) сабз аст. Дар назди зан (ҳамон зан) саге (як саг) ҳаст. Саг (ҳамон саг) думи дароз ва гӯшҳои кӯтоҳ дорад. Дар назди саг(ҳамон саг) духтаре (як духтар) ҳаст. Духтар (ҳамон духтар) тӯбе (як тӯб) дорад. Тӯб (ҳамон тӯб) доирашакл ва калон аст.

Мо зимни тарҷумаи матни боло дар даруни қавсҳо ибораҳои иловагиро додем, то ки дараҷаи номуайяни ва муайянии исмҳои матни мазкурро шумо ба осони дарк намоед.

Ҳамин тариқ, артикли номуайянии «а» (an) пеш аз исмҳои шумурдашавандаи номуайяни танҳо кор фармуда шуда, артикли муайянии «the» бошад пеш аз исмҳои муайян ҳам дар шакли ҷамъ ва ҳам дар шакли танҳо меояд. Артикли муайянии «the» ғайр аз он ки пеш аз исмҳои муайян меояд, боз дар чандин лаҳзаҳои дигар низ истифода мешавад:

1. Исмҳои, ки дар зоти худ ягона ҳастанд, ҳамеша бо «the» меоянд. The sun-офтоб, the earth – замин, the moon - моҳтоб, the sky - осмон

2. Пеш аз номҳои ҷуғрофӣ:

The Volga - дарёи Волга, the Pamirs - қуҳҳои Помир, the Black sea - Баҳри сиёҳ.

3. Пеш аз номи баъзе аз давлатҳо: the United States-Иёлоти Мутаҳида, the Soviet Union-Иттиҳоди Шуравӣ.(собиқ)

4. Пеш аз дараҷаи олии сифатҳо: the best friend - рафиқи бехтарин, the highest building - бинои баландтарин.

5. Пеш аз шумораҳои тартибӣ: the first time - дараҷаи аввал, the ninth house -- хонаи нӯҳум.

6. Пеш аз лаҳзаҳои рӯз: in the morning – саҳарӣ, -in the afternoon - рӯзона, in the evening – бегоҳӣ.

Дар боло мо якчанд ҳолатҳои дар ибораву ҷумлаҳо истифода шудани артикли муайянии «the»-ро шарҳ додем.

Ҳамчунин лаҳзаҳои низ ҳастанд: ки артикли муайянии «the» пеш аз исмҳо намеояд.

1. Пеш аз исмҳои хос, номи одамон, шаҳрҳо ва ҳайвонот.
Мисолҳо:

Anvar is my friend. Salimov is a good worker. Moscow is a beautiful city.

1. Пеш аз номи фаслҳои сол ва пеш аз номи моҳҳо низ артикли «the» истифода намешавад.

Summer is my favorite season. I must go to London in May. Monday is the second day of the week. We usually watch TV on Sundays.

ВАҚТ - TIME

Дар забони англисӣ бо саволҳои зерин аз вақт пурсон мешаванд:

1. What time is it?	Соат чанд аст?
2. What is the time?	Соат чанд аст?
Ҳоло аз соати 10 то 11 ҳисоб карда меравем.	
10.00 It is 10 o'clock.	Соат 10 аст.
10.05 It is 5 (minutes) past 10.	Соат аз 10 панҷ то (дақиқа) гузашт.
10.10 It is 10 past 10.	Аз даҳ даҳто гузашт.
10.15 It is a quarter past 10.	Аз даҳ понздаҳ то гузашт.
10.20 It is 20 past 10.	Аз даҳ бист то гузашт,
10.25 It is 25 past 10.	Аз даҳ бисту панҷ то гузашт.
10.30 It is half past 10.	Даҳуним.
10.35 It is 25 to 11.	Бисту панҷ то кам 11.
10.40 It is 20 to 11.	Бист то кам 11.
10.45 It is a quarter to 11.	Понздаҳ то кам 11.
10.50 It is 10 to 11.	Даҳ то кам 11.
10.55 It is 5 to 11.	Панҷ то кам 11.
11.00 It is 11 o'clock.	Соат ёздаҳ.

Акнун баъзе аз нуктаҳои заруриро шарҳ медиҳем. Мо ҳангоми ҷавоб додани вақт аввал бо калимаи «o'clock» дучор омадем. Он шакли мухтасари ибораи «of o'clock» буда, аз пешоянди «of», ки мансубиятро мефаҳмонад ва калимаи «clock», яъне «соат» иборат аст. Бо мурури замон аз ибораи «of o'clock» ҳарфи «f» афтидиву калимаи «o'clock» ҳосил шудааст ва ин калима ҳангоми ифода намудани соатҳои расо кор фармуда мешавад.

Ҳангоми ҳисоб кардани вақт аз соати расо то ним (аз 10.00 то 10.30) мо аз калимаи «past» истифода кардем ва он маънои «гузашт»-ро дорад. Калимаи «minutes», ки шакли ҷамъи калимаи «minute» мебошад, «дақиқа» тарҷума мешавад. Аз ин калима ҳоҳем истифода мекунем, нахоҳем не. Барои шумораи «понздаҳ»

калимаи «quarter» истифода мешавад, ки «чоряк» тарчума мешавад. Калимаи «half «ним» тарчума мешавад. Калимаи «to» дар ин ҷо бо калимаи «кам» ҳаммаъност.

Мисолҳои дигар:

- 6. 07 It is seven past six,
- 7.22 It is twenty two past seven.
- 8.49 It is eleven to nine.

Хотиррасон мекунем, ки ҳангоми гуфтани вақт гоҳо танҳо аз рақамҳо истифода мекунанд.

- 9.15-nine fifteen 10.30-ten thirty
- 12.20 - twelve twenty

Ҳангоми ҷавоб гуфтан ба соат аз ҳарфҳои «a.m.» ва «p.m.» ҳам истифода мебаранд. Ҳарфҳои мазкур шаклҳои мухтасаршудаи ибораҳои латинии «ante meridiem»- (то нисфирӯзӣ), ва «post meridiem» - (баъди нисфирӯзӣ) мебошанд. «a.m.» он вақт кор фармуда мешавад, ки соат аз 12 шаб то 12 рӯз дар назар дошта шавад, «p.m.» бошад, аз 12 рӯз то 12 шабро ифода мекунанд.

Мисолҳо:

- 2 a.m. Соати дуи шаб
- 2 p.m. Соати дуи рӯз
- 5 a.m. Соати панҷи саҳар
- 5 p.m. Соати панҷи бегоҳ

Ҳангоми саволу ҷавоб бо вақт ҳамчунин ҷумлаҳои зерин низ истифода шуданашон мумкин аст:

My watch is three minutes fast. Соати ман се дақиқа пеш мегардад.

My watch is five minute slow. Соати ман панҷ дақиқа қафо мегардад.

My watch is correct. Соати ман дуруст мегардад.

Анун бо истифода аз соатҳо якчанд ҷумла дар замони ҳозира - оянда месозем.

They come at 7 o'clock. She goes to the shop at six o'clock. Shahnoz brings my book at a quarter past four. Sorbon doesn't finish his classes at half past two, he finishes them at three o'clock. When do they go to the cinema? They go to the cinema at four o'clock. What time does Nodira watch TV ? She usually watches TV at half past nine.

ҶУМЛАИ ПАЙРАВИ САБАБ

Дар забони англисӣ ҷумлаи пайрави сабаб бо сарҷумла ба воситаи пайвандаки «because» пайванд мегардад.

Mirzo goes to Italian restaurants because he likes Italian food.
Мирзо ба тарабхонаҳои итолиёӣ меравад, барои он ки ӯ хӯрокҳои итолиёиро дӯст медорад.

We often try to speak English at home because we want to improve our knowledge on it. Мо дар хона бисёртар кӯшиш мекунем, ки англисӣ гап занем, барои он ки мо донишамонро оиди он беҳтар кардан мехоҷем.

Мисолҳои дигар:

They don't buy in Holland supermarket because it's prices are very expensive. I don't like to play with them because they are bad boys.

ҶУМЛАИ ПАЙРАВИ ПУРКУНАНДА

Ҷумлаи пайрави пуркунанда бо сарҷумла ба воситаи пайвандаки «that» - (ки) пайваст мешавад.

I know that they don't drink green tea. Ман медонам, ки онҳо чойи кабуд наменӯшанд. We see that you are very busy. Мо мебинем, ки шумо хеле банд ҳастед.

Мисолҳои дигар:

My father says that he can play football perfectly. I know that you are not a student.

Ҷумлаи пайрави пуркунандаро бо сифати амриӣ феъл ва феълҳои модалӣ ҳам истифода кардан мумкин аст.

Tell them that I must work at night.

Ба онҳо гӯй, ки ман бояд шабона кор кунам.

Tell your sister that she must bring my watch.

Ба хоҳарат гуй, ки ӯ бояд соати маро орад.

Tell to the teacher that Anvar is ill.

Ба муаллим гуй, ки Анвар бемор аст.

UNUSUAL CUSTOMS

On the evening of February 3rd, people in Japanese families take one dried bean for each year of their age and throw the beans on the floor, shouting «Good luck» in «Evil spirits out». This is known as «Set-subun», a time to celebrate the end of winter and the beginning of Spring.

Before the Chinese New Year, many Chinese families burn the picture of their kitchen god- Tsao Chen, to bring good luck. When New Year's Day comes, they put a new picture of Tsao Chen on the wall.

When American women get married, they sometimes follow an old custom in choosing what to wear on their wedding day. The custom

says the bride must wear «something old, something new, something borrowed and something blue». This is to bring good luck.

Before Lent (a time on the Christian calendar), the people of Pontre, Italy, eat an omelet made with 1 000 eggs. People can not eat meat or diary product during Lent, so they try to use up these things before Lent begins.

When Winter ends in Czechoslovakia, children make a straw man called «Smrt», which is a figure of death. Then they burn it or throw it in the river. After they destroy it, they carry flowers home to show the arrival of Spring.

January 17th is St Anthony's Day in Mexico. It is a day when people bring their animals to church. But before the animals go into the church, the people dress them up in flowers and ribbons. This ceremony is to protect people's animals.

DO YOU KNOW? JAPAN An economic miracle

Japan is one of the most adaptable nations on Earth. In 1945 two atomic bombs fell on Hiroshima and Nagasaki and left Japan in ruins. But today Japan has the second largest economy in the world. Japan's list of achievements is impressive, it builds more ships and makes more cars and motorbikes than any other country, one out of every three television sets in Britain is made in Japan. It is the most famous country in the world for audio, video and photographic equipment and is a world leader in many areas of new technology. It is not surprising that the Japanese are proud of their achievements.

CONVERSATION

I

- Komron, have you many or few relatives?
- Oh, I have many relatives.
- Do they live in Dushanbé?
- Yes, some of them live in Dushanbe, but some of them live in other cities.
- Have you any cousins?
- Yes, I have four cousins? -What do they do?
- My cousins Nodira and Ashraf are students, but my cousins Nigora and Surush are schoolchildren.
- Where do their parents work?
- Nodira's father is a baker and Nigora's father is a policeman. But their mothers are housewives.

- Have you any relatives in other countries?
- Yes, I have some relatives in Russia and other republics of former Soviet Union.
- Tell me please, about some of them.
- For example, my aunt Sharifa lives in Kharkov, the Ukraine. She often writes to me.

II

- Barno, when do you usually get up in the morning?
- On weekdays I usually get up at six o'clock, but on weekends, I get up at seven or eight.
- Do you do your morning exercises?
- No, I don't. I am lazy. But what about you Adiba?
- I like to do my morning exercises. They help me very much and I feel fine from morning till night.
- What time do you have breakfast?
- I have it at seven thirty. And you?
- I have breakfast at eight o'clock.
- What do you do on your weekends?
- I usually watch TV or walk with my dog Alopax in the yard and play with my neighbors.
- When do you go to bed?
- I go to bed at eleven or twelve o'clock.

СУПОРИШҶО

I. Феълҳоро аз қавс озод намуда, дар шакли лозимиашон нависед.

Намуна:

Latofat (to say) that she (to go) to the park. - Latofat says that she goes to the park.

1. I (to go) to the market and (to buy) some meat.
2. They don't (to come) here because they (to work) in their garden.
3. Lola (to tell) that her brother (to speak) English very well.
4. Our neighbour (to sell) his old flat because he (to buy) a new flat.
5. Nasiba (to say) that her mother (to bake) a wonderful cake.
6. I (to know) that she (to love) me.
7. You (to help) me because you are my close friend.
8. Malika (to know) that Nodira (to hate) her.
9. I often (to help) my mother because I (to like) her very much.
10. Our dog doesn't (to like) meat, but it (to eat) sausage with pleasure.

II. Ба ҷои нуқтаҳои артикҳои «а», «ан» ва «the»-ро гузоред.

1. We see... big white cow in... garden.
- 2.... girls know that... teacher comes.
3. Sabrina is... pretty girl.
- 4.... dog is behind... tree.
5. My sister

wants to buy... new dress. 6.... boy looks for her mother. 7.I see... apple in this picture. 8.... woman has... umbrella. 9.... cats sleep on... box. 10. Where is... teacher?

III. Дар зер вақт ба воситаи рақамҳо дода шудааст. Онро хаттӣ ифода кунед.

Намуна: 10.30-half past ten.

4.25, 6.16, 9.45, 8.02, 7.12, 6, 50, 6.18, 2.20, 11.40, 7.30, 8.10, 8.40, 12.15, 3.00.

IV. Аз рӯи матни «Unusual customs» ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед:

1. What do the people do in Japan on the evening of February 3rd?
2. Whose picture do the people burn in China before the Chinese New Year?
3. What do they do when New Year's day comes?
4. What does the American custom say?
5. What omelet do the people eat in Italy before Lent?
6. What do the children do in Czechoslovakia when winter ends?
7. What day is January 17 th in Mexico?
8. What do people bring to church?

ЛУҒАТ

achievement - дастовард

Japanese - японӣ.ҷопунӣ,

adaptable - тез мувофиқшаванда

lazy - танбал

after - пас аз

left - асоси замони гузаштаи феъли «leave» -

тарк кардан, рафтан

arrival - омадан, фарорасӣ

list- рӯихат

bean - донаи лубиё

follow - риоя кардан

begin -сар кардан, сар шудан

for example - барои мисол

beginning-саршавӣ

former -собиқ, пешина

before - пеш аз

from morning till night - аз субҳ то шом

borrowed - қарз, чизи қарз гирифташуда

housewives - занҳои хонашин

bride - арус

impressive - диққатҷалбкунанда

called-ном дорад

made-soхта шудааст
ceremony - маросим
miracle - муъҷиза
choosing-интихоб
morning exercises - варзиши пагоҳирӯзӣ
custom - одат, расму оин
nation - миллат
dairy products - маҳсулоти ширӣ
omelet-тухмбирён, омлет
death-марг
protect-ҳифз кардан
destroy - нобуд кардан, вайрон кардан
proud - фахр кардан
dried- хушк
sausage - ҳасиб
economic – иқтисодӣ
schoolchildren - мактаббачаҳо
economy-иқтисодиёт
shout - фарёд задан
end - охир, тамом шудан
straw - пахол, қоқ
equipment-таҷҳизот
ruins -харобазор
evil - қуваи бадӣ
technology - технология
famous - машҳур
throw - партофтан
fell - асоси замони гузаштаи феъли «fall»-афтидан
to go to bed - хоб кардан
to try - кӯшиш кардан
feel - ҳис кардан
unusual - ғайриоддӣ, аҷоиб
figure - симо, сурат
wedding day - рӯзи туй арусӣ

ДАРСИ ҲАБДАҲУМ

1. The Present Continuous Tense

THE PRESENT CONTINUOUS TENSE

Замони мазкури феъл дар забони тоҷикӣ «замони ҳозираи давомдор» тарҷума мешавад. Ин замони феъл дар забони модарии мо аз сифати феълӣ ва феъли ёридиҳандаи «истодан» сохта мешавад. Масалан:

Ман бозӣ карда истодаам.

Ту китоб хонда истодаӣ.

Вай об оварда истодааст.

Замони ҳозираи давомдор, яъне «The Present Continuous Tense» дар забони англисӣ аз шаклҳои феъли ёридиҳандаи «to be» дар замони ҳозира: «am», «are», «is» ва сифати феълии замони ҳозира ба амал меояд. Таваҷҷӯҳ кунед:

I am going to the garden. Ман ба боғ рафта истодаам.

You are playing very well. Ту хеле хуб бозӣ карда истодаӣ.

He is washing his face. Ӯ рӯяшро шуста истодааст.

She is cleaning the room. Ӯ хонаро тоза карда истодааст.

It is running on the roof. Вай дар рӯи бом давида истодааст.

Замони ҳозираи давомдор амалеро ифода мекунад, ки дар айни иҷрошавӣ аст. Ё худ он коре, ки мо дар борааш бо замони ҳозираи давомдор сухан меронем, ҳангоми сухан рондани мо иҷро шуда истодааст.

Қоидаҳои имлои бандаки «ing»

Дар замони ҳозираи давомдор, вақте ки ба асоси феълӣ бандаки «ing» ҳамроҳ мешавад, баъзе аз феълҳои дучори тағйирот мегарданд.

Қоидаи 1.

Дар феълҳои, ки дар охирашон садоҳои «е» доранд ва он садонок хонда намешавад, пеш аз ҳамроҳ кардани бандаки «ing» садоноки «е» аз байн меравад.

take - taking; have - having; give - giving; live - living; shine - shining.

Мисолҳо:

He is taking my pen'cil, Ү қалами маро гирифта истодааст. The sun is shining. Офтоб дурахшида истодааст. They are living in London. Онҳо дар Лондон зиндагӣ карда истодаанд.

Қоидаи 2.

Агар феълҳо бо ҳамсадо тамом шуда бошанд ва ҳарфи пеш аз охиринашон садоноки кӯтоҳ бошад, пеш аз ҳамроҳ шудани бандаки «ing» ҳамсадои охирин ду бор навишта мешавад.

sit - sitting, swim - swimming, put - putting, shut - shutting, cut - cutting, dig - digging.

Мисолҳо:

The girls are swimming very quickly.

Духтарон хеле тез оббозӣ карда истодаанд.

I am cutting the paper.

Ман қоғазро бурида иситодаам.

The gardener is digging in the garden.

Боғбон дар боғ каланд карда истодааст (заминро гардонида истодааст).

Қоидаи 3.

Агар феъл бо садонки «е» тамом шавад ва ҳарфи пеш аз охирин садоноки «i» бошад, ҳар дуй он садонокҳо ба садоноки «у» иваз мешаванд ва пас бандаки «ing» ҳамроҳ карда мешавад: tie - tying, lie - lying

Rustam is tying Anvar's hands.

Рустам дастони Анварро баста истодааст.

Don't believe him, he is lying.

Ба ӯ бовар накунад, ӯ дурӯғ гуфта истодааст.

Каме болотар мо шарҳ додем, ки замони ҳозираи давомдор амалеро ифода мекунад, ки худи ҳозир иҷро шуда истодааст. Ҳамчунин замони ҳозираи давомдор боз метавонад он амалеро ифода кунад, ки давомнокиаш дурудароз бошад. Ҳоло дар замони ҳозираи давомдор ду чумларо муқоиса мекунем:

1. Nargis is reading a book. Наргис китоб хонда истодааст.

2. Nargis is studying at school. Наргис дар мактаб таҳсил карда истодааст.

Дар чумлаи якум он амали давомноке ифода шудааст, ки шояд баъд аз панҷ дақиқа тамом шавад. Дар чумлаи дуюм бошад, он

амали давомдоре ифода шудааст, ки шояд панҷ сол давом кунад. Мисолҳои дигар:

My son is studying at the University. Davron and Shabnam are living in Moscow. Her husband is driving a new taxi. Mansur and his wife are working at the plant.

Хотиррасон мекунем, ки боз як ҳолати ғайриоддии истифодаи замони ҳозираи давомдор дар забони англисӣ вучуд дорад. Ин ҳолат чунин аст, ки замони ҳозираи давомдор баъзан амалеро ифода мекунад, ки дар оянда иҷро хоҳад шуд. Чунин тарзи истифодаи замони ҳозираи давомдор он вақт сурат мегирад, ки дар бораи ягон чорабиниҳои муайяне дар ояндаи наздик сухан равад.

Мисолҳо:

Latofat is having a party on Sunday. Латофат рӯзи якшанбе ташкилӣ дорад.

I am arriving on 13 th December. Ман рӯзи 13 декабр расида меоям.

Чӣ хеле ки аз мисолҳои боло аён аст, он чорабиниҳо дар оянда вале дар вақти муайян иҷро хоҳанд шуд.

Акнун метавон хулоса намуд, ки замони ҳозираи давомдор се намуди амалро ифода мекунад:

1. Амалеро, ки ҳозир иҷро шуда истодааст ва шояд ҳоло қатъ шавад.

2. Амалеро, ки шояд кайҳо сар шуда бошад ва шояд муддати дароз давом кунад.

3. Амалеро, ки ҳоло шурӯъ нашудааст ва дар ояндаи наздик бояд шурӯъ шавад.

Дар замони ҳозираи давомдор шаклҳои феъли «to be», яъне «am», «is», «are» дар шакли мухтасар низ истифода мешаванд:

I am = I'm;

• You are=You're;

He is=He's;

We are=We're

She is = She's;

They are =They're;

It is= It's

Мисолҳо:

I'm working in the yard. She's helping her mother. We are smoking in the garden. It's jumping from the roof. They're swimming in the river.

A LETTER

Dear, mother!

I am writing to you from my hostel in London. We are not studying now, because today is Sunday. My roommates Linda, Laura, Svetlana are very interesting girls. I am living together with them and we are studying together at the University. My roommate Linda is American. She is from New York, the United States. Laura is Brazilian. She is from Recife, Brazil. Svetlana is Russian. She is from Moscow, Russia. Now we are all busy. Linda is ironing our clothes. Laura is washing our dishes. But Svetlana is cooking dinner for us. We are all from different countries, and we are good friends. That's why we always help each other.

I am sitting at the table near the window and writing the letter. The sun isn't shining today, it is snowing. The weather is cold. There are not many people in the street and am looking them through the window. Some children are playing in the yard. Some birds are sitting on the trees, they aren't flying and singing. I think they are hungry.

I am happy here, but to tell the truth, I am having a few problems. I am having difficulties with my English. But my roommate Linda is helping me. She speaks English very well, because she is American. So, mother, I am having a few problems in London, but I am happy. I am happy to study here, and I am happy to be together with my friends from different countries. Love, Dilbar.

DO YOU KNOW? HONG KONG

Position: On the south-east coast of China.

Population: 6,000,000

Capital: Victoria.

Currency: Hong Kong dollar.

Languages: Chinese (Cantonese) and English.

Government until 1997: British Crown Colony. After 1997- Part of Communist China.

Climate: Subtropical, it rains from May to September, Temperatures from 14 C in February to 30 C in July (August).

Main exports: clothing, electronic goods, clocks and watches, toys, plastic products.

CONVERSATION

I

- Hi, Davlat. This is Ozod, I am calling from Los – Ange les.
- From Los - Angeles? No kidding! What are you doing in Los- Angeles?
- I am here on vacation.
- Where are you staying in Los- Angeles?
- I'm staying in a hotel at a beach.
- How are you spending your time there?
- I'm spending my time very well. I am swimming every day.
- How is the weather in Los-Angeles?
- The weather is very hot.
- Is it raining?
- No, it is sunny.
- Are you having any problems?
- No, I am not having problems. I'm very happy. Our beach is Great! See you next month, Davlat!
- Good by, Ozod!

II

- Hello, Sabrina. This is Anisa. I am calling from Alma-ata.
- What are you doing in Alma-Ata?
- I am living here with my parents.
- Are you studying or working?
- I am studying at the University. And what are you doing in Du-shanbe?
- I'm working at the Insurance Company as a secretary.
- What are our classmates doing there?
- Nigina is studying at the Medical University, Shabnam is selling chewing gum and cigarettes in the market. But Madina is washing up in a cafe.
- Are you having a good time?
- No, I am having a hard time now. Because our company is very large and always very busy. That's why I am very busy. And what about your classes?
- My classes are not very difficult. But I am having some problems. I am new in this city and I have no close friends here.
- What are your parents doing?

– My father is driving a truck and my mother is teaching Russian at the Institute.

– All right, Sabrina. Let me give you my phone number. It's 42 -18-60 Call me, please. Don't forget me! Good bye!

– Thank you very much, Anisa. Bye.

СУПОРИШҶО

I. Чумлаҳои зеринро аз замони ҳозира-оянда ба замони ҳозираи давомдор гардонед.

Намуна:

Does she help her sister? Is she helping her sister?

1. The sun shines brightly. 2. He doesn't come from the garden. 3. What do you do there? 4. Does your friend play in the yard? 5. We don't wash our hands. 6. My dog swims very quickly. 7. How do you study at school? 8. They don't answer to our questions. 9. Do you read a book or watch TV?

10. Whom do you send this letter to?

II. Аз ҳар як чумлаи зерин яктоғи саволи махсус ҳосил кунед. Намуна:

The birds are singing on the tree -Where are the birds singing?

1. My grandfather is digging in the garden. 2. Nasim and his brother are fixing their kitchen sink. 3. The workers are coming from the plant. 4. The girls are dancing with their classmates. 5. I am writing this letter to my cousin. 6. They are putting their books into their bags. 7. The baby is playing in the crib. 8. The pupil is writing with a-pen. 9. Malika is washing their carpet without her sister. 10. Your friend is waiting for you outside the library.

III. Чумлаҳоро ба англисӣ тарҷума кунед.

1. Нодир мошинро хеле тез ронда истодааст. 2. Духтарҳо дар ҳавли нарақсида истодаанд. 3. Шумо ба кучо рафта истодаед? 4. Ту барои чӣ бо Анвар ҷанг карда истодаӣ? 5. Ту китоб хонда истодаӣ ё бозӣ карда истодаӣ? 6. Падари Мадина дар кучо кор карда истодааст? 7. Ҳоло борон борида истодааст. 8. Шодӣ бо падараш гап зада истодааст. 9. Онҳо чой нушида истодаанд ё қаҳва?

10. Мавлон бо кӣ ба бозор рафта истодааст?

IV. Аз рӯи матни « A Letter » ба саволҳои зерин посух гӯед.

Whom is Dilbar writing the letter to? 2. Whom is Dilbar living in the hostel with? 3. Where are Dilbar and her roommates studying? 4. Are the girls studying now? 5. What are Laura, Linda and Svetlana doing now? 6. What is Dilbar doing? 7. Where are some boys playing? 8.

Where are some birds sitting? 9. Is Dilbar having any problems? 10. What is Dilbar writing in her letter about?

ЛУФАТ

A long distance telephone call - гуфтугуи телефонии

байнишаҳрӣ

hotel-меҳмонхона

insurance company- ширкати суғурта

iron - дарзмол, дарзмол кардан

beach - канори баҳр (пляж)

it is raining - борон борида истодааст

safe - қаҳвахона

it is snowing - барф борида истодааст

capital-пойтахт

jump-чаҳидан

chewing gum - сақич

learn-омӯختан

cigarette - сигор, тамоку

lie - дурӯғ гуфтан

classes - дарсҳо

main exports - содироти асосӣ

classmate - ҳамсинф

No kidding —Шӯхи накун, ҳазл накун

climate-иқлим

Plastic products - молҳои пластикӣ

clothing - либос, либосворӣ

position - мавқеъ, ҷойгиршавӣ

coast - соҳил, соҳили баҳр

problem - мушкилӣ, проблема

Crown Colony-мустамликаи Бритониё

roommate - ҳамхона

currency - пул

smoke - тамоку кашидан

dear - азиз, меҳрубон

south - ҷануб, ҷанубӣ

die - ҳалок шудан, мурдан

stay - қарор гирифтан, воқеъ будан

different-гуногун

sunny-офтобӣ

dig - каланд кардани замин

that's why - бинобар ин
electronic goods - дастгоҳҳои электронӣ
tie - бастан
fly - парвоз кардан
together - якҷоя
girlfriend - дугона
to tell the truth - агар рост гӯем
Great - олицаноб, бузург
vacation - таътил, рухсатӣ
hard - мушқил, вазнин
hostel-хоброҳ

ДАРСИ ҲАЖДАҲУМ

1. The Past Indefinite Tense.

2. Феълҳои ёридиҳанда ва модалӣ дар замони гузашта. Ибораҳои «There is» ва «There are» дар замони гузашта.
3. Феълҳои асосӣ дар замони гузашта. Зарфҳои замон.

THE PAST INDEFINITE TENSE.

Дар дарсҳои гузашта мо бо ду намуди замони ҳозираи феъл дар забони англисӣ, яъне бо «замони ҳозира - оянда» - «The present indefinite tense» ва замони «ҳозираи давомдор» - «The present continuous tense» шинос шудем. Дар ин дарс бошад, замони нави феъл бо номи «The past indefinite tense» аз назар гузаронида мешавад. «The past indefinite tense» ба тоҷикӣ «Замони гузаштаи номуайян» тарҷума мешавад. Лекин аз рӯи вазифаву моҳияташ «The past indefinite tense»-и забони англисӣ ба «Замони гузаштаи наздик»-и забони тоҷикӣ мувофиқат менамояд. Пас мо «The past indefinite tense»-и англисиро минбаъд бо замони «гузаштаи наздик» ном мекорем. Замони гузаштаи наздик амалеро мефаҳмонад, ки дар гузашта иҷро гардидааст. Мо дар замони гузашта аввал феълҳои ёридиҳанда, феълҳои модалӣ ва муродифҳои онҳоро аз назар мегузаронем.

Феъли ёридиҳандаи «To be»

Феъли «To be» дар замони ҳозира се шакл дошт: «am», «are», «is». Дар замони гузашта бошад, он дорои ду шакл аст. Диққат кунед:

I was a student. - Ман донишҷӯ будам. You were in the garden. - Ту дар боғ будӣ. He was my friend. - Ӯ рафиқи ман буд. She was a pretty girl. - Ӯ духтари зебо буд. It was your dog. - Вай сағи ту буд. We were happy. - Мо хушбахт будем.

Чӣ хеле ки дида истодаед, «was» барои шахсҳои яқум ва сеюми танҳо (I, he, she, it) истифода шуда, «were» барои шахсҳои боқимонда ба қор меравад. Мисолҳои дигар:

Madina was in the yard. Sobir and his dog were under the tree. The girls were very happy because they were students. My cat was on the roof.

Чумлаҳои инкорӣ

I was not in Moscow. - Ман дар Маскав набудам. They were not doctors. - Онҳо духтур набуданд.

Мисолҳои дигар:

He wasn't a good boy. We weren't in the market. You weren't our neighbour. She wasn't pretty, she was ugly.

Чумлаҳои саволи

Was I a student then? Yes, you were.

Ман он вақт донишҷӯ будам? Бале.

Were they our friends? No, they weren't.

Онҳо рафиқони мо буданд? Не.

Мисолҳои дигар:

Were you in the shop? No, I wasn't.

Was she with you? Yes, she was.

Were Karim and Mavlon brave boys? No, they weren't.

Was Nargis your best girlfriend? Yes, she was.

Феъли ёридохандаи «to have»

Феъли мазкур дар замони ҳозира дорои шаклҳои «have» ва «has» буд. Дар замони гузашта бошад, он танҳо шакли «had» дорад.

I had many friends. Ман рафиқони бисёр доштам.

You had a big dog. Ту саги калон доштӣ.

He had new socks. Ӯ чӯробҳои нав дошт.

She had a bottle of oil. Ӯ як шиша равган дошт.

It had ten chickens. Вай (яъне мурғ) даҳто чӯча дошт.

Чумлаҳои инкорӣ

I had no friends in this village. Ман дар ин деҳа рафиқ надоштам. Akram had no money. Акрам пул надошт. Sorbon and Davlat had no parents. Сорбону Давлат волидайн надоштанд.

Чумлаҳои саволи

Had you a watch? Yes, I had.

Ту соат дошти? Ҳа.

Had they any children? No, they hadn't.

Онҳо ягон фарзанд доштанд? Не.

Мисолҳои дигар:

Had uncle Mizrob a wife? No, he had not. Had his dog a long tail?
Yes, it had..

ИБОРАҲОИ «THERE WAS», «THERE WERE»

Дар замони ҳозира мо бо ибораҳои «There is» ва «There are» ошноӣ пайдо карда будем. Дар замони гузашта бошад, вазифаи иборати «There is»-ро «There was» ва вазифаи «There are»-ро «There were» иҷро менамояд.

Мисолҳо:

There was a beautiful parrot in the cage.

Дар қафас тӯтии зебӯ буд.

There was a poor Gipsy in our village.

Дар деҳаи мо як лӯлии камбағале буд.

Чумлаҳои инкорӣ

There was no tree next to the shop. Дар паҳлӯи дӯкон дарахте набуд. There were no girls in our class, Дар синфи мо духтарон набуданд. There were no lions in the forest. Дар ҷангал шерҳо набуданд.

Чумлаҳои саволи

Was there a cat under the table? Yes, there was. Дар таги миз гурба буд? Ҳа.

Мисолҳои дигар:

Were there boys in the street? No, there were not. Was there a mouse in the basement? No, there wasn't. Were there any pensioners in your neighbourhood? Yes, there were.

Хотиррасон мекунем, ки барои хубтар ошно шудан бо моҳияти ибораҳои «There was» ва «There were» аз дарсҳои гузаштаамон ибораҳои «There is» ва «There are» -ро ба хотир оред. Акнун

феълҳои модалӣ ва ибораҳои муродифи онҳоро дар замони гузашта аз назар мегузаронем.

Феъли модали «can»

Феъли «can»- (тавонистан) дар замони гузашта шакли «could» [куд] дорад.

I could swim when I was seven. Вақте ки ман ҳафтсола будам, оббозӣ карда метавонистам.

She could translate the text herself. Ӯ худаш матнро тарҷума карда тавонист.

Sabrina could dance very well in her childhood. Сабрина дар овони кӯдакиаш хеле хуб рақс карда метавонист.

They could fix our car. Онҳо мошини моро таъмир карда тавонистанд.

Дар шакли инкорӣ аз феъли модали «could» ва ҳиссаҳои инкории «not» ибораи инкории «could not» ҳосил мешавад, ки мухтасаран «couldn't» навишта мешавад.

I couldn't do my homework because I had a headache. - Ман вазифаи хонагиамро тайёр карда натавонистам, барои он ки сарам дард мекард (дарди сар доштам).

They couldn't lift the car themselves. Онҳо худашон мошинро бардошта натавонистанд.

She couldn't help me because she had no time. - Ӯ ба ман ёрӣ карда натавонист, барои он ки вақт надошт.

Чумлаҳои саволи

Could you drive a car in childhood? No, I couldn't. - Ту дар бачагӣ мошин ронда метавонистӣ? Не.

Could Anvar finish his homework? Yes, he could. - Анвар вазифаашро иҷро карда тавонист? Ҳа.

Бояд гуфт, ки феъли модали «could» дар чумлаҳои саволи гоҳо замони ҳозирро ҳам ифода мекунад. Таваҷҷӯҳ кунед:

Could I turn on the radio? - Ман метавонам радиоро гирон кунам? (Мумкин ман радиоро гиронам?).

Could you help me? - Шумо метавонед ба ман кӯмак кунед? (Шумо ба ман кӯмак карда метавонед?)

Ибораи «To be able to»

Ибораи мазкурро шумо ҳамчун ибораи муродифи феъли модалии «can» аз дарсҳои гузашта хуб медонед. Ин ибора дар замони гузашта шаклҳои «was able» ва «were able» -ро дорад.

Мисолҳо:

Akbar was able to walk at night himself.- Акбар худаш шабона сайругашт карда метавонист.

The pupils were able to do their homework without difficulties. - Мактаббачагон тавонистанд, ки вазифаи хонагиашонро бе мушкили иҷро намоянд.

Ҷумлаҳои инкорӣ

She was not able to dance well. - Ӯ хуб рақс карда наметавонист. We weren't able to say them anything. - Мо ба онҳо ҳеҷ чиз гуфта натавонистем. The girls weren't able to go with us because they were very busy. - Духтарон бо мо рафта натавонистанд, барои он ки онҳо хеле серкор буданд.

Ҷумлаҳои саволи

Was Rustam able to fight with you when he was a child? Yes, he was. Вақте ки Рустам кӯдак буд, бо ту ҷангида метавонист? Ҳа.

Were your parents able to speak English when they were in America? No, they weren't. Вақте ки падару модари ту дар Амрико буданд, ба англисӣ ҳарф зада метавонистанд? Не.

Феъли модалии «May»

Ин феъл дар замони гузашта шакли «might» -ро дорад.

I might open the door. Ман дарро кушода тавонистам.

They might choose the best books. Онҳо китобҳои беҳтаринро интихоб карда тавонистанд.

Феъли модалии «might» инчунин замони ҳозира ва замони ояндаро ифода карда метавонад.

Might I take your watch? Ман метавонам соати туро гирам? (Мумкин ман соати туро гирам?)

I might go to my grandmother tomorrow. Ман шояд пагоҳ ба назди модаркалонам равам.

It might snow tomorrow. Пагоҳ мумкин аст, ки барф борад.

Ибори «To be allowed to»

Ибори мазкурро ҳамчун муродифи феъли модалии «may» дар замони ҳозира шарҳ дода будем. Акнун онро дар замони гузашта дида мебароем:

She was allowed to take part in the meeting. - Ӯ тавонист, ки дар маҷлис иштирок кунад.

We were not allowed to sell our rabbits in that market. Мо натавонистем, ки дар он бозор заргӯшҳоямонро фурӯшем.

She wasn't allowed to visit her aunt. Ӯ натавонист, ки ба зиёрати холааш равад.

Was your sister allowed to dance with her girlfriends?

Хоҳари ту тавонист, ки бо дугонаҳояш рақсад?

Were they allowed to watch that film? - Онҳо тавонистанд, ки он филмро тамошо кунанд?

Ибори «To have to»

Аз дарсҳои гузашта шумо огоҳ ҳастед, ки ибори «to have to» муродифи феъли модалии «must» мебошад. Азбаски феъли модалии «must» дар замони гузашта вучуд надорад, мо ҳоло танҳо ибори «to have to»-ро шарҳ медиҳем.

I had to help you. - Ман бояд ба ту ёрӣ мекардам.

They had to come here themselves. - Онҳо ба ин ҷо бояд худашон меомаданд.

You had to bring my book yesterday. - Ту китоби маро бояд дирӯз меовардӣ.

ФЕЪЛҲОИ АСОСӢ ДАР ЗАМОНИ ГУЗАШТА

Акнун феълҳои асосии забони англисиро дар замони гузаштаи наздик яъне «The past indefinite tense» аз назар мегузаронем. Ҳангоми омӯختани замони «ҳозира-оянда» ва замони «ҳозираи давомдор» шумо бо як силсила феълҳои асосӣ шинос шудед. Дар замони гузаштаи наздик феълҳои асосӣ ба ду гурӯҳ ҷудо мешаванд: феълҳои дуруст ва феълҳои нодуруст. Феълҳои дуруст аксарияти феълҳои асосиро ташкил мекунанд. Онҳоро барои он феълҳои дуруст меноманд, ки ҳангоми ба замони гузашта ворид шуданашон аз рӯи қоидаи муайян амал мекунанд. Дар замони

гузашта феълҳои дуруст ба худ бандаки «ed» қабул мекунанд.
Муқриси кунед:

I work - Ман кор мекунам.

I worked - Ман кор кардам.

I play - Ман бозӣ мекунам.

I played - Ман бозӣ кардам.

I help - Ман ёрӣ мерасонам.

I helped - Ман ёрӣ кардам.

Феълҳо дар замони гузаштаи наздик аз рӯи шахсу шумора тағйир намеёбанд, яъне барои ҳамаи шахсҳо як хел истифода мешаванд.

I wanted - Ман хостам.

We wanted - Мо хоistem.

You wanted - Ту хостӣ.

You wanted - Шумо хостед.

He wanted - Ӯ хост.

They wanted - Онҳо хостанд.

She wanted - Ӯ хосг.

It wanted - Вай хост.

Акнун якҷанд ҷумлаҳо месозем:

The children washed their hands.

Бачаҳо дастонашонро шустанд.

Munira baked a big cake. Мунира торти калон пухт.

My sister cleaned our flat. Хоҳарам хонаамонро рӯбучин кард.

Қоидаҳои имлои бандаки «ed»

Бандаки «ed» бо қоидаҳои зерин дар охири феълҳо меояд:

1. Агар феъл бо садоноки «e» ба охир расад, бандаки «ed» дар шакли «d» ҳамроҳ карда мешавад.

Live - lived, smile - smiled, like - liked, bake - baked.

2. Агар феъл бо ҳамсадо ба охир расад ва ҳарфи пеш аз охири саданоки кӯтоҳ бошад, ҳамсадои охири ду бор навишта мешавад.

stop - stopped

plan - planned.

3. Агар феъл бо садоноки «y» тамом шавад ва ҳарфи пеш аз охири ҳамсадо бошад, пеш аз ҳамроҳ шудани бандаки «ed» садоноки «y» ба садоноки «i» иваз карда мешавад:

study - studied

carry - carried.

Бандаки «ed» бо қоидаҳои зерин талаффуз мешавад:

1. Агар феълҳо бо овозҳои «d» ва «t» тамом шуда бошанд, бандаки «ed» пурра, яъне «ид» талаффуз мешавад:

want - wanted [вонтид] mind - minded [маиндид]

2. Пас аз овозҳои ҳамсадои бечаранги «k», «p», «s» бандаки «ed» [t] талаффуз мешавад:

work - worked [вўкт] help - helped [хелпт]

pass - passed [паст]

3. Дар ҳамаи ҳолатҳои боқимонда бошад, бандаки «ed» ҳамеша «d» талаффуз мешавад.

live - lived

clean - cleaned

Акнун феълҳои нодурустро аз назар мегузаронем. Аз он сабаб, онҳоро феълҳои нодуруст меноманд, ки онҳо ба замони гузашта на аз рӯи як қоидаи муайян, балки бо роҳҳои гуногун мегузаранд. Мисолҳои зеринро муқоиса кунед:

I drink- Ман менӯшам.

I bring- Ман меорам.

I drank- Ман нӯшидам.

I brought- Ман овардам.

Чӣ хеле ки дида истодаед, феълҳои дар боло зикршуда дар замони гузаштаи наздик ба худ бандаки «ed» қабул накардаанд, балки бо роҳҳои гуногун решаашон тағйир ёфтааст.

Акнун якчанд феъли нодурустро дар зер дар замони ҳозира ва гузашта меорем. Диққат диҳед, ки чӣ гуна дар замони гузашта шаклҳои онҳо тағйир меёбад.

begin-began

fly-flew

bite - bit

give - gave

build-built

put-put

buy - bought

read - read

catch - caught

see - saw

eat-ate

sit-sat

Чӣ хеле ки мушоҳида мекунед, кор бо феълҳои нодуруст як андоза мушқилтар аст. Пеш аз ҳама саволе ба миён меояд, ки чӣ тавр бояд донист, ки феъл дуруст аст ё нодуруст. Бояд донист, ки шумораи феълҳои нодуруст зиёда аз 200 то мебошад ва ягон қоидаи фарқ кардани онҳо вучуд надорад. Аз ин сабаб, дар аксарияти китобҳои таълимии забони англисӣ ва луғатномаҳои забони англисӣ руйхати он феълҳо дар охир ҷой дода шудааст ва

ягона роҳи фарқ кардани онҳо ин аст, ки бояд онҳоро аз ёд кунед. Мо низ руйхати аксарияти феълҳои нодурустро дар охири ин китоб ҷойгузин хоҷем кард. Акнун бо баъзе аз феълҳои нодуруст дар замони гузаштаи наздик ҷумлаҳо месозем.

We began our work early. Мо қорамонро барвақт сар кардем

They built a new house. Онҳо хонаи нав сохтанд.

His father came from the shop.

Падари ӯ аз мағоза омад.

She ate her dinner. Ӯ хӯроки нисфирӯзиашро хӯрд.

My friend gave me a new watch.

Рафиқам соати наверо ба ман дод.

ЗАРФҲОИ ЗАМОН

Дар замони гузаштаи наздик зарфҳои зерин истифода мешаванд yesterday - дирӯз, the day before yesterday - паперӯз, last night - шаби гузашта, динашаб, last week - ҳафтаи гузашта, last month - моҳи гузашта, last year- соли гузашта, last time - дафъаи гузашта, two days ago (wees, months, years) - ду рӯз (ҳафта, моҳ, сол) пеш аз ин.

Ҷои зарфҳои замони гузашта одатан дар охири ҷумла аст. Акнун бо истифодаи феълҳои дуруст, нодуруст ва зарфҳои замон ҷумлаҳо месозем.

We went to the forest yesterday. Мо дирӯз ба ҷангал рафтем.

The boys played very well. Баҷаҳо хеле хуб бозӣ карданд.

My mother ironed our clothes Модарам либосҳои моро дарзмол кард.

I talked with Saodat last week. Ман ҳафтаи гузашта бо Саодат сӯҳбат кардам.

They found their dog last night. Онҳо шаби гузашта сағашонро ёфтанд.

Ҷумлаҳои инкорӣ

Дар замони гузаштаи наздик ҷумлаҳои инкорӣ бо ҳамроҳ кардани ибораи «did not» ё ба таври мухтасар «didn't» сохта мешаванд. Бояд гуфт, ки ба гурӯҳи дуруст ва гурӯҳи нодуруст тақсими шудани феълҳо дар замони гузаштаи наздик танҳо ба ҷумлаҳои тасдиқӣ дахл дорад. Дар ҷумлаҳои инкорӣ саволи бошад, ҳамон шакли аввалии феъл истифода карда мешавад. Ҷумлаҳои зеринро муқоиса кунед:

I drank tea yesterday. Ман дирӯз ҷой нӯшидам.

I didn't drink tea yesterday. Ман дирӯз ҷой нанӯшидам.

Чӣ хеле ки дида иотодаед, дар ҷумлаи тасдиқӣ феъли «drink», ки феъли нодуруст аст, дар шакли «drank» истифода шудааст, лекин дар ҷумлаи инкорӣ он боз дар шакли аввалаи худ, яъне чун «drink» омадааст.

Мисолҳои дигар:

They didn't bring our TV the day before yesterday. Anvar didn't help me last week. His father didn't buy a bike for him last month. They didn't build this building three years ago. We didn't go to Moscow two weeks ago. Our neighbours didn't sell their old flat on Rudaky street.

Ҷумлаҳои саволи

Did you go with them? Yes, I did. Ту бо онҳо рафти? Ҳа.
Did they help you? No, they didn't. Онҳо ба шумо кӯмак карданд? Не.
Мисолҳои дигар:

Did his cat fight with a dog? Yes, it did. Did you finish your homework the day before yesterday? No, I didn't. Did Akram fix Mansur's car? Yes, he did! Did they come from America four years ago? Yes, they did. Did you play on the roof? No, I didn't.

Саволҳои махсус

What did you do yesterday? I fixed our kitchen sink. What did your friend buy last week? He bought a wonderful toy. Where did your classmates go last month? They went to the exhibition. Where did the girls dance last night? They danced in the hall. When did Ashraf bring your recorder? He brought it three days ago. Why did you give your book to Anvar? Because he had no book. Whom did Salim play chess with? He played with his father. Whom did Adiba send the telegram to? She sent the telegram to her brother. Whom did Rustam tell them about? He told them about his grandfather. How did my son play football? He played perfectly. How many cows did uncle Mirzo buy last week? He bought two cows. How much money did your father give to you last time? He gave me twenty thousand rubles.

FROM RAGU TO RICHES

This is a story about two cities, one woman and tomato sauce. The story began nearly one hundred years ago in the kitchen of a small house in the ancient city of Melfi in southern Italy. It ended with one of the USA's best-selling sauces.

In July 1892, a baby girl was born in Metfi. She was called Assunta Gala. Her father, Michelangelo, and his wife Amelia had ten children altogether. Four of them died.

In those days life in southern Italy was very hard. One way of escape was a ticket to the USA. The whole family emigrated and Assunta arrived in New York on 15th May 1914. They went straight to «Little Italy» in New York State and settled in the city of Rochester. Assunta had no skills except cooking and she worked in her brother's restaurant for several years. In 1927 she married Giovanni Cantisano and started a family.

To earn a little extra money, Assunta began to make spaghetti sauce. She used her mother's old recipe, made the sauce in her kitchen and sold it locally. Soon everyone wanted the sauce and the Cantisanos moved a kitchen to a factory. They put the sauce into cans, called it «Ragu» and sold it throughout the north-eastern states.

In 1969, an American food company bought the «golden recipe» for over forty million dollars! Assunta began her life in poverty and died a millionaire. Her sauce was the best-selling spaghetti sauce in the whole of the United States.

Эзоҳ:

Сарлавҳаи матни боло, ки «From Ragu to riches» ном riches» гирифтааст, рамзӣ буда, киноя аз таъбири халқии «From rags to riches» мебошад ва ин таъбир «аз кӯҳнапора то ба ганҷ» тарҷума мешавад. Зеро «rags» гуфта, латтапораҳои кӯҳнаро меноманд ва «riches» бошад, боигарӣ, сарват, ганҷро ифода мекунад. Калимаи «ragu» бошад, як навъ қайлай помидорро мефаҳмонад. Таъбири халқии «from rags to riches» дар лахзае қобили қабул аст, ки инсон аз ҳолати нодориву камбағалӣ ба ҳолати сарватмандона расида бошад. Пас дар сарлавҳаи матни боло аз таъбири халқӣ хеле моҳирона истифода кардаанд.

DO YOU KNOW?

How people in the United States spend their time:

Prepare meals - 50 (minutes a day), eat - 60, do house work - 60, do laundry - 15, watch TV - 85, talk to friends - 85, read - play sports - 15.

CONVERSATION

I
- Hi, Shahzod I heard you went to Samarkand. How was your trip?
- It was terrible.

- What happened?
- First of all, the weather was horrible. It was rainy and I had a terrible headache.
- Do you know the cause of your headache?
- It was because my husband shouted at me.
- Why did he shout at you?
- Because our car broke down That's why my husband was very upset and shouted at me.
- I am sorry to hear that.

II

- Hello, Alana! How did you spend your time yesterday?
- I spent very well.
- Did you go anywhere?
- Yes, I went to Munira's party?
- Whom did you go there with?
- I went there with Lena and Dilya.
- What time did you go there?
- We went there at 9 o'clock.
- And when did the party begin?
- It began at nine thirty.
- How did you spend time at the party?
- We spent it Great. We ate cheese and cookies, drank wine, talked and danced.
- Did the guests enjoy the party?
- Yes, they enjoyed the party very much.
- I'm glad to hear that.

СУПОРИШҶО

1. Феълҳоро аз қавс озод намуда, дар замони гузаштаи наздик истифода кунед. Ба феълҳои нодуруст аҳамияти лозимӣ диҳед.

Намуна:

They (spend) their time very well - They spent their time very well.

1. My friends (want) to go to the park. 2. Akram (drive) the car quickly. 3. They (bring) their bags themselves.

4. Nasiba (help) her sister yesterday. 5. I (see) them in the yard the day before yesterday. 6. Our neighbours (like) me very much. 7. She (wash) their carpet herself. 8. Madina and Lola (bake) cookies last week. 9. Sabrina (go) to her grandmother alone. 10. The women (sit) on the bench under the tree.

II. Дар ҷумлаҳои зерин феълҳои ёридиҳанда, феълҳои модалӣ ва муродифҳои онҳо дар замони ҳозира дода шудаанд. Онҳоро ба замони гузаштаи наздик гардонед.

Намуна:

I am able to help you - I was able to help you

1. They can lift the box themselves. 2. You may take my brother's umbrella. 3. The boys have many problems in the hotel. 4. That man is very tall. 5. The children are in the garden. 6. They are allowed to open their book. 7. She can come here herself. 8. Our cat has four kittens. 9. They are able to find your keys. 10. Shavkat and Sobir are my best friends.

III. Аз рӯи матни «**From Ragu to riches**» ба саволҳои зерин ҷавоб гӯед.

1. When and where did the story begin? 2. What did the story end with? 3. When and where was a baby girl born? 4. What was her name? 5. How many children did her parents have? 6. When did Assunta and Giovanni start their family? 7. When did Assunta arrive in New York? 8. Where did Assunta work for several years? 9. Whose recipe did Assunta use? 10. When did an American food company buy the «golden recipe»?

IV. Дар матни «**From ragu to riches**» бисту нӯҳ маротиба феълҳо дар замони гузаштаи наздик истифода шудаанд. Албатта, баъзе феълҳо якчанд маротиба такроран ҳам омадаанд. Масалан, феъли «was» чанд бор омадааст. Ҳамаи он феълҳоро ёбед ва ба дафтар кўчонед, сипас онҳоро ба феълҳои дурусту нодуруст ҷудо кунед.

ЛУҒАТ

altogether - ҳамагӣ

ancient - қадима

bestselling - нағз ба фуруш раванда

born - таваллуд ёфта

broke - асоси замони гузаштаи феъли

«break» - шикастан

cause - сабаб, баҳона

cheese - панир

cookies - кулчаҳои қандин (печенье)

cooking - пухтупаз

do laundry- либосшӯӣ кардан

emigrate - муҳоҷир шудан, ҳиҷрат кардан

meal- таом, хӯрок

millionaire- миллионерзан
nearly-тақрибан
northern- eastern -шимолу шарқӣ
poverty - камбағалӣ
recipe - дастур, дастурамал
sauce - қайла
settle - масқан гирифтан, ҷой гирифтан
several - якчанд
skill - ҳунар, маҳорат
sold - асоси замони гузаштаи феъли
«sell» - фурӯхтан
southern - ҷанубӣ
end - ба охир расидан
spaghetti- спагетти
escape-халос хӯрдан
start- сар кардан
except - ба ғайр аз
throughout- дар ҳама ҷо
extra-иловагӣ, зиёдати
ticket - чипта, билет
guest - меҳмон
tomato - помидор
happen - рӯй додани ҳодиса
whole - ҳамаи, тамоми
horrible-даҳшатовар
wine-шароб
locally - дар маҳалли муайян

ДАРСИ НУЗДАҲУМ

1. The Past Continuous Tense.

2. Ҷумлаҳои пайрави сабаб ва замон.

THE PAST CONTINUOUS TENSE

Тарҷумаи тоҷикии «The past continuous tense»-и англисӣ «Замони гузаштаи давомдор» мебошад, лекин он вазифаҳои «The past continuous tense» дар забони англисӣ иҷро мекунад, дар забони модарии мо «Замони гузаштаи дури давомдор» иҷро менамояд. Ба ҷумлаҳои зерини тоҷикӣ назар афканед:

Ман китоб хонда истода будам.

Ту ба бозор рафта истода будӣ.

Онҳо аз мактаб омада истода буданд.

Чӣ хеле ки дида истодаед, замони гузаштаи давомдор дар забони тоҷикӣ аз сифати феълии феълҳои асосӣ (хонда, рафта, омада), феълҳои ёридиҳандаи «истодан» ва «будан» мешавад. Замони гузаштаи давомдор амалро мефаҳмонад, дар гузашта дар ягон лаҳзаи муайян иҷро шудааст.

Дар забони англисӣ барои сохтани замони гузаштаи давомдор яъне «The past continuous tense» шаклҳои феъли ёридиҳандаи «be» дар замони гузашта - «was», «were» ва сифати феълии «ing» ҳозира (асоси феълӣ бо бандаки «ing») истифода бурда мешавад.

Мисолҳо:

I was playing Ман бозӣ карда истода будам.

You were playing Ту бозӣ карда истода будӣ.

He was playing – Ӯ бозӣ карда истода буд.

She was playing - Ӯ бозӣ карда истода буд.

It was playing - Вай бозӣ карда истода буд.

We were playing- Мо бозӣ карда истода будем.

You were playing - Шумо бозӣ карда истода будед.

They were playing - Онҳо бозӣ карда истода буданд.

Шумо бо он дигаргуниҳое, ки пеш аз ҳамроҳ шудани бандаки «ing» дар охири феълҳо ба амал меоянд, аллакай ошно ҳастед. Мавзӯи «The past continuous tense» ба хотир оред:

swim-swimming

live-living

die-dying

Ҳоло дар замони гузаштаи давомдор якчанд ҷумла месозем.

She was sleeping on the sofa. ӯ дар диван хобида буд. They were helping their classmates. Онҳо ба ҳамсинфонашон ёрӣ расонида истода буданд. The children were running very quickly. Бачаҳо хеле тез давида истода буданд. Akbar was talking to his friend. Акбар бо рафиқаш суҳбат карда истода буд. Mastona was sewing her dress. Мастона пероҳани худро дӯхта истода буд.

Калимаву ибораҳои зерин ба сифати зарфи замон бо замони гузаштаи давомдор истифода карда мешаванд:

at 5 o'clock yesterday - дирӯз дар соати 5, from 6 till 8- аз соати 6 то 8, whole day yesterday - дирӯз тамоми рӯз, for a long time - муддати дароз.

Мисолҳо:

They were dancing in the hall at 6 o'clock yesterday - Онҳо дирӯз дар соати 6 дар зал рақсида истода буданд. Yesterday at 10 o'clock Rustam was driving a big truck - Дирӯз дар соати 10 Рустам мошини калонро ронда истода буд. We were waiting for you whole day yesterday - Мо дирӯз тамоми рӯз шуморо интизор шуда истода будем. The girls were playing tennis from 5 till 7 - Духтарон аз соати 5 то 7 беғоҳӣ теннисбозӣ карда истода буданд.

ҶУМЛАИ ПАЙРАВИ САБАБ

Аз дарсҳои пешина ба мо маълум аст, ки ҷумлаи пайрави сабаб бо сарҷумла ба воситаи пайвандаки «because» ҳамроҳ мегардад. Ҳоло ҷумлаи пайрави сабабро дар замони гузаштаи давомдор дида мебароем. Мисолҳо:

They were going to the restaurant because they were hungry- Онҳо ба тарабхона рафта истода буданд, барои он ки гурӯсна буданд. She was drinking water because she was thirsty - ӯ об нӯшида истода буд, барои он ки ӯ ташна буд.

Мисолҳои дигар:

He was shouting because he was nervous. The babies were smiling because they were happy. The girl was blushing because she was embarrassed. The man was shivering because the weather was very cold.

ҶУМЛАИ ПАЙРАВИ ЗАМОН

Ҷумлаи пайрави замон бо замони гузаштаи давомдор хеле фаровон истифода бурда мешавад. Ҷумлаи пайрави замонро дар забони англисӣ «Time clause» меноманд ва он бо сарҷумла ба воситаи пайвандаки «when» ҳамроҳ мегардад.

1. We were playing chess when my mother came.

2. When my mother came we were playing chess.

Ҳардуи он ҷумлаҳо ба тоҷикӣ як хел тарҷума мешаванд: Вақте ки модарам омад, мо шоҳмотбозӣ карда истода будем.

Чӣ хеле ки аз мисолҳои боло аён аст, сарҷумла (we were playing chess) ва ҷумлаи пайрав (when my mother came) метавонанд, ки ҷойҳои якдигарро иваз кунанд.

Агар мушоҳида карда бошед, дар он мисолҳо сарҷумла дар замони гузаштаи давомдор - «The present continuous tense» ва ҷумлаи пайрав бошад, дар замони гузаштаи наздик - «The past indefinite tense» қарор дорад

Мисолҳои дигар:

They were watching TV when I brought their books. When a bad boy broke our window we were sleeping in the bedroom. We were cleaning our flat when our neighbours washed their carpet. When I was walking in the park I dropped my keys. They hurt themselves while they were running quickly in the street. Ashraf lost his lighter when he was coming home. We changed our habits when we were living in America.

Дар ҳамаи мисолҳои боло сарҷумла дар замони гузаштаи давомдор ва ҷумлаи пайрав дар замони гузаштаи наздик қарор доранд. Ҳолатҳои низ ҳастанд, ки сарҷумла ва ҷумлаи пайрав дар замони яқхела, яъне дар замони гузаштаи давомдор меоянд. Ҳамчунин дар баробари пайвандаки «when» пайвандаки «while» низ метавонад, ки ҷумлаи пайравро бо сарҷумла пайваст созад. «While» бо «when» як хел фаҳмида мешавад, яъне ҳарду пайвандак «вақте ки» тарҷума мешаванд.

Мисолҳо:

I was fixing my car when my sister was washing her dress. Вақте ки хоҳарам пероҳани худро шуста истода буд, ман мошинаро соз мекардам.

They were helping their father while we were bringing their spades. Вақте ки мо белҳои онҳоро оварда истода будем, онҳо ба падарашон ёри дода истода буданд.

• «The past continuous tense»- и забони англисӣ метавонад, ки бо замони гузаштаи ҳикоягии забони тоҷикӣ низ ҳаммаъноӣ кунад. Ҳоло ду намуд тарҷумаи тоҷикии як ҷумлаи англисиро дида мебароем.

I was fixing my car when my sister was washing her dress.

1. Вақте ки хоҳарам пероҳани худро шуста истода буд, ман мошинаро соз карда истода будам.

2. Вақте ки хоҳарам пероҳанашро мешуст, ман мошинаро таъмир мекардам.

Мисолҳои дигар:

I was playing with my sister while our grandparents were planting trees in the garden. While they were hitting the dog it was barking very loudly. When they were stealing apples the policeman was running after them. When she was rising to the mountain the sun was shining very brightly. While the women were sitting on the bench under the tree the birds were singing on the tree.

Ҷумлаҳои инкорӣ

We were not working in the yard at 7 o'clock yesterday. She wasn't feeding her dog for a long time. When I came in he wasn't comparing his shirt with mine. They were not drinking water because they were not thirsty. My cat wasn't eating meat because it wasn't hungry. She was sad because her husband wasn't buying a new dress for her. My brothers were not planting flowers whole day yesterday.

Саволҳои умумӣ

Were you swimming in the river from 9 till 11 ? No, I wasn't. Was Madina baking bread at 10 o'clock yesterday? Yes, she was. Were Rustam and Adiba buying potatoes when you were in the market? Yes, they were.

Саволҳои алтернативӣ

Was Akram reading a book or watching TV when you opened the door? He was reading a book. Were your sons sleeping or dancing from 6 till 10 in the morning? They were sleeping. Was my dog barking or playing while you came? It was barking. Were our neighbours fishing or walking whole day yesterday? They were fishing.

Саволҳои махсус

What were the boys doing when Rashid opened the window? They were fighting in the room. How were your classmates celebrating Nigora's birthday? They were celebrating very happily. Whom were you going to the shop at 7 o'clock with? I was going to the shop with my cousin. Whom was your grandfather telling to you about? He was telling

about his close friends. What parrots was Shabnam choosing from 9 till 11? She was choosing beautiful parrots. Whose car was the repairman fixing whole day yesterday? He was fixing my friend's car. Why were her children crying at 10 o'clock at night? Because they were afraid. Where was Shahzod walking with his dog for a long time yesterday? He was walking in the garden. Where were you sending the letter when I saw you near the post office? I was sending it to Washington.

UNLUCKY DAY

Last Monday was unlucky and the most terrible day in my life. I was meeting bad luck whole day. I can say that bad luck met me early in the morning. Because when I was cooking breakfast I burned myself, and while I was drinking coffee I spilled it over my legs.

Then I walked to the bus stop there were not any buses there. I waited thirty minutes for the bus and with difficulties got on it. The bus was very crowded and when I was getting off the bus I saw that my pockets are empty. Someone stole my money.

When I was walking in the street I met an old woman with a big bag. I wanted to help her and I took her bag. But while I was carrying her bag suddenly I dropped it. There were many plates and cups in the bag and I broke some of them. The old woman was very upset because she had to carry those cups and plates to the market in order to sell and to find some money for bread. I was very sorry. I was shivering and blushing when I apologized. There were many people in the market. Some of them were eating an ice-cream and some were drinking pepsi. But I had no money and I was very upset. When I was coming home, in fact, I was so tired and angry that I lost my appetite. I didn't have dinner and went to bed. I never forget that unlucky day!

DO YOU KNOW? FAMOUS LANDMARKS

The Great Wall of China was built in 214 B.C. It is the largest structure ever built.

The Colosseum in Rome was opened in 80 A.D. It was sometimes filled with water for ship battles.

The Taj Mahal in India was built between 1630 and 1652. It was a tomb for the wife of an Indian prince.

The statue of Liberty in New York was opened in 1886. It was a gift from France to the American people. The Eiffel Tower in Paris was

completed in 1889. It was built for the hundredth anniversary of the French Revolution.

CONVERSATION

I

– Hello, Karim. I saw you yesterday when you were walking in the park with your sister, but you didn't see me.

– Really? When?

– At six o'clock.

– That wasn't me. Yesterday at six o'clock I was reading a book in the garden.

– And what was your sister doing at six o'clock yesterday?

– She was helping my mother to wash our carpet in the yard.

– Oh well, I'm sorry. I guess I made a mistake.

– And what about you, Munira. Were you in the park yesterday?

– Yes, I was. I was walking in the park with Shahnoz at 6 o'clock.

– What were you wearing?

– I was wearing a blue dress and Shahnoz was wearing a black dress.

– Were there any people in the park?

– Oh yes, there were very many people there.

– What were they doing there?

– Some of them were playing table tennis, some were sitting on the benches and some were walking with their dogs.

II

– Parviha, what were you doing whole day yesterday?

– At 9 o'clock in the morning I was watching TV.

– Was your sister watching TV too?

– No, she wasn't. She was planting flowers in our garden.

– Was anybody helping her?

– No, she was planting flowers alone.

– What program were you watching?

– I was watching a film about wild animals?

– Were you cleaning your flat?

– No, I wasn't. My mother was cleaning the flat and when she was cleaning I was washing clothes. Then I went to the market.

– Were you buying anything there?

– No, I wanted to buy meat but it was very expensive. When I was walking in the market -I met Anvar and Rustam.

– What was Anvar doing there?

- He was selling potatoes.
- Was Rustam also selling potatoes?
- No, he was selling cucumbers and he gave me some cucumbers.

СУПОРИШҶО

I. Ҷумлаҳоро аз замони гузаштаи наздик ба замони гузаштаи давомдор гардонед. Намуна: Parvina went to the cinema yesterday - Parvina was going to the cinema at 10 o'clock yesterday.

1. The pupils broke their pencils. 2. We helped our classmates after classes.

3. Munira baked two round cakes. 4. Mavlon brought my father's watch. 5. My sister danced very well 6 The driver drove a truck slowly. 7. We watched a wonderful film. 8. You made this plastic toy. 9. They swam and played tennis in the park. 10. His cat drank milk in the kitchen.

II. Ҷумлаҳои поёнро, ки дар шакли нотаом омадаанд бо ҷумлаҳои пайрави замон ва сабаб пурра кунед. Намуна:

We were drinking coffee when you came.

1. Nigina was blushing... 2. They were sleeping when...

3. I was carrying the books... 4. He was shouting... 5. She was crying... 6. We were playing... 7. The boys were catching fish... 8. They were not dancing because... 9. Her mother was baking bread... 10. The baby was smiling...

III. Ҷумлаҳоро аз тоҷикӣ тарҷума кунед.

Дирӯз дар соати даҳ Олим дарахт шинонда истода буд. 2. Дирӯз тамоми рӯз онҳо мошинашонро таъмир карда истода буданд. 3. Рустам чой нанӯшида истода буд. 5. Вай чаро хандида истода буд? 6. Онҳо ба кучо рафта истода буданд? 7. Вақте ки Фарзона китоб мехонд, хоҳараш бозӣ мекард. 8. Шабнам гиря карда истода буд, барои он ки ӯ ғамгин буд. 9. Ту дирӯз бо кӣ шохмотбозӣ карда истода будӣ? 10. Вай ба ту дар бораи чӣ нақл карда истода буд?

IV. Аз руи матни «Unlucky day» ба саволҳои зерин ҷавоб диҳед.

1. What day was last Monday in your life? 2. What were you meeting with? 3. What did you do when you were cooking breakfast? 4. What happened while you were drinking coffee? 5. How did you get off the bus? 6. What happened when you were getting off the bus? 7. Whom did you meet when you were walking in the street? 8. When did you drop the bag? 9. Why were you sorry? 10. What were the people doing in the market?

ЛУҒАТ

AD- anno Domini - пас аз милод
mistake - хато, хато кардан
anniversary - солона, солгард
nervous - асабонӣ
anybody - касе, ягон кас
plant- шинонидан
apologize-узр пурсидан
post-почта
appetite-иштиҳо
program - барнома
bad luck - нохушӣ, ноомад
revolution-инқилоб
battle -муҳориба
repairman - усто
B C - before Christ - то милод
Rome - шаҳри Рим
blush - сурх шудан
saw - замони гузаштаи «see» - дидан
brought - замони гузаштаи «bring»- овардан
someone - касе, ягон кас
came - замони гузаштаи « come»-омадан
spill - резонидан
statue - муҷассама, ҳайкал
Coliseum - Колизей
stole - замони гузаштаи«steel»- дуздидан
compare - муқоиса кардан
structure-иншоот, сохтмон
Eiffel Tower- Бурҷи Эйфел
suddenly - якбора, нохост
Embarrassed - ҳичил, шармсор
tired -хаста, беҳол
empty - холӣ
to be afraid - тарсидан
ever-ягон вақт, замоне
tomb-қабр
gave - замони гузаштаи « give »-додан
took - замони гузаштаи«take» - гирифтан
unlucky-нохуш.нобарор
gift - тӯҳфа

upset - озурда, ғамгин
get off - аз нақлиёт берун шудан, фурумадан
was begun - оғоз шуда буд
was built - сохта шуда буд
guess-тахмин кардан
was completed - ба анҷом расида буд
hurt - осеб дидан, захмӣ шудан
was filled - пур карда мешуд
in fact-ҳақиқатан
was opened - кушода шуда буд
in order to - то ин ки, то ки
landmark-иншооти назаррабо
liberty-озодӣ
met-замони гузаштаи «meet» - вохӯрдан

ДАРСИ БИСТУМ

1. The Future Indefinite Tense. Феълҳои ёридиҳанда ва модалӣ дар замони оянда.
2. Феълҳои асосӣ дар замони оянда. Зарфҳои замон.
3. Ҷумлаи пайрави шарт ва ҷумлаи пайрави замон.

THE FUTURE INDEFINITE TENSE

Агар замони мазкурро ба тоҷикӣ тарҷума кунем, «Замони ояндаи номуайян» ҳосил мешавад. Замони ояндаи номуайян амалеро мефаҳмонад, ки дар ояндаи наздик ва дур иҷро мешавад. Ба ҷумлаҳои зерин назар афканед:

1. I shall visit my aunt tomorrow. Ман пагоҳ ба зиёрати холаам меравам.

2. They will go to Moscow next year. Онҳо соли оянда ба Маскав мераванд.

Дар ҷумлаи якум амал дар ояндаи наздик (пагоҳ) ва дар ҷумлаи дуюм амал дар ояндаи дур (соли оянда) иҷро шуда истодааст. Пеш аз феълҳои асосӣ (visit, go) дар ҷумлаҳои англисӣ феълҳои ёридиҳандаи «shall», «will» кор фармуда шудаанд. Дар ҷумлаҳои тоҷикӣ бошад, дар замони оянда пеш аз феълҳои унсурҳои ёрирасон намеистанд. Ҳангоми ифодаи амали оянда низ феълҳои тоҷикӣ дар замони ҳозира истифода мешаванд.

Сараввал дар замони ҳозираи номуайян феълҳои ёридиҳандаро аз назар мегузаронем.

Феъли ёридиҳандаи «To be»

Феъли «To be» дар замони ҳозира шаклҳои «am», «are», «is», дар замони гузашта шаклҳои «was», «were»-ро дошт. Он дар замони оянда дар шаклҳои «shall be» ва «will be» истифода мешавад. Мисолҳо:

I shall be a teacher.

Ман омӯзгор мешавам.

You will be a doctor.

Ту пизишк мешавӣ.

He will be a driver.

Ӯ ронанда мешавад.

She will be an actress.

Ӯ ҳунарпеша мешавад.

We shall be teachers.

Мо омӯзгор мешавем.

You will be doctors.

Шумо духтур мешавед.

Чӣ хеле ки аз мисолҳои боло аён аст, феъли ёридиҳандаи «shall» пеш аз феълҳои барои шахси якуми танҳо ва ҷамъ (I, we), феъли ёридиҳандаи «will» бошад, барои шахси боқимонда истифода бурда мешавад. Аз ҷонишинҳои шахси ва феълҳои ёридиҳандаи «shall», «will» ибораҳои зерин дар шакли пурра ва мухтасар ҳосил мешаванд:

I shall-I'll

You will = You'll

He will = He'll

She will = She'll

We shall = We'll

They will = They'll

Ҷумлаҳои инкорӣ

I shall not be a baker. Ман нонво намешавам.

She will not be a student. Ӯ донишҷӯ намешавад.

We shall not be in the garden. Мо дар боғ намешавем.

They will not be on the roof.

Онҳо дар болои бом намешаванд.

Ибораи инкории «shall not» дар шакли мухтасар «shan't» ва ибораи инкории «will not» мухтасаран «won't» ифода мешаванд.

Феъли ёридиҳандаи «To have»

Ин феъл дар замони ҳозира шаклҳои «have», «has» дар замони гузашта шакли «had»-ро доро буд. Дар замони оянда бошад, дар шаклҳои «shall have», «will have» кор фармуда мешавад.

Мисолҳо:

She will have a party tomorrow. У пагоҳ шабнишинӣ дорад.

We shall have a meeting next week. Мо дар ҳафтаи оянда маҷлис дорем.

They will have a new car next year. Онҳо соли оянда дорои мошини нав мешаванд.

Ҷумлаҳои инкорӣ

We shall not have free time tomorrow. Мо пагоҳ вақти холи надорем.

They will not have a party next week. Онҳо дар ҳафтаи оянда шабнишинӣ надоранд.

You will not have a new car. Ту дорои мошини нав намешавӣ.

Чумлаҳои саволи

Shall we have a party tomorrow? Yes, you will. No, you will not.
Will she have a new dress tomorrow? No, she will not.

Феълҳои модалӣ дар замони оянда вучуд надоранд Вазифаи онҳоро дар замони оянда ибораҳои муродифи онҳо иҷро мекунанд.

Ибораи «To be able to» - тавонистан

Бо ибораи мазкур ҳоло якбора чумлаҳои тасдиқӣ, инкорӣ ва саволиро дар замони оянда месозем.

I shall be able to help you next week - Ҳафтаи оянда ман метавонам ба шумо кӯмак кунам.

They will be able to speak English next year - Онҳо метавонанд, ки соли оянда ба англисӣ ҳарф зананд.

She will not be able to translate this text tomorrow - ӯ нароҳ ин матро тарҷума карда наметавонад.

They will not be able to come to Munira's party - Онҳо ба шабнишинии Мунира омада наметавонанд.

Shall we be able to finish our work tomorrow? No, we shall not - Нароҳ мо қорамонро тамоҷ карда метавонем? Не.

Will Anvar be able to go there next week? Yes, he will - Анвар ҳафтаи оянда ба он ҷо рафта метавонад? Ҳа.

Ибораи «To be allowed to» - тавонистан

I shall be allowed to go with my father. - Ман метавонам бо падарам равам.

You will be allowed to take our books next week. - Шумо метавонед ҳафтаи оянда китобҳои моро гиред.

You will not be allowed to go by train. - Ту наметавонӣ, ки бо қатора равӣ.

Will you be allowed to go to the park with me? Yes, I shall. Ту бо ман ба парк рафта метавонӣ? Ҳа.

Shall I be allowed to invite you to my party? Yes, you will. - Мумкин ман туро ба шабнишинӣ даъват кунам? Ҳа.

Ибораи «To have to» - бояд

I shall have to send this letter to Moscow tomorrow. - Ман нароҳ бояд ин мактубро ба Маскав фиристам.

You will have to stay at home. - Ту бояд дар хона бимонӣ. They will not have to come tomorrow. - Онҳо нагоҳ набояд оянд.

ФЕЪЛҲОИ АСОСӢ ДАР ЗАМОНИ ОЯНДА

Дар замони ояндаи номуайян пеш аз феълҳои асосӣ низ феълҳои ғридиҳандаи «shall» ва «will» гузошта мешаванд. Мисолҳо:

We shall go to the theatre tomorrow. - Мо нагоҳ ба театр меравем.

She will finish her work in half an hour. - Ӯ қорашро баъд аз ним соат тамом мекунад.

He will come in two hours. - Ӯ баъд аз ду соат меояд.

Пеш аз он ки дар бораи феълҳои асосӣ маълумоти муфассал диҳем, назаре ба зарфҳои замони оянда меандозем.

ЗАРФҲОИ ЗАМОН

Дар замони ояндаи номуайян зарфҳои зерин истифода мешаванд:

tomorrow - нагоҳ, фардо

the day after tomorrow - пасфардо

in an hour - пас аз як соат

in half an hour - пас аз ним соат

in two (three, four...) hours - пас аз ду (се, чор...) соат

in a day (week, month, year) - пас аз як рӯз (ҳафта, моҳ, соя)

next week - ҳафтаи оянда

next month - моҳи оянда

next year - соли оянда

next Monday - рӯзи душанбеи оянда

soon - ба наздикӣ, ба қарибӣ

Хотиррасон мекунем, ки феъли ғридиҳандаи «will» метавонад, ки «shall»-ро иваз намояд, яъне бо шахси якуми танҳо ва якуми ҳам низ мо метавонем, ки аз «will» истифода кунем. Лекин чунин тарзи ифодаи замони оянда, асосан дар шеваи амрикоии забони англисӣ роиҷ аст. Мо ҷумлаи тоҷикии «Ман ба бозор меравм»-ро метавонем ду ҳел ифода кунем:

1. I shall go to the market.

2. I will go to the market.

Акнун замони ояндаи номуайяро бо истифодаи феълҳои асосӣ ва зарфҳои замон аз назар мегузаронем. Ҷумлаҳоро бе тарҷума меорем:

I shall read a magazine in two hours. Madina will explain it to you the day after tomorrow. My sister will learn the text by heart next week. I and my friends will go to the stadium in three days. The electrician will fix our light in three hours. I'll switch on the light in 15 minutes. Tomorrow I'll get a bad mark on literature because I didn't learn the text. I think, she will agree to go to the theatre with me next Sunday. They will help us the day after tomorrow.

ҶУМЛАИ ПАЙРАВИ ШАРТ

Ҷумлаи пайрави шарт бо сарҷумла ба воситаи пайвандаки «if - (агар) пайваст мешавад.

We shall watch TV if my mother opens the door - Агар модарам дарро кушояд, мо телевизор тамошо мекунем.

If you want I shall help you - Агар ту хоҳӣ, ман ба ту ёри медиҳам.

Ба сохти ҷумлаҳои боло як назар афканед. Дар онҳо сарҷумла дар замони ояндаи номуайян қарор дорад, лекин ҷумлаи пайрав бошад, дар замони ҳозира-оянда меояд. Нуктаи дигаре, ки аз мисолҳои боло аён аст, ин ҷойивазкунии ҷумлаи пайрав ва сарҷумла мебошад. Дар ҷумлаи якум аввал сарҷумла ва баъд ҷумлаи пайрав омадааст, дар ҷумлаи дуюм бошад, аввал ҷумлаи пайрав ва баъд сарҷумла омадааст.

Мисолҳои дигар:

I shall understand you if you speak more slowly. I hope my car will run at a speed of 100 kilometers an hour if the repairman fixes it well. If you learn the poem by heart you will get an excellent mark on literature. She will go to the party with us if she finishes her work early.

ҶУМЛАИ ПАЙРАВИ ЗАМОН

Аз дарсҳои гузашта ба мо маълум аст, ки ҷумлаи пайрави замон бо сарҷумла бо воситаи пайвандаки «when» - (вақте ки) пайваст мешавад.

When my wife comes from work we shall have dinner together - Вақте ки занам аз кор меояд мо бо ҳам хӯроки пешин мехӯрем.

I shall translate this text when Shahnoz brings my dictionary -
Вақте ки Шаҳноз луғати маро меорад, ман ин матнро тарҷума мекунам.

Дар мисолҳои боло низ сарҷумла дар замони ояндаи номуайян ва ҷумлаи пайрав дар замони ҳозира- оянда қарор доранд.

Акнун дар замони ояндаи номуайян ҷумлаҳои инкорӣ ва саволиро аз назар мегузаронем.

Ҷумлаҳои инкорӣ

I shall not wait for you tomorrow. They will not play with their friends next Monday. Munira won't study French next week. We shall not visit our cousins next month. Our classmates will not change their plans the day after tomorrow. If you ask Rustam he will not refuse to help you.

Ҷумлаҳои саволӣ Саволҳои умумӣ

Will you gather cotton next year? No, I won't. Shall we take part in their party next week? No, you will not. Will Akram switch on the light in the kitchen? Yes, he will.

Саволҳои алтернативӣ

Will you go to the park or stay at home tomorrow? I shall stay at home. Shall I learn the poem by heart or translate it? You will translate it. Will Malika dance or sing in her party? She will dance.

Саволҳои махсус

What will you do tomorrow? I shall read a magazine. When will your father come here? He will come here in three hours. Why will Adiba go to the doctor next Monday? She has a headache. How shall we translate this text? You will translate this text with dictionary. How many cakes shall we bake for our party? We shall bake four cakes. Whom will the professor tell us next Tuesday about? He will tell us about Rudaky.

DAVRON TELLS ABOUT HIS LIFE

My name is Mardonzod Davron. I am fifteen years old and I am in the eighth form. I live in Khayom street in Dushanbe. I live with my

mother and sisters. My mother sells newspapers in the streets. My sisters are schoolgirls. My father died from cancer three years ago. A day before his death my father called me to his bed and said: «My dear son! I shall die anyway and very soon you will change my place in our family. I know it will be difficult for you after my death. But you are a brave boy and I hope you will not be afraid. Look after your mother and your little sisters, please. And if you do it I shall sleep quietly in my tomb».

I remember my father's words. That's why I work after my classes. If I don't work I shall not be able to look after my mother and sisters. If I don't work I shall not be able to carry out my father's wish. Every day after school I go to the market and wash cars. I don't like washing cars near the market but I need making money. I spend money on shoes, school books, clothes and food for me and my sisters. I give some money to my mother.

I shall finish school in four years and I hope my lifestyle will change. I hope I shall stop washing cars sometime. I hope sometime I shall have a car myself. But I shall not ask anybody to wash my car. If I have a car I shall wash it myself.

DO YOU KNOW? HOLIDAYS AND FESTIVALS

January or February - Chinese New Year. Chinese people celebrate with firecrackers and lion dances.

May 5 -Children's Day (formally Boy's Day). Japanese families put up colored streamers shaped like fish, in honor of their children.

October 31 - Halloween. American children wear costumes and go «trick or treating».

November 2 - Day of the Dead. Mexican families have picnics in cemeteries and offer food to the dead.

December 25 - Christmas. People in many countries decorate Christmas trees and give each other presents.

CONVERSATION

- Linda, will you go to the department store with me tomorrow?

- Oh, yes. If you want I'll go with you. But why will you go to the department store?

- As you know in a week we shall celebrate Christmas. That's why I will buy some Christmas presents for my family.

- What things will you buy?

- I shall buy a tie for my son, a necklace for my daughter and a watch for my husband. And what about you Laura? Will you buy anything?

- No, I will not. I bought my Christmas presents two days ago.

- How will you celebrate Christmas?

- We shall celebrate it with our parents.

- Will you invite your relatives?

- Yes, we'll invite my aunt and her husband.

- Will you decorate the Christmas tree?

- No, this year we have no Christmas tree. That is very expensive now.

- What will you wear in Christmas?

- I'll wear my black dress.

||

- Dilbar, how will you spend your next weekend.

- I shall stay at home.

- Why will you stay at home?

- We shall have a party on Sunday and I shall help my parents.

- How will you prepare for the party?

- My brother Anvar will work outside. He will clean the yard.

- What will your brother Orom do?

- He will paint the fence.

- Will your father work too?

- Yes, he will He will plant flowers in the garden.

-What will you do?

- I will stay in the kitchen and bake an apple cake.

- How will you bake it?

- I shall follow all the instructions in my cookbook.

- Will you use all the ingredients?

- Yes, I shall use flour, eggs, butter, apples, raisins and sugar.

- What do you think, will your apple cake taste good?

- I hope, it will taste wonderful.

- Good luck!

СУПОРИШҶО

I. Дар зер чумлаҳо дар замонҳои гуногуни феъл дода шудаанд. Ҳамаи онҳоро дар замони ояндаи номуайян нависед.

Намуна:

My mother baked a good cake yesterday - My mother will bake a good cake tomorrow.

1. The children were playing in the yard.
2. Adiba sews her dress in the evening.
3. My neighbors are gathering flowers in the garden.
4. My cat jumped from the table and broke the plate the day before yesterday.
5. Mansur is helping his brothers in the yard.
6. Rustam was painting their kitchen door last Monday at 5 o'clock.
7. The dog is running after a cat.
8. My grandfather planted many flowers in our garden.
9. The students translate the text without any difficulties.
10. The repairman fixed our car two days ago.

II. Феълҳои ёридиҳандаи «shall» ва «will» - ро дар ҷойҳои лозимӣ гузоред.

1. They... go to Moscow next week.
2. Our teacher... translate this text tomorrow.
3. We... help your sister if she comes here.
4. When my father opens the door I... show you our new recorder.
5. Rustam and Nasim... come the day after tomorrow.
6. Shabnam... not prepare for the party because she... go to the hospital.
7. I... not give you my pencil if you don't help me.
8. What film... we watch in two days?
9. I have dinner together with your brother tomorrow?
10. My aunt... not visit her son because she doesn't like him.

III. Ҷумлаҳои тарҷума кунед:

1. Мо пагоҳ дар дарё оббозӣ мекнуем.
2. Онҳо пасфардо ба назди пизишк мераванд.
3. Фирдавс пас аз се соат ба шумо ёри медиҳад.
4. Ту фардо ба кучо мерави?
5. Шумо агар шеърро азёд накунед, баҳои бад мегиред.
6. Ту агар калимаҳои навро азёд кунӣ, матнро бе луғат тарҷума мекунӣ.
7. Фирӯз аз Маскав чӣ тавр меояд?
8. Шумо пас аз чор рӯз коратонро тамом мекунед?
9. Пагоҳ ту кор мекунӣ ё ба бозор мерави?
10. Пас аз ним соат ман пероҳани туро дарзмол мекунам.

IV. Ба саволҳои аз руи матни «Davron tells about his life» посух гуед.

1. How old is Davron and what form is he in?
2. Where does he live?
3. Whom does he live with?
4. What does his mother do?
5. What did his father say to Davron before his death?
6. What does Davron do near the market?
7. How will he spend his money?
8. When will he finish school?

ЛУҒАТ

cancer - саратон (рак)
fence - девор (забор)
carry out - амалӣ кардан
firecracker мушаки оташбозӣ
cemetery-қабристон
flour-орд
Christmas- мавлуди Исо (рождество)
form - синф
colored - ранга
formerly - собиқ, пештара
cookbook - дастуруламали пухтупаз
gather - чидан, гундоштан
costume - либос
Good luck - муваффақият
cotton - пахта
Halloween - арафай рӯзи авлиё
dead - мурда, майит
holiday-ид, таътил
decorate - оро додан
honor - шараф, ифтихор
electrician - устои барқ
hope - орзу кардан
excellent - аъло
ingredient- -чузъ.қисм
explain-фаҳмондан, шарҳ додан
tasty-бомазза
together-ҳамроҳ,

РҶҲАТИ ФЕЪЛҲОИ НОДУРУСТ

arise	arose	arisen	баромадан
awake	awoke	awoke	бедор кардан
beat	beat	beaten	задан
become	became	become	шудан
be	was/were	been	будан
begin	began	begun	сар кардан
bind	bound	bound	бастан
bite	bit	bit	газидан
break	broke	broken	шикастан
bring	brought	brought	овардан
build	built	built	сохтан
burn	burnt	burnt	сӯзондан
buy	bought	bought	харидан
catch	caught	caught	қапидан
choose	chose	chosen	интихоб кардан
come	came	come	омадан
cost	cost	cost	қимат доштан
cut	cut	cut	буридан
dig	dug	dug	кофтан
do	did	done	кардан
draw	drew	drawn	расм кашидан
dream	dreamt	dreamt	орзу кардан
drink	drank	drank	нӯшидан
drive	drove	driven	рондан
eat	ate	eaten	хӯрдан
fall	fell	fallen	афтидан
feed	fed	fed	хӯрок хӯрдан
feel	felt	felt	ҳис кардан
fight	fright	fought	ҷангидан
find	found	found	ефтан
fly	flew	flown	парвоз кардан
forbid	forbade	forbidden	маън кардан
forget	forgot	forgotten	фаромӯш кардан
forgive	forgave	forgiven	бахшидан
get	got	got	гирифтан
give	gave	given	додан

go	went	gone	рафтан
hang	hung	hung	овехтан
have	had	had	доштан, доро будан
hear	heard	heard	шунидан
hide	hid	hid	руст кардан
hit	hit	hit	задан
hold	held	held	доштан, қапидан
hurt	hurt	hurt	захмӣ кардан
keep	kept	kept	нигоҳ доштан
knit	knit	knit	бофтан
know	knew	known	донистан
lay	laid	laid	гузоштан
lead	led	led	сарварӣ кардан
learn	learnt	learnt	омӯхтан
leave	left	left	монда рафтан
lend	lent	lent	қарз додан
let	let	let	рухсат додан
lose	lost	lost	гум кардан
make	made	made	кардан, сохтан
mean	meant	meant	ифода кардан
meet	met	met	вохурдан
mistake	mistook	mistaken	хато кардан
pay	paid	paid	пардохтани нарх
put	put	put	мондан, гузоштан
read	read	read	хондан
ride	rode	ridden	саърағӣ кардан
ring	rang	rung	занг задан
run	ran	run	давидан
saw	sawed	sawed	арра кардан
say	said	said	гуфтан
see	saw	seen	дцдан
seek	sought	sought	ҷустуҷӯ кардан
sell	sold	sold	фурухтан
send	sent	sent	фиристодан
set	set	set	барқарор кардан
sew	sewed	sewed	дӯхтан
shake	shook	shaken	ларзондан
shave	shaved	shaved	риш тарошидан
shine	shone	shone	дурахшидан
shoot	shot	shot	паррондан

show	showed	shown	нишондодан
shut	shut	shut	маҳкам қардан
sing	sang	sung	суруд хондан
sleep	slept	slept	хоб қардан
sit	sat	sat	нишастан
smell	smelt	smelt	бӯй қардан
speak	spoke	spoken	гап задан
spend	spent	spent	сарф қардан
spill	spilt	spilt	резондан
spread	spread	spread	пахн қардан
stand	stood	stood	истодан
steal	stole	stolen	дуздидан
swim	swam	swum	оббозӣ қардан
take	took	taken	гирифтан
teach	taught	taught	омӯзонидан
tell	told	told	нақл қардан
think	thought	thought	фикр қардан
throw	threw	thrown	лартофтан
understand	understood	understood	фаҳмидан
wear	wore	worn	пӯшидан
win	won	won	ғалаба қардан
write	wrote	written	навиштан

МУНДАРИЧА

Муқаддима	3
Сухане чанд роҷеъ ба сохти китоб ва тарзи истифодаи он	4
ДАРСИ ЯКУМ	8
1. Транскрипсияи фонетикӣ	8
1. Ҳиҷои кушода ва баста	8
ДАРСИ ДУЮМ	14
Қоидаҳои хондани садонокҳои «Аа» ва «Ее»	14
ДАРСИ СЕЮМ	19
Қоидаҳои хондани садонокҳои «І і» ва «Uu»	19
ДАРСИ ЧОРУМ	22
Қоидаҳои хондани садонокҳои «Oo» ва «Uу»	22
ДАРСИ ПАНЧУМ	27
Қоидаҳои хондани ҳамсадоҳо	27
Ҳамсадоҳои Bb, Cc, Dd, Ff, Gg, Hh, Jj, Kk, Ll, Mm	27
ДАРСИ ШАШУМ	32
Қоидаҳои хондани ҳамсадоҳо	32
Ҳамсадоҳои Nn, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Ww, Xx, Zz	32
ДАРСИ ҲАФТУМ	39
1. Ҷонишинҳои шахсӣ	39
2. Феъли «To be» ва тасрифи он дар замони ҳозира	39
3. Пешояндҳои in, at, in front of, behind	39
ДАРСИ ҲАШТУМ	52
1. Ҷамъбандии исмҳо	52
2. Ҷонишинҳои ишоратӣ	52
ДАРСИ НУҲУМ	62
1. Сифат	62
2. Ҷонишинҳои соҳибӣ (намуди якум)	62
ДАРСИ ДАҲУМ	73
1. Дараҷаҳои сифат	73

2. Ҷонишинҳои соҳибӣ (намуди дуюм)	
ДАРСИ ЁЗДАҲУМ	87
1. Шумора.....	
2. Ибораҳои «There is» ва «There are»	
3. Пешояндҳои «on», «over», «under», «next to».....	
ДАРСИ ДУВОЗДАҲУМ	106
1. Дараҷаҳои мансубият дар исмҳо	
2. Суффиксҳои исмсоз	
3. Сифати амрии феълҳо	
4. Ҷонишинҳои шахсии бавосита	
ДАРСИ СЕЗДАҲУМ	121
1. Феълҳои модалӣ ва муродифҳои онҳо дар замони ҳозира.....	
1. Зарфҳо ва тарзи сохта шудани онҳо	
2. Ҷонишинҳои нафси-таъкидӣ.....	
ДАРСИ ЧОРДАҲУМ	135
1. Феъли ёридиҳандаи «To have»	
2. Зарфи миқдору дараҷа	
3. Ибораи «Have got»	
4. Сифатт феълии замони ҳозира	
ДАРСИ ПОНЗДАҲУМ	149
1. The Present Indefinite Tense	
Истифодаи феълҳои асосӣ дар замони ҳозира	
2. Пешояндҳои самт	
3. Феълҳои таркибӣ дар замони ҳозира	
4. Зарфи замон	
5. Истифодаи якҷояи феълҳои асосӣ ва шакли номуайяни феъл	
ДАРСИ ШОНЗДАҲУМ	167
1. Дараҷаи муайяни ва номуайяни дар исмҳо	
2. Вақт	
3. Ҷумлаҳои пайрави сабаб ва пуркунанда	
ДАРСИ ҲАБДАҲУМ	180
1. The Present Continuous Tense	

ДАРСИ ҲАЖДАҲУМ	189
1. The Past Indefinite Tense	
2. Феълҳои ёридиҳанда ва модалӣ дар замони гузашта	
Ибораҳои «There is» ва «There are» дар замони гузашта	
3. Феълҳои асосӣ дар замони гузашта	
4. Зарфи замон	
ДАРСИ НУЗДАҲУМ	206
1. The Past Continuous Tense	
2. Ҷумлаҳои пайрави сабаб ва замон	
ДАРСИ БИСТУМ	217
1. The Future Indefinite Tense. Феълҳои ёридиҳанда ва модалӣ дар замони оянда	
2. Феълҳои асосӣ дар замони оянда. Зарфҳои замон	
3. Ҷумлаи пайрави шарт ва ҷумлаи пайрави замон	
Рӯихати феълҳои нодуруст	231

Маликов Н.Х.

**ХУДОМЎЗИ
ЗАБОНИ АНГЛИСӢ**

Дизайни компютерӣ:
Шаҳзод Маликов
Масъули чоп:
Фирдавс Раҳимзода

Барои дархосту пешниҳод: firdawstj@gmail.com

Ба чопаш __.05..2016 имзо шуд. Андозаи 60x84¹/₁₆.
Қоғози офсетӣ. Чопи офсетӣ. Гарнитурҳои Times New
Roman Tj. Ҷузъи чопии шартӣ 14,0. Адади нашр 500
нусха. Супориши №__.

Дар матбааи ҚДММ «Аниса-95» Чоп шудааст.

ЛУҒАТИ
РУСӢ-ТОҶИҚӢ
РУССКО-ТАДЖИКСКИЙ
СЛОВАРЬ

НАВ

+ грамматика

Романовская М.
Климентова С. Ю.

3 ОМУЗИШИ

ЗАБОНИ
РУСӢ

- > МУҶОВАРАИ РУСӢ-ТОҶИҚӢ
- > ГРАММАТИКАИ ЗАБОНИ РУСӢ
- > ЛУҒАТИ РУСӢ-ТОҶИҚӢ
- > МАШҚО, МАЊҚО...

Усули
нави
омузиш

Р
Англо-таҷиқӣ
АЗҶОВОРНИК

МУҶОВАРАИ
АНГЛИСӢ-ТОҶИҚӢ

- ☺ шиносӣ
- ☺ фурудгоҳ
- ☺ харид
- ☺ соҳат

Барои дархосту пешниҳод:
firdawstj@gmail.com

Таомҳои миллӣ

- оши палав ◆◆ хуриҷо
- сиққабоб ◆◆ тортҳо
- курутоб ◆◆ кулчақандо

АЛФБОҶОНИ
МАӢ

